

DIAGNOZA

SYTUACJI SPOŁECZNEJ,
GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ
OPRACOWANA NA POTRZEBY
STRATEGII ROZWOJU
MIASTA ŁOMŻA DO ROKU 2030

Zasmakuj
w łomży

Łomża, listopad 2021

Opracowanie:

FC Grzegorz Szproch

NIP 9151678578

REGON 384445470

Ślęza Ul. Pszenna 8

55-040 Kobierzyce

w skład zespołu wykonawcy wchodzi przedstawiciele - Instytutu Maxa Webera Sp. z o.o. oraz SPATIUM

Dariusz Brzozowski

Miasto Łomża

pl. Stary Rynek 14, 18-400 Łomża

e-mail: ratusz@um.lomza.pl

<http://www.lomza.pl>

Spis treści

WPROWADZENIE	3
Podstawa prawna	3
Cel opracowania	3
Założenia metodologiczne	3
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA ŁOMŻA	6
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ	7
Ludność i procesy demograficzne	7
Kultura i dziedzictwo kulturowe	12
Sport i rekreacja	21
Bezpieczeństwo publiczne	21
Polityka społeczna i opieka zdrowotna	22
Edukacja i wychowanie	26
Kapitał społeczny	30
DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ	34
Gospodarka lokalna i rynek pracy	34
Finanse samorządowe	58
DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ	64
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	64
Środowisko naturalne i infrastruktura	100
Komunikacja i transport	100
Nieruchomości	102
Gospodarka odpadami	102
Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa	105
Infrastruktura energetyczna i ciepłna	108
Internet	110
Potencjał i wykorzystanie oze	110
Stan i jakość powietrza	110
Zagrożenie powodzią	111
Zagrożenie suszą	111
Obszary przewidziane do rewitalizacji	113
Obszary strategicznej interwencji	114
WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ	115
WNIOSKI Z BADAŃ ANKIETOWYCH	125
Spis rysunków	126
Spis tabel	127
Załączniki	128

WPROWADZENIE

Podstawa prawna

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Miasta Łomża opracowana dla potrzeb Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030, wykonana została na podstawie Art. 10a. Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), zgodnie z którym, podmiot opracowujący projekt: strategii rozwoju, polityki publicznej, programu rozwoju lub programu służącego realizacji umowy partnerstwa, przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych.

Cel opracowania

Opracowanie stanowi analizę bieżącej sytuacji społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej Miasta Łomża i zawiera szczegółowe informacje o wielu dziedzinach ważnych dla funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego, w tym m.in. w zakresie:

- × położenie geograficzne,
- × demografia,
- × rynek pracy,
- × przedsiębiorczość,
- × gospodarka,
- × transport i komunikacja,
- × bezpieczeństwo publiczne,
- × infrastruktura techniczna (w tym m.in. sieć wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa),
- × gospodarka odpadami,
- × mieszkalnictwo,
- × oświata i wychowanie,
- × kultura i ochrona dziedzictwa narodowego,
- × turystyka i rekreacja,
- × pomoc społeczna,
- × ochrona zdrowia,
- × współpraca wewnętrzna i zewnętrzna,
- × gospodarka finansowa.

Diagnoza w syntetycznym ujęciu wskazuje główne uwarunkowania rozwoju miasta, a porównanie z latami poprzednimi daje możliwość analizy zachodzących zmian i pozwala wskazać wyzwania jakie stoją przed miastem.

Założenia metodologiczne

Zakres tematyczny. Zgodnie z teorią zrównoważonego rozwoju zakres tematyczny opracowania obejmuje 3 sfery:

- × środowiskowo-przestrzenna, w tym: charakterystyka położenia, transportu i komunikacji oraz najważniejszych aspektów środowiska przyrodniczego i jego ochrony, tj. jakości powietrza, gospodarki wodno-kanalizacyjnej, gospodarki odpadami, planowania przestrzennego i innych,
- × społeczna, w tym: analiza procesów demograficznych, zasobów mieszkaniowych oraz sektora edukacji, ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji, pomocy społecznej i innych,
- × gospodarcza, w tym: analiza struktury gospodarczej, przedsiębiorczości, rynku pracy, atrakcyjności inwestycyjnej, turystyki, finansów publicznych jst i innych.

Na diagnozę składają się następujące części analityczne: analiza danych statystycznych w sferach: środowiskowo-przestrzennej, społecznej i gospodarczej miasta oraz badanie opinii mieszkańców.

Zakres przestrzenny opracowania obejmuje Miasto Łomża w granicach administracyjnych.

Zakres czasowy. W opracowaniu wykorzystane zostały najbardziej aktualne źródła danych i informacji dostępnych w momencie przygotowywania dokumentu, a zakres czasowy opracowania obejmuje głównie lata 2009-2020.

Źródła danych i informacji. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Miasta Łomża dla potrzeb Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030 opracowana została przy wykorzystaniu źródeł pierwotnych, pochodzących z publicznie dostępnych zasobów statystycznych (GUS, BDL), Ministerstwa Finansów i udostępnionych przez Urząd Miasta w Łomży, informacji pozyskanych w toku badania opinii

mieszkańców oraz warsztatów strategicznych prowadzonych dla potrzeb opracowania Strategii, a także źródeł wtórnych, obejmujących opracowania branżowe. Wykorzystane w opracowaniu wskaźniki obejmują głównie wartości względne, odniesione do takich atrybutów podstawowych jak: powierzchnia, liczba ludności i innych. Dla zapewnienia szczegółowości opracowania wykorzystane zostały również wskaźniki opisujące przyrodnicze, społeczne i infrastrukturalne aspekty funkcjonowania miasta, w tym m.in. jakości środowiska naturalnego.

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Miasta Łomża oparta została na analizach statystycznych, porównaniu do jst z grupy porównawczej, badaniu opinii mieszkańców oraz wynikach warsztatów strategicznych, które pozwoliły na wskazanie potencjałów i wyzwań rozwojowych miasta. Sytuacja społeczna, gospodarcza i przestrzenna miasta przedstawiona została na tle sytuacji w powiecie, województwie i kraju, a jej podsumowanie stanowi analiza SWOT.

Analiza sytuacji miasta na tle jednostek samorządu terytorialnego z grupy porównawczej została przeprowadzona przy wykorzystaniu zbioru danych statystycznych, gromadzonych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS, BDL) i Ministerstwo Finansów oraz narzędzia w postaci Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL), pozwalającego na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego miasta w czasie i w relacji do innych miast o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych i funkcji w strukturze osiedleńczej kraju – stanowiących grupę porównawczą w odpowiadającym przedziale ludności. Dla uzyskania porównywalności wykorzystane wskaźniki poddane zostały standaryzacji, a przedmiotem analizy była różnica między wartością wskaźnika dla miasta, a jego średnią wartością w grupie porównawczej oraz odpowiednio – różnica między dynamiką zmian odnotowanych w mieście i w grupie porównawczej. Analizę zaprezentowano w 3 sferach rozwoju: środowiskowo-przestrzennej, społecznej i gospodarczej. Grupa porównawcza wydzielona została na podstawie opracowania zrealizowanego w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk przez profesorów Przemysława Śleszyńskiego i Tomasza Komornickiego¹ dla celów monitoringu planowania przestrzennego². Wyniki analizy porównawczej zostały przedstawione w postaci wykresów XY, pozwalających zarówno na ocenę wartości wskaźnika uzyskanej przez miasto w stosunku do średniej wartości wskaźnika w badanym roku, jak i postępu uzyskanego w ciągu ostatnich 5 lat, w stosunku do grupy porównawczej. Sposób interpretacji prezentuje poniższe zestawienie:

II ćwiartka	I ćwiartka
- sytuacja gorsza niż średnia w grupie porównawczej	- sytuacja lepsza niż średnia w grupie porównawczej
- poprawa sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej	- poprawa sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej
(wskaźnik jest "gorszy" niż w grupie porównawczej i "goni" grupę porównawczą)	(wskaźnik jest "lepszy" niż w grupie porównawczej i przewaga się powiększa)

1 P. Śleszyński, T. Komornicki, Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488.

2 Profesorowie P. Śleszyński i T. Komornicki wydzielili 10 grup funkcjonalnych gmin. Na ten podział Związek Miast Polskich nałożył siatkę podziału gmin na poszczególne ich typy (miasta na prawach powiatów, gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie, gminy wiejskie) i w ten sposób uzyskano 24 grupy porównawcze, które pozwalają na poprawne stosowanie wielkości statystycznych (średnia, mediana, odchylenie standardowe itp.).

IV ćwiartka	III ćwiartka
- sytuacja gorsza niż średnia w grupie porównawczej	- sytuacja lepsza niż średnia w grupie porównawczej
- pogorszenie sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej	- pogorszenie sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej
(wskaźnik jest "gorszy" niż w grupie porównawczej i "strata" się powiększa)	(wskaźnik jest "lepszy" niż w grupie porównawczej lecz przewaga się zmniejsza)

Źródło: www.systemanaliz.pl

Wykresy radialne prezentują natomiast zmiany wskaźników syntetycznych w analizowanym okresie czasu. Na wykresie prezentowane są wartości dla pierwszego (2014) i ostatniego (2018) okresu analizy, co pozwala prześledzić zmiany wskaźnika w czasie.

Niniejszy dokument prezentuje opis sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej Miasta Łomża i został opracowany w ramach procesu tworzenia „Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030” (dalej Strategia). Diagnoza jest spójna z postanowieniami art. 10a diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Diagnozę opracowano w trzech sferach: społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Dokument stanowi ważny punkt wyjścia do dalszych decyzji planistycznych w Strategii, a informacje w nim zebrane pomogą sformułować cele i kierunki działań.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA ŁOMŻA

Łomża znajduje się w północno-wschodniej części Polski, w województwie podlaskim nad rzeką Narew. Łomża to główny ośrodek gospodarczy, edukacyjny i kulturowy ziemi łomżyńskiej oraz trzecie, co do wielkości miasto subregionalne województwa podlaskiego. Pod względem geograficzno-przyrodniczym Łomża zlokalizowana jest w obrębie: Międzyrzecza Łomżyńskiego i Doliny Dolnej Narwi wchodzących w skład Niziny Północnomazowieckiej. Miasto oraz cała Ziemia Łomżyńska wchodzi w skład obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, czyli terenów o cennych walorach krajobrazowych zarówno w skali krajowej oraz europejskiej. Łomża otoczona jest: Wysoczyzną Kolneńską, Równiną Kurpiowską i Kotliną Biebrzańską. Położenie Łomży w regionie o charakterze rolniczo-leśnym wskazuje na podstawowe kierunki rozwoju gospodarczego, którymi są branże nieuciążliwe ekologicznie, tj. przemysł spożywczy, browarnictwo, elektronika, przemysł materiałów budowlanych, drzewny, meblarski, produkcja i przetwórstwo owocowo-warzywne, a także turystyka i rekreacja. Miasto tworzą następujące dzielnice: Centrum, Południe i Łomżyca. Obszar miasta obejmuje powierzchnię 33 km², co stanowi około 0,2% powierzchni województwa podlaskiego. Ważnym atutem jest położenie miasta względem szlaków komunikacyjnych:

- droga ekspresowa 61, tzw. Via Baltica (aktualnie trwają prace nad przebudową drogi na odcinku Ostrów Mazowiecka–Szczuczyn - odcinek od węzła Śniadowo (z węzłem) do węzła Łomża Południe (bez węzła) – droga ekspresowa S61 jest drogą o znaczeniu europejskim w I Paneuropejskim Korytarzu Transportowym mającym za zadanie połączenie krajów Europy zachodniej przez Polskę z Krajami Bałtyckimi; korzyści płynące z lokalizacji: udział w wymianie handlowej pomiędzy krajami leżącymi na szlaku korytarza, a w sposób pośredni również z innymi krajami członkowskimi przez terytorium, których przebiegają pozostałe korytarze transportowe;
- droga ekspresowa S8 – droga ekspresowa stanowi polską część trasy E67, natomiast odcinek Warszawa – Ostrów Mazowiecka to polski odcinek trasy Via Baltica; wykorzystanie położenia w niedalekiej odległości od drogi S8 (28,7 km) może stanowić atut lokalizacyjny dla lokowania nowych inwestycji, w tym związanych z branżą logistyczną i magazynową w kontekście wymiany handlowej z krajami nadbałtyckimi i rynkami wschodnimi;
- położenie na skrzyżowaniu istotnego dla ruchu turystycznego korytarza transportowego (DK63, DK61) prowadzącego z południowego wschodu Polski na Pojezierze Mazurskie;
- Krótki czas dojazdu do europejskiej międzynarodowej trasy Via Carpathia łączącej Kłajpedę na Litwie z Salonikami w Grecji, stanowiącej tym samym szlak transportowy prowadzący wzdłuż granicy wschodniej UE, z Europy Środkowej do Azji, krzyżujący się z korytarzami prowadzącymi z Europy Zachodniej do Rosji i łączący się przez porty Morza Czarnego ze szlakiem TRACECA (Europa - Kaukaz - Azja).

Daje to możliwość partycypacji w wymianie handlowej z zagranicą, która dla gospodarki województwa podlaskiego może stać się istotnym czynnikiem pobudzającym potencjał społeczno-ekonomiczny, posiadającym bezpośredni wpływ na poziom rozwoju gospodarczego.

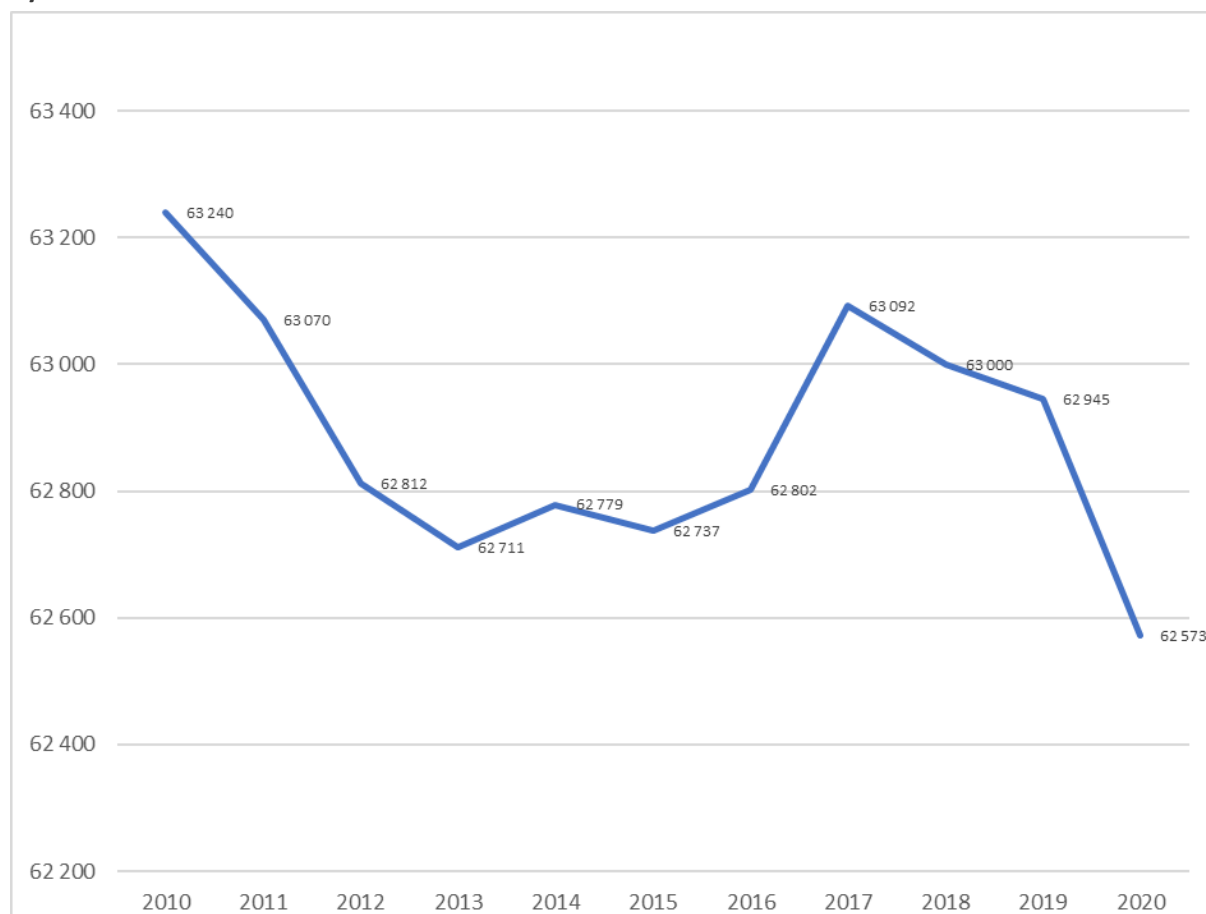
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ

Ludność i procesy demograficzne

Analiza sytuacji demograficznej Miasta Łomża stanowi kluczowy punkt odniesienia, gdyż zmiany zachodzące w obszarze społecznym przekładają się na stan i kondycję miasta.

Stan ludności w Mieście Łomża ulega wahaniom na przestrzeni lat. Od roku 2010 odnotowuje się spadek ludności w porównaniu do wartości bazowej z roku 2010. W roku 2014 (68 osób), 2016 (65 osób) i 2017 (290 osób) odnotowano przyrost ludności w stosunku do roku poprzedniego. W pozostałych okresach następuje spadek ludności. Największy spadek ludności odnotowano w roku 2020 (372 osób) w stosunku do roku poprzedniego. Znaczne spadki też miały miejsce w roku 2012 (258 osób), 2011 (170 osób) w stosunku do roku poprzedniego. Na podstawie danych GUS od 2010 do 2020 r. spadek ten wynosi jedynie około 1,05%. Również prognozy dotyczące zaludnienia miasta w perspektywie do 2030 r. w porównaniu do 2020 r. oscylują wokół wartości spadku rzędu 5,88%. Również spadek ludności prognozuje się w perspektywie do: 2035 (-9,70% w porównaniu do 2020r.), 2040 (-14,14% w porównaniu do 2020r.), 2045 (-19,05% w porównaniu do 2020r.), 2050 (-24,17% w porównaniu do 2020r.). Biorąc zatem pod uwagę liczebność ludności zamieszkującej miasto na podstawie danych historycznych i prognoz GUS, sytuacja ta, jest niekorzystna.

Rysunek 1 Stan ludności Miasta Łomża w latach 2010-2020

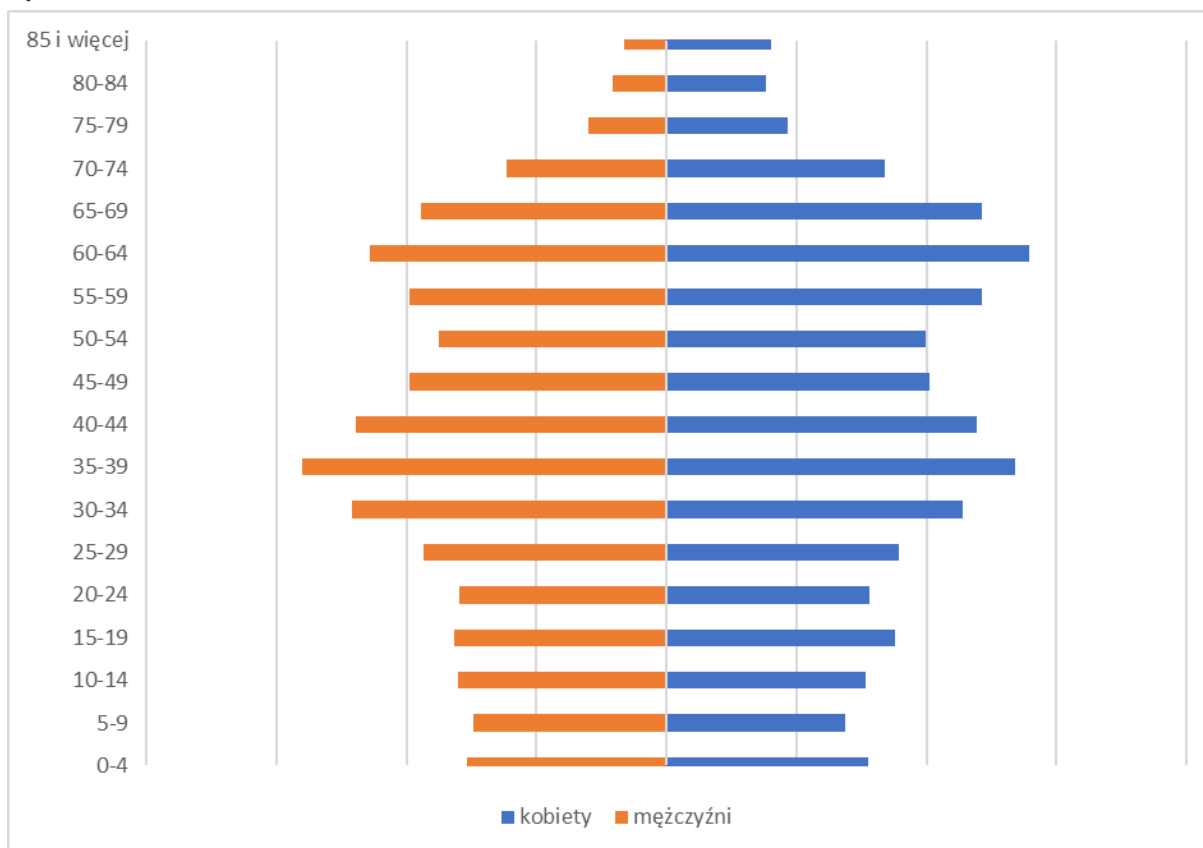
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę piramidę wieku ludności w podziale na płeć i w przedziałach 5 letnich widać, że od 0 do 14 oraz od 20 do 44 roku życia w mieście zamieszkuje więcej mężczyzn niż kobiet, następnie do 49 roku

liczba kobiet i mężczyzn jest bardzo zbliżona, po czym w dalszej fazie życia powyżej 49 lat zauważa się przewagę liczebną kobiet w stosunku do mężczyzn. Jest to dość typowy rozkład ludności w podziale na płeć i wiek w porównaniu do innych miast w Polsce. Większa liczba kobiet w stosunku do mężczyzn w wieku senioralnym wskazuje na konieczność zintensyfikowania prowadzenia profilaktyki prozdrowotnej wśród mężczyzn już w wieku produkcyjnym, aby móc wpływać na przedłużenie ich okresu życia.

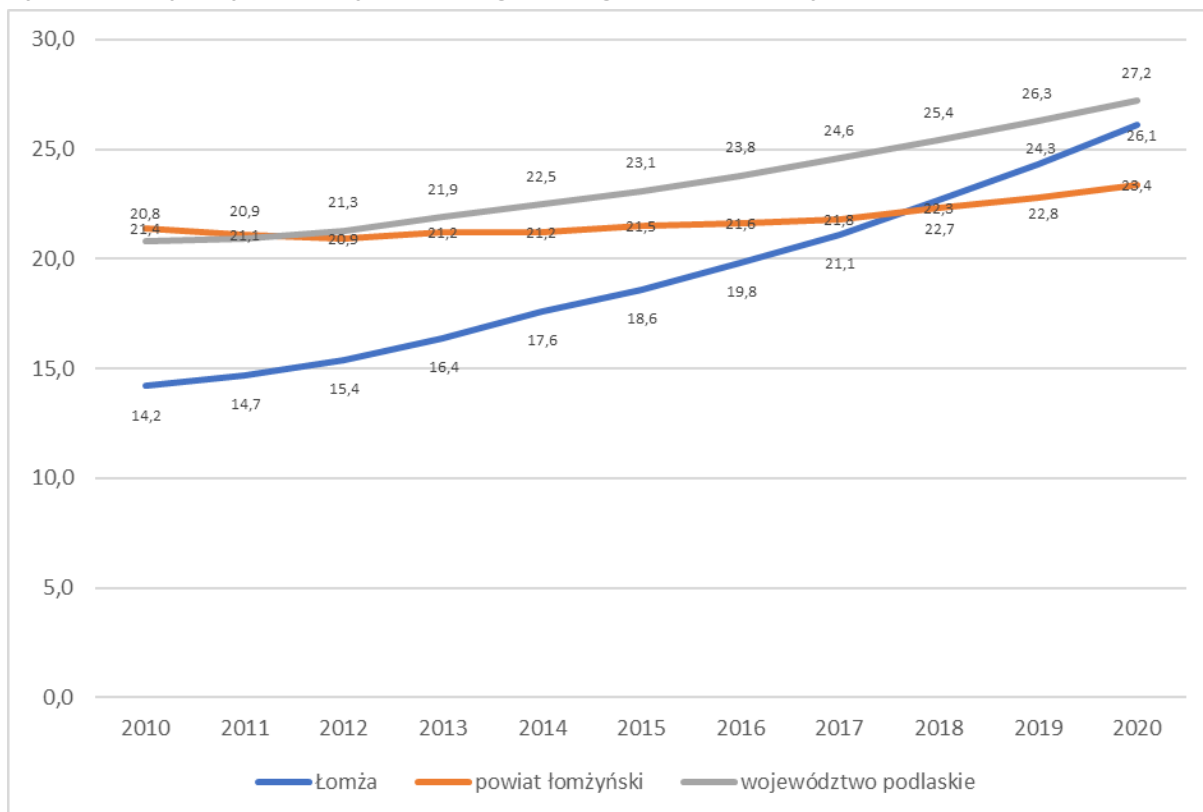
Rysunek 2 Piramida wieku – stan na 31.12.2020r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Z kolei w analizie współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi Miasta Łomża, na tle powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego w analizowanym okresie 2010-2020 r., zauważa się stały trend o podobnej dynamice wzrostu. Dane dla Miasta Łomża są mniej korzystne w stosunku do powiatu łomżyńskiego oraz przyjmują wartości zbliżone dla całego województwa w roku 2020. Wskazuje to, że w badanym okresie wzrasta liczba osób w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 15-64 lata. Oznacza to stopniowe starzenie się społeczeństwa, co przekłada się na konieczność zwiększania zakresu działań dotyczących świadczenia usług związanych z opieką senioralną.

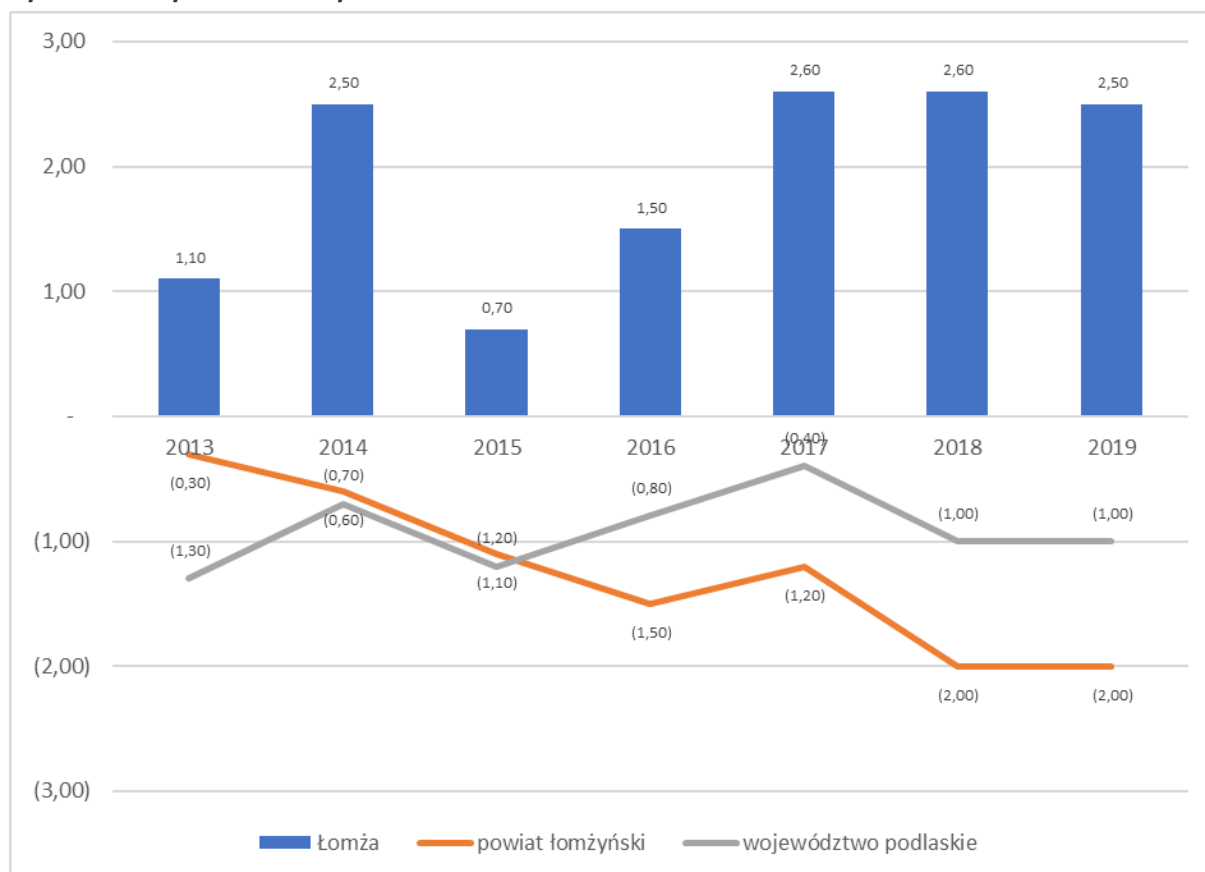
Rysunek 3 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując wysokość przyrostu naturalnego na 1000 ludności w Mieście Łomża zauważa się stabilną sytuację od roku 2017. Przyrost naturalny od 2013 r. do 2019 r. przyjmuje wartości dodatnie. Analizując zjawisko przyrostu naturalnego w szerszym zakresie, poprzez porównanie do danych dla powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego, widać korzystną sytuację Miasta Łomża w całym okresie analizowanym, ponieważ zarówno w przypadku powiatu jak i całego województwa przyrost naturalny przyjmuje wartości ujemne.

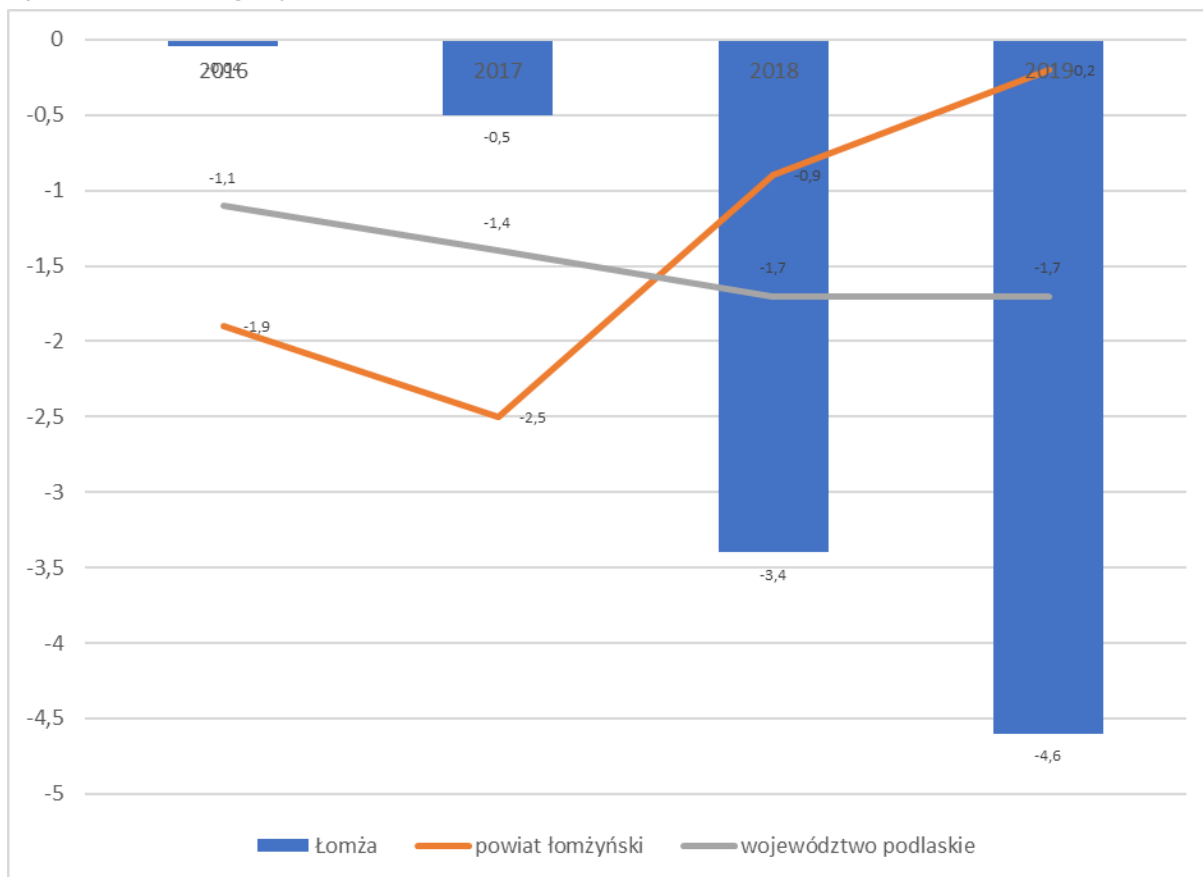
Rysunek 4 Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2013-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Z kolei na przestrzeni ostatnich lat saldo migracji na 1000 ludności jest niekorzystne dla Miasta Łomża. Zgromadzone dane ukazują, że w okresie 2016-2019 więcej ludzi wyjeżdża niż osiedla się na terenie miasta, co skutkuje ujemnym saldem migracji na 1000 ludności. Patrząc w szerszym kontekście i porównując sytuację Miasta Łomża do powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego, zauważa się, że saldo migracji w całym powiecie jak i województwie również przyjmuje wartości ujemne, niemniej dane są korzystniejsze niż dla Miasta Łomża.

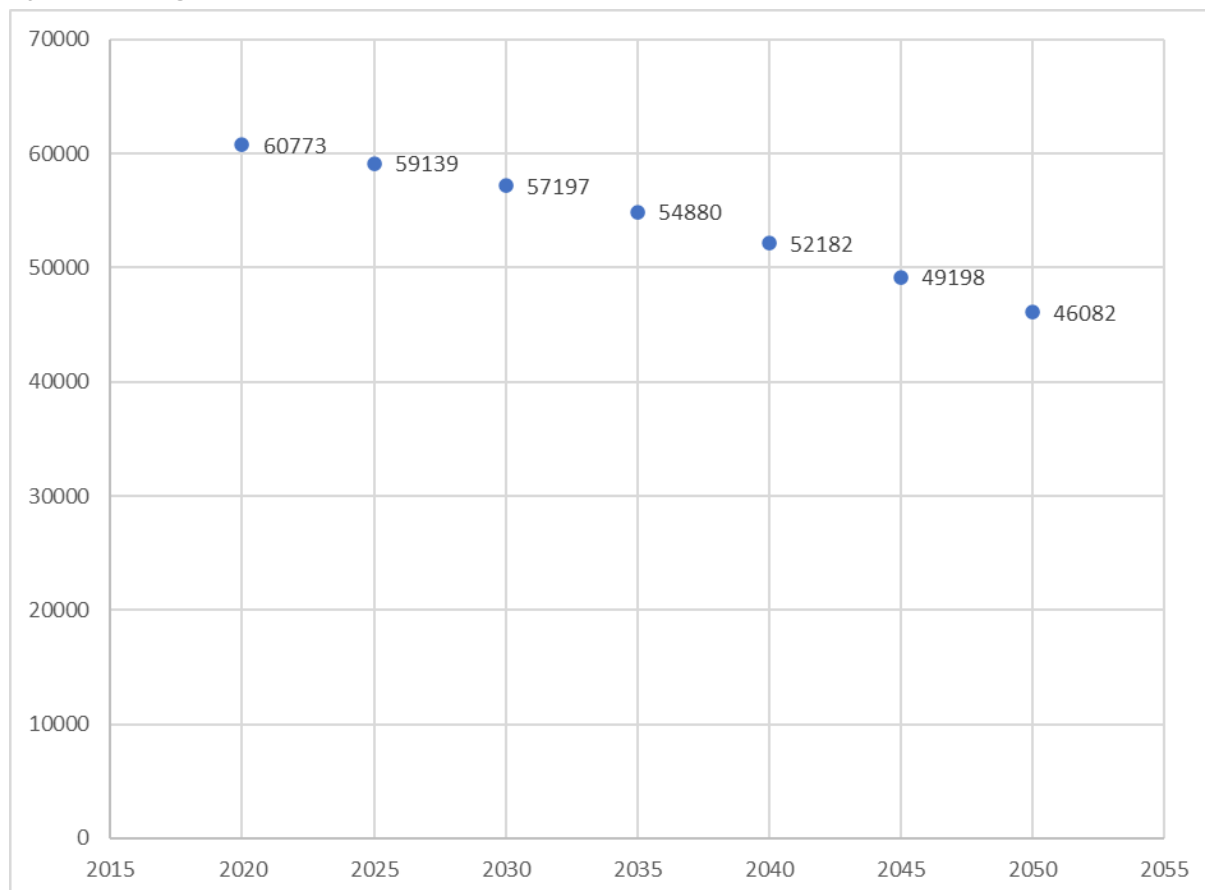
Rysunek 5 Saldo migracji na 1000 osób w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podsumowując, sytuacja demograficzna Miasta Łomża w obecnym momencie jest niekorzystna pod względem utrzymującego się spadku stanu ludności na przestrzeni ostatnich lat. Również prognozy GUS zakładają utrzymanie się tej sytuacji w perspektywie do 2050 r. Jednak jeśli miałby się utrzymać niekorzystny bilans salda migracji dla Miasta Łomża oraz uwidaczniającemu się zjawisku starzenia się społeczeństwa, może okazać się, że prognozy stanu ludności zamieszkującej ten obszar w rzeczywistości mogą być mniej korzystne.

Rysunek 6 Prognoza ludności Miasta Łomża w latach 2020-2055

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wszystko to wskazuje na konieczność prowadzenia polityki społecznej na rzecz zwiększenia liczby ludności oraz stworzenia atrakcyjnych warunków zamieszkania i zatrudnienia dla osób w wieku produkcyjnym, a także z uwagi na starzenie się społeczności lokalnej, konieczność intensyfikacji świadczonych usług opiekuńczych dla tej grupy mieszkańców.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

Zaspakajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców Miasto Łomża realizuje poprzez dotacje podmiotowe i celowe dla instytucji kultury, dla których jest organizatorem, dotowanie zadań z zakresu kultury realizowanych poprzez organizacje pozarządowe, finansowanie własnych przedsięwzięć kulturalnych (organizowanych przez Urząd Miejski) oraz wspieranie znaczących inicjatyw organizowanych przez inne podmioty. Strukturę instytucji kultury Łomży stanowi 5 jednostek, w tym dwie instytucje artystyczne. Miasto wyróżnia się na tle regionu posiadaniem Filharmonii Kameralnej im. W. Lutosławskiego oraz Teatru Lalki i Aktora. Łomża ma najbardziej rozbudowaną strukturę organizacyjną instytucji kultury. Ma ona charakter zbliżony do struktur występujących w dużych miastach – poszczególne placówki funkcjonują samodzielnie. Jest to efekt tradycji występującej w Łomży od lat 70-tych, gdy podjęto wysiłki stworzenia w mieście silnego ośrodka kultury. Z tego okresu pochodzą inicjatywy związane z tworzeniem środowiska i instytucji działających na rzecz rozwoju kultury. Efekty tych działań są widoczne do dzisiaj. Instytucje te oferują bogatą gamę przedsięwzięć kulturalnych, niektóre z nich mają ponadlokalny zasięg m.in.: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Walizka” – TLiA, Międzynarodowy Festiwal Muzyczne Dni Drozdowo-Łomża, Festiwal Sacrum et Musica, Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskiej w Nowogrodzie, Gościniec Łomżyński, Ogólnopolski Festiwal Anglojęzycznych Piosenek Filmowych SOUNDTRACK,

Ogólnopolski Turniej Tańca Młodzieżowego „Wirująca Strefa”, Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego – Klub AKAT.

Wśród wydarzeń organizowanych przez Miasto Łomża zgodnie z założeniami Strategii Promocji Miasta dominują imprezy plenerowe organizowane w przestrzeni miejskiej, adresowane do wszystkich mieszkańców i turystów. Liczba imprez skierowanych do konkretnej grupy odbiorców utrzymuje się na poziomie podobnym do lat poprzednich (seniorzy, imprezy patriotyczne, charytatywne itp.), jednak zauważalny jest wzrost liczby osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych. Przyczyniła się do tego wspólna z instytucjami kultury organizacja wydarzeń o charakterze kulturalno-rozrywkowym oraz koordynacja całorocznego kalendarza wszystkich wydarzeń w mieście Łomża. Dodatkowo do wzrostu frekwencji przyczynił się zbiorczy kalendarz wydarzeń kulturalnych Miasta Łomża wydawany w wersji papierowej oraz dostępny w formie online na stronie www.lomza.pl.

Uchwałą Rady Miejskiej Łomży Nr 525/LXIX/10 z dnia 10 listopada 2010 r. zostały określone zasady udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Miasta Łomża (Dziennik Urzędowy z 2010 poz. 3485) zmienionej Uchwałą nr 73/XII/15 Rady Miejskiej Łomży (Dziennik Urzędowy z 2015 poz. 2398) oraz Uchwałą nr 463/LI/18 Rady Miejskiej Łomży Dziennik Urzędowy z 2018 poz. 1075). Lista zabytków znajdujących się w Łomży:

Tabela 1 Zabytki w Mieście Łomża

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	teren części miasta w granicach ulic: Sikorskiego, Polowej, 3 Maja, Wiejskiej, Zamiejskiej, rzeki Narew	układ urbanistyczny	XV w.	15 z dn. 15.01.1957 r.
2.	3 Maja 11 dz. geod. nr 12444 obręb Łomża 1	kamienica	3. ćwierć XIX w.	A-485 z dn. 15.12.1994 r.
3.	Aleja Legionów 9 dz. geod. nr 10937 obręb Łomża 1	Dom Ludowy, ob. siedziba Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej	1904 r.	A-544 z dn. 27.06.1996 r.
4.	Aleja Legionów 36 dz. geod. nr 22848 obręb Łomża 2	budynek administracyjny w zespole więzienia ob. siedziba Szkoły Muzycznej	koniec XIX w.	A-476 z dn. 30.04.1992 r.
5.	Aleja Legionów 36B dz. geod. nr 22859 obręb Łomża 2	łaźnia więzienna, ob. siedziba Archiwum Państwowego	koniec XIX w.	A-460 z dn. 11.10.1991 r.

6.	Aleja Legionów bez numeru (d. 50) dz. geod. nr 23654 obręb Łomża 2	wartownia z bramą w zespole koszar wojskowych	przełom XIX i XX w.	A-415 z dn. 12.12.1990 r.
7.	Aleja Legionów 133 dz. geod. nr 12221/1 obręb Łomża 1	koszary K-10, ob. obiekt wielofunkcyjny	1889-1890 r.	A-136 z dn. 17.05.2005 r.
8.	Aleja Legionów 133 dz. geod. nr 12221/1 obręb Łomża 1	koszary, ob. klub i hotel garnizonowy	1889-1890 r.	A-136 z dn. 17.05.2005 r.
9.	Aleja Legionów 133 dz. geod. nr 12221/1 obręb Łomża 1	koszary K-12	1889-1890 r.	A-136 z dn. 17.05.2005 r.
10.	Aleja Legionów dz. geod. nr 10938 obręb Łomża 1	ogród spacerowy	1904 r.	A-220 z 16.12.1985 r.
11.	Bernatowicza 3 dz. geod. nr 10139 obręb Łomża 1	sierociniec, ob. Warsztaty Terapii Zajęciowej	1892 r.	A-546 z dn. 30.09.1996 r.
12.	Bernatowicza 4 dz. geod. nr 10146 obręb Łomża 1	gimnazjum męskie, ob. Zespół Szkół Ogólnokształcących	1914 r.	A-206 z dn. 05.11.1985 r.
13.	Długa 6 dz. geod. nr 10432/5, 10432/6, 10432/7 obręb Łomża 1	kamienica	1892 r.	A-496 z dn. 15.09.1993 r.
14.	Długa 6 dz. geod. nr 10432/9, 10432/13, 10430/6 obręb Łomża 1	oficina przy kamienica	przełom XIX i XX w.	A-496 z dn. 15.09.1993 r.
15.	Długa 13 dz. geod. nr 10375 obręb Łomża 1	kamienica, ob. Miejska Biblioteka Publiczna	koniec XIX w.	A-52 z 15.02.1980 r.
16.	Dworna 3 dz. geod. nr 10431 obręb Łomża 1	kamienica	lata 1870-1890	A-550 z dn. 23.07.1999
17.	Dworna 5	kamienica	1892 r.	A-496 z dn. 15.09.1993 r.

	dz. geod. nr 10432/14 obręb Łomża 1			
18.	Dworna 8 dz. geod. nr 10521 obręb Łomża 1	kamienica	początek XX w.	A-413 z dn. 12.12.1990 r.
19.	Dworna 10 dz. geod. nr 10523/1 obręb Łomża 1	kamienica	koniec XIX w.	A-455 z dn. 04.05.1991 r.
20.	Dworna 12 dz. geod. nr 10526 obręb Łomża 1	Bank Handlowo- Przemysłowy, ob. BGŻ	koniec XIX w.	A-212 z dn. 26.11.1985 r.
21.	Dworna 14 dz. geod. nr 10528/1 obręb Łomża 1	bank w zespole bankowym	1886 r.	A-213 z dn. 26.11.1985 r.
22.	Dworna 14 dz. geod. nr 10528/1 obręb Łomża 1	oficyna (dom dozorczy) w zespole bankowym	przełom XIX i XX w.	A-213 z dn. 26.11.1985 r.
23.	Dworna 16 dz. geod. nr 10528/1 obręb Łomża 1	budynek Kasy Przemysłowców, ob. Sąd Okręgowy	1908-1909 r.	A-205 z dn. 05.11.1985 r.
24.	Dworna 16A dz. geod. nr 10528/3 obręb Łomża 1	dom dyrektora banku w zespole bankowym, ob. Sąd Okręgowy	przełom XIX i XX w.	A-213 z dn. 26.11.1985 r.
25.	Dworna 18 / Sadowa 2 dz. geod. nr 10530/2 obręb Łomża 1	kamienica	1909 r.	A-229 z 20.10.1986 r.
26.	Dworna 19 dz. geod. nr 10450 obręb Łomża 1	kamienica	4. ćwierć XIX w.	A-103 z dn. 03.09.2004 r.
27.	Dworna 22A dz. geod. nr 10544 obręb Łomża 1	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła i Jana Chrzyciela, ob. katedralny	1525 r.	A-7 z dn. 28.02.1953 r.
28.	Dworna 22 dz. geod. nr 10543 obręb Łomża 1	szkoła im. Królowej Jadwigi, ob. Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży	1910 r.	A-479 z dn. 10.06.1992 r.

29.	Dworna 30 dz. geod. nr 10671 obręb Łomża 1	kościół pw. św. Trójcy i NMP w zespole klasztornym benedyktynek	1857-1863 r.	A-515 z dn. 29.12.1993 r.
30.	Dworna 32 dz. geod. nr 10671 obręb Łomża 1	klasztor benedyktynek z ogrodem klasztornym	1760-1764 r.	A-515 z dn. 29.12.1993 r.
31.	Giełczyńska 11 dz. geod. nr 10646 obręb Łomża 1	hotel Metropol	początek XX w.	A-475 z dn. 30.04.1992 r.
32.	Kopernika dz. geod. nr 10983, 10984, 10985 obręb Łomża 1	zespół cmentarzy wielowyznaniowych	1797 r.	A-211 z dn. 26.11.1985 r.
33.	Kopernika dz. geod. nr 10983, 10984, 10985 obręb Łomża 1	ogrodzenie i bramy cmentarza	połowa XIX w.	A-211 z dn. 26.11.1985 r.
34.	Kopernika dz. geod. nr 10985 obręb Łomża 1	kaplica grobowa Wincenty Ludwika z Rupińskich Śmiarowskiej, ob. kaplica cmentarna pw. św. Krzyża w zespole cmentarzy wielowyznaniowych	1838 r.	A-282 z dn. 19.03.1987 r.
35.	Kopernika dz. geod. nr 10985 obręb Łomża 1	cerkiew cmentarna, ob. kaplica Grobu Pańskiego w zespole cmentarzy wielowyznaniowych	XIX w.	A-211 z dn. 26.11.1985 r.
36.	Kopernika dz. geod. nr 10984 obręb Łomża 1	kaplica ewangelicka w zespole cmentarzy wielowyznaniowych	XIX w.	A-211 z dn. 26.11.1985 r.
37.	Kopernika 3 dz. geod. nr 10985 obręb Łomża 1	dom grabarza w zespole cmentarzy wielowyzna- niowych	połowa XIX w.	A-285 z dn. 14.05.1987 r.
38.	Kopernika 34/36 dz. geod. nr 10944 obręb Łomża 1	willa z ogrodem	1926 r.	A-199 z dn. 11.10.1985 r.
39.	Krzywe Koło 1 dz. geod. nr 10090 obręb Łomża 1	plebania ewangelicki, tzw. Dom Pastora	3. ćwierć XIX w.	A-238 z dn. 04.11.1986 r.

40.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	kościół parafialny pw. MB Bolesnej w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	1770-1772 r.	A-80 z dn. 05.03.1980 r.
41.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	klasztor Braci Mniejszych Kapucynów	1770-1772 r.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
42.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	chlew w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	4. ćwierć XIX w.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
43.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	spichlerz w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	XVIII/XIX w.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
44.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	kuchnia w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	koniec XVIII w.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
45.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	drewutnia w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	XIX w.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
46.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	ogród w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	4. ćwierć XIX w.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
47.	Krzywe Koło 3 dz. geod. nr 10113/1 obręb Łomża 1	ogrodzenie w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów	1815 r.	A-81 z dn. 05.03.1980 r.
48.	Krzywe Koło 9 dz. geod. nr 10113/2 obręb Łomża 1	kolegium Św. Fidelisa w zespole klasztornym Braci Mniejszych Kapucynów, ob. WSZ i P im. B. Jańskiego	1925 r.	A-547 z dn. 30.10.1996 r.
49.	Nowogródzka 5 dz. geod. nr 10121 obręb Łomża 1	budynek mieszkalny	1932 r.	A-575 z 22.01.2014 r.
50.	Nowogródzka 7 dz. geod. nr 10117 obręb Łomża 1	dom murowany	1936 r.	A-469 z dn. 30.12.1991 r.

51.	Nowogrodzka 157 dz. geod. nr 20248/7 obręb Łomża 2	budynek administracyjny w zespole rzeźni miejskiej, ob. restauracja	1906 r.	A-388z dn. 01.04.1993 r.
52.	Nowogrodzka 157 dz. geod. nr 20248/4 obręb Łomża 2	hala główna w zespole rzeźni miejskiej	1906 r.	A-388z dn. 01.04.1993 r.
53.	Plac Kościuszki 3 dz. geod. nr 10185 obręb Łomża 1	gimnazjum żeńskie ob. II Liceum Ogólnokształcące	1889-1900 r.	A-463 z dn. 16.11.1991 r.
54.	Plac Niepodległości 3 dz. geod. nr 10658 obręb Łomża 1	kamienica	przełom XIX i XX w.	A-531 z dn. 15.12.1994 r.
55.	Plac Papieża Jana Pawła II 1 dz. geod. nr 10519 obręb Łomża 1	Pałac Gubernatora, ob. Wyższe Seminarium Duchowne	1845 r.	A-203 z dn. 05.11.1985 r.
56.	Plac Papieża Jana Pawła II 1A dz. geod. nr 10518 obręb Łomża 1	cerkiew prawosławna, ob. kościół rektoralny pw. Wniebowzięcia NMP	1877 r.	A-208 z dn. 05.11.1985 r.
57.	Plac Pocztowy 1 dz. geod. nr 10311/1 obręb Łomża 1	budynek główny poczty w zespole pocztowym	1843-1844 r.	A-215 z dn. 26.11.1985 r.
58.	Plac Pocztowy 1 dz. geod. nr 10311/1 obręb Łomża 1	oficyna wschodnia w zespole pocztowym	1843-1844 r.	A-215 z dn. 26.11.1985 r.
59.	Plac Pocztowy 1 dz. geod. nr 10311/1 obręb Łomża 1	oficyna zachodnia w zespole pocztowym	1843-1844 r.	A-215 z dn. 26.11.1985 r.
60.	Polowa 1B (d. Polowa 16) dz. geod. nr 10943 obręb Łomża 1	magazyn wojskowy, ob. Sąd Rejonowy	połowa XIX w.	A- 409 z dn. 30.06.1990 r.
61.	Polowa 13 dz. geod. nr 10939/19, 10942/2 obręb Łomża 1	budynek koszarowy, Szkoła Handlowa	początek XX w.	A-552 z dn. 04.12.1998 r.
62.	Polowa 22 dz. geod. nr 10255 obręb Łomża 1	szpital wojskowy, ob. budynek administracyjny	koniec XIX w.	A-462 z dn. 16.11.1991 r.

63.	Polowa 53 dz. geod. nr 22802 obręb Łomża 2	budynek administracji wojskowej, ob. siedziba Fundacji Rozwoju Regionalnego	przełom XIX i XX w.	A-543 z dn. 27.05.1996 r.
64.	Polowa 55 dz. geod. nr 22800 obręb Łomża 2	dom murowany	1927 r.	A-549 z dn. 10.06.1997 r.
65.	Rybaki dz. geod. nr 10825 obręb Łomża 1	cmentarz żydowski (stary)	1. połowa XIX w.	A-240 z dn. 10.02.1987 r.
66.	Rządowa 8 dz. geod. nr 10359/1 obręb Łomża 1	kamienica	4. ćwierć XIX w.	A-464 z dn. 16.11.1991 r.
67.	Sadowa 2 dz. geod. nr 10530/2 obręb Łomża 1	kamienica	1890-1910 r.	229 z dn. 20.10.1986 r.
68.	Sadowa 3 dz. geod. nr 10545 obręb Łomża 1	Pałac Biskupi, ob. Kuria Diecezjalna	1925 r.	A-289 z dn. 17.06.1987 r.
69.	Sadowa 10 dz. geod. nr 10539 obręb Łomża 1	Katolicki Dom Kultury, ob. Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego	1933-1937 r.	A-10 z dn. 31.12.1999 r.
70.	Sienkiewicza 6 dz. geod. nr 10510 obręb Łomża 1	kamienica	4. ćwierć XIX w.	A-154 z dn. 31.10.2006 r.
71.	Sienkiewicza 10 dz. geod. nr 10512 obręb Łomża 1	kamienica	początek XX w.	A-403 z dn. 15.09.1990 r.
72.	Stary Rynek 6 dz. geod. nr 10392 obręb Łomża 1	hala targowa	1927-1929 r.	A-593 z 20.01.2001 r.
73.	Stary Rynek 13 dz. geod. nr 10402 obręb Łomża 1	kamienica	1849-1854 r.	A-493 z dn. 13.05.1993 r.
74.	Stary Rynek dz. geod. nr 10403 obręb Łomża 1	relikty ratusza (podziemne)	XVI w.	A-24 z 2001 r. A-489 z 8.10.1992 r.

				214 z dn. 26.11.1985 r.
75.	Stary Rynek 14 dz. geod. nr 10403 obręb Łomża 1	ratusz	1822-1823 r.	A-214 z dn. 26.11.1985 r.
76.	Szosa Zambrowska dz. geod. nr 11350 obręb Łomża 1	cmentarz mogiła powstańców 1863 roku	1863-1864 r.	A-440 z dn. 30.12.1991 r.
77.	Wąska dz. geod. nr 11740/2 obręb Łomża 1	cmentarz żydowski (nowy)	2. połowa XIX w.	A-241 z dn. 10.02.1987 r.
78.	Wąska 69 dz. geod. nr 11740/2 obręb Łomża 1	dom przedpogrzebowy przy cmentarzu żydowskim, ob. budynek mieszkalny	lata 20. XX w.	A-242 z dn. 23.02.1987 r.
79.	Wiejska 16 dz. geod. nr 10184/5 obręb Łomża 1	szpital Świętego Ducha, ob. Policealna Szkoła Ochrony Zdrowia	1886 r.	A-491 z 8.10.1992 r.
80.	Wojska Polskiego 4 dz. geod. nr 10126 obręb Łomża 1	kamienica	1924-1925 r.	A-456 z dn. 04.05.1991 r.
81.	Wojska Polskiego 19 dz. geod. nr 22795 obręb Łomża 2	kamienica	początek XX w.	A-389 z dn. 15.06.1989 r.
82.	Wojska Polskiego 23 dz. geod. nr 22793 obręb Łomża 2	kamienica	początek XX w.	A-388 z dn. 15.06.1989 r.
83.	Wojska Polskiego dz. geod. nr 30383 obręb Łomża 3	fort 4 „Łomżyca” twierdzy Łomża	1887 r.	A-24 z 30.07.2001 r.
84.	Wojska Polskiego dz. geod. nr 10205 obręb Łomża 1	ogród spacerowy im. Jakuba Wagi	1842 r.	A-221 z 17.12.1985 r.
85.	Wyszyńskiego dz. geod. nr 11188 obręb Łomża 1	cerkiew prawosławna, ob. kaplica przy kościele parafialnym pw. Miłosierdzia Bożego	początek XIX w.	A-171 z dn. 05.06.1980 r.

Źródło: Wykaz obiektów zabytkowych z terenu miasta Łomża ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Sport i rekreacja

W Mieście Łomża w 2020 r. działało 31 klubów sportowych, zaś objętych treningiem było 2171 osób. Jednocześnie zarejestrowanych było 1775 osób ćwiczących, w tym 1176 osób posiadających licencje zawodnicze, w tym 106 mieszkańców Łomży lub uczniów łomżyńskich szkół. Warto przy tym podkreślić, że wśród ćwiczących dominowały osoby do 18 roku życia. Zajęcia prowadziło 117 trenerów i instruktorów sportowych.

Tabela 2 Sport w Mieście Łomża

	2010	2012	2014	2016	2018	2020
kluby	27	29	25	32	31	31
członkowie	1985	2067	1916	2280	2551	2171
ćwiczący ogółem	1939	1828	1805	2365	2197	1775
ćwiczący do lat 18 ogółem	1530	1511	1395	1982	1733	1426
sekcje sportowe	51	49	45	45	46	39

Źródło: Opracowanie na podstawie BDL GUS.

Głównym animatorem życia sportowego jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Łomży. Prowadzi on działalność na rzecz mieszkańców miasta w zakresie rozpowszechniania sportu i rekreacji na bazie posiadanych obiektów, jak również szeroko pojętej rozrywki. Mieszkańcy Łomży mają do dyspozycji 27 obiektów.

Bezpieczeństwo publiczne

Według danych z 2020 roku w wyniku 15 wypadków drogowych w Łomży odnotowano 2 ofiary śmiertelne oraz 15 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 24,0 wypadków (znacznie mniej od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski) oraz 3,2 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). Natomiast na 100 tys. pojazdów przypadło odpowiednio 2,6 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całego kraju) oraz 46,8 rannych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla Polski).

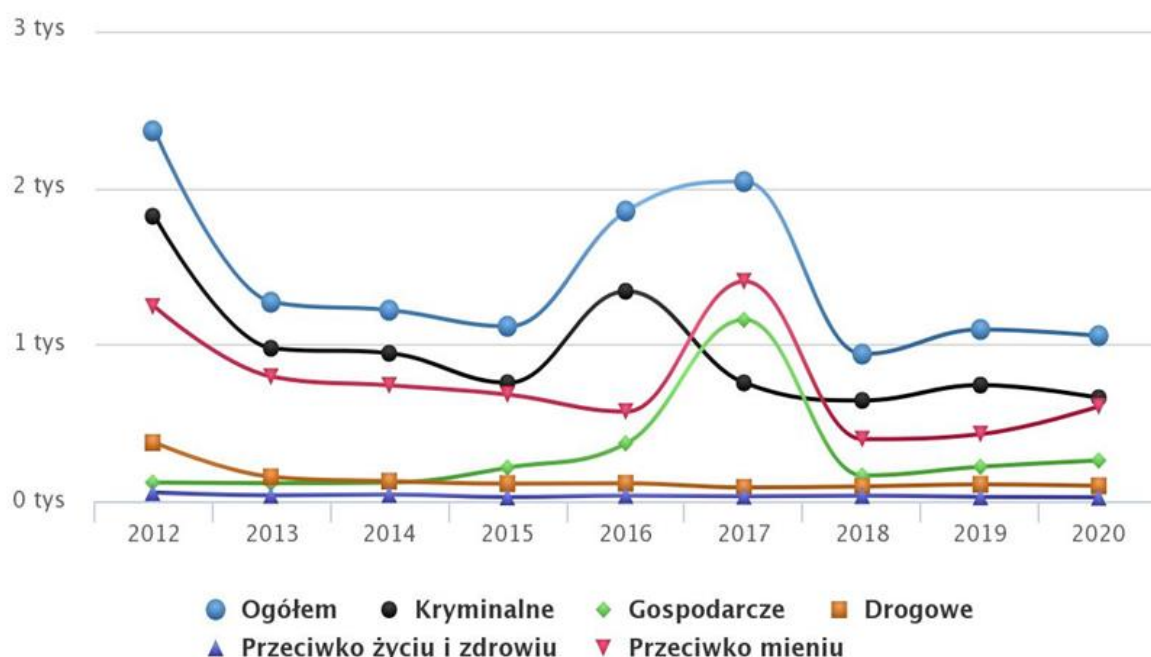
Na terenie Miasta Łomża działa Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej. Jak wskazują dane dotyczące działalności wszystkich jednostek ochrony przeciwpożarowej przekazane przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, na terenie Miasta Łomża w 2020 r. wystąpiło 328 zdarzeń wymagających interwencji służb przeciwpożarowych w tym:

- Pożary małe 82;
- Miejskowe zagrożenia 34 małe, 173 lokalne, 9 średnie, 1 duże;
- Alarmy fałszywe w dobrej wierze 22 oraz 7 inst. wykry.

W porównaniu do 2019 r. było to o 8 zdarzenia więcej. Jednakże należy podkreślić, iż ilość pożarów w roku 2020 do roku 2019 zmalała, aż o 34.

O bezpieczeństwo mieszkańców Łomży dba również Komenda Miejska Policji w Łomży. W 2020 roku w Łomży stwierdzono 1 056 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 16,82 przestępstw. Jest to wartość znacznie większa od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Łomży wynosi 80,30% i jest porównywalny do wskaźnika wykrywalności dla województwa podlaskiego oraz większy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców Łomży najwięcej stwierdzono przestępstw przeciwko mieniu - 9,63 (wykrywalność 72%) oraz o charakterze kryminalnym - 10,51 (wykrywalność 78%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym - 4,14 (76%), drogowe - 1,56 (100%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,40 (96%).

Rysunek 7 Przestępstwa stwierdzone w Łomży w latach 2012-2020

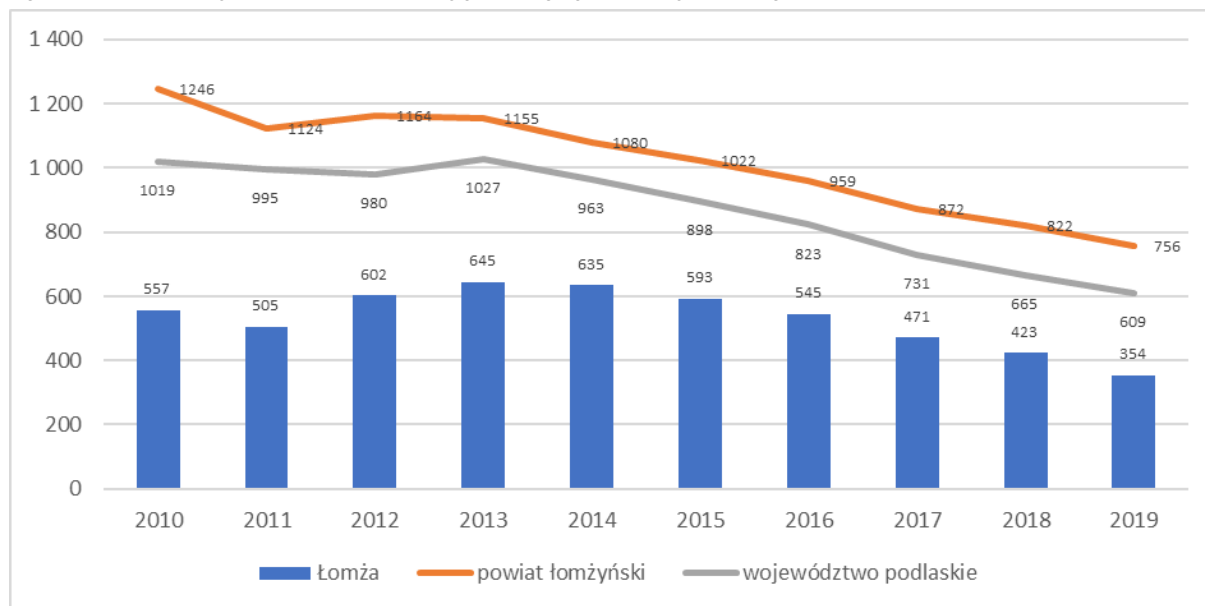

Źródło: Opracowanie www.polskawliczbach.pl

Polityka społeczna i opieka zdrowotna

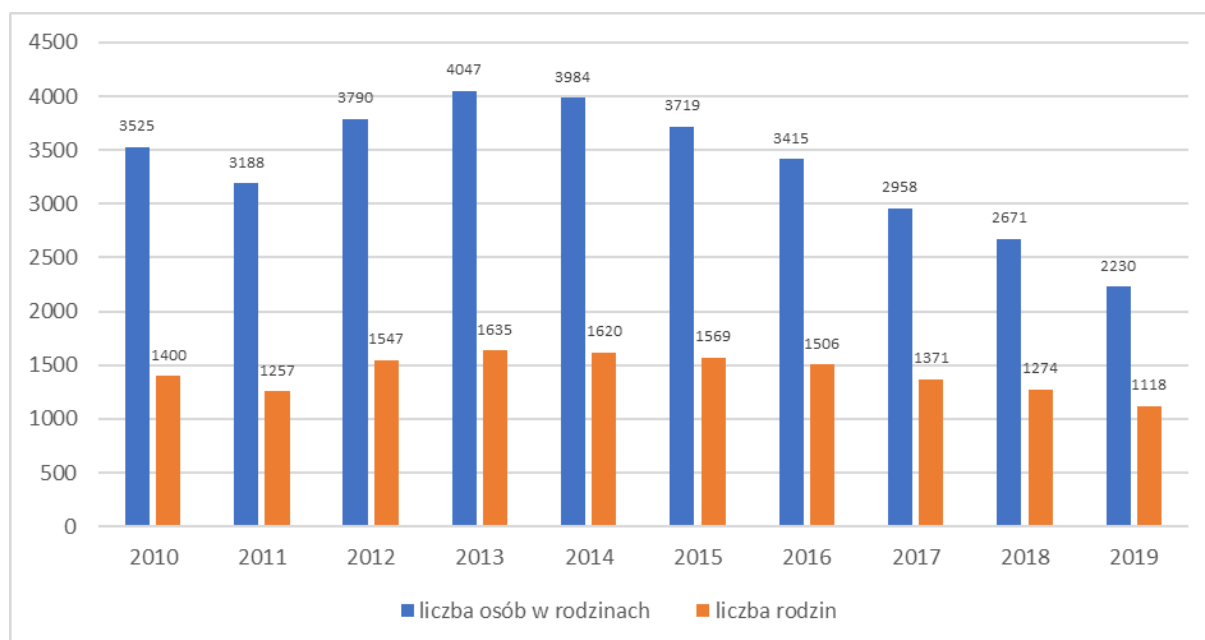
Ocena zasobów pomocy społecznej odzwierciedla działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomży oraz jednostek współpracujących w realizacji zadań polityki społecznej. Według danych GUS na przestrzeni ostatnich lat współczynnik beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności wykazuje tendencję spadkową, co należy uznać za zjawisko pozytywne. Spadek liczby klientów w okresie 2010-2019 r. wyniósł 36,45%. Warto także podkreślić, że dane te są korzystniejsze w porównaniu do powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego. W przypadku rodzin objętych pomocą społeczną, w badanym okresie zauważa się spadek rzędu 20,14%. Z kolei w tym samym okresie liczba osób w rodzinie objętych pomocą społeczną spadła aż o 36,74%. Istnieje domniemanie, że wprowadzenie w 2016 r. zasiłku 500+ dla rodzin z dziećmi przyczyniło się do tego spadku. Niezmiennie, w badanym okresie wśród rodzin objętych pomocą społeczną najwięcej jest rodzin z dziećmi, ale z roku na rok jest ich mniej. Natomiast nieznacznie rośnie liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej, co jest z pewnością wynikiem starzenia się społeczeństwa. Wśród najczęstszych powodów przyznania pomocy społecznej dla rodzin były: długoletnia i ciężka choroba, ubóstwo oraz niepełnosprawność.

Rysunek 8 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 9 Rodziny objęte pomocą społeczną

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie Miasta Łomża działa Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Ośrodek Interwencji Kryzysowej jest jednostką świadczącą poradnictwo specjalistyczne mieszkańcom Miasta Łomża. Do Ośrodka zgłaszają się osoby i rodziny znajdujące się w sytuacjach kryzysowych i wymagające wsparcia w formie interwencji kryzysowej, poradnictwa i terapii indywidualnej, rodzinnej, grupowej. W roku 2020 z pomocy Ośrodka skorzystało 328 osób w tym 201 kobiet, 60 dzieci, 67 mężczyzn. Osoby korzystające z pomocy zgłaszały problemy:

- Przemocy w rodzinie 97;
- Problemy emocjonalne 85;
- Konflikty rodzinne 70;
- Problemy wychowawcze 67;

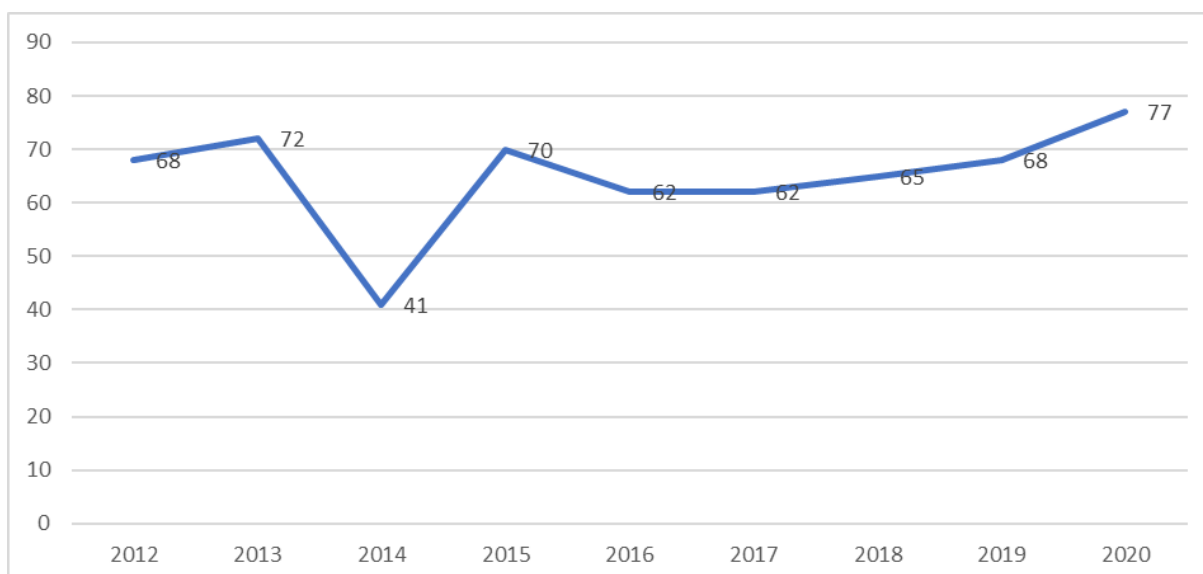
- Konflikty małżeńskie 34;
- Problemy prawne 20;
- Alkoholizm 14;
- Bezdomność 9;
- Świadek przemocy w rodzinie 8;
- Problemy rodzinne 8;
- Nadużywanie substancji psychoaktywnych w rodzinie 6;
- Potrzeby ochrony macierzyństwa 3;
- Choroba psychiczna w rodzinie 3;
- Nękanie 3;
- Przemoc ze strony osób obcych 2;
- Długotrwała choroba w rodzinie 1;
- Problemy mieszkaniowe 1;
- Konflikty sąsiedzkie 1;
- Hazard w rodzinie 1;

W ramach interwencji kryzysowych i specjalistycznego poradnictwa udzielono 1176 porad socjalnych, psychologicznych i prawnych osobom w stanie kryzysu psychicznego i osobom, które zgłosiły potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Z powodu doznawania przemocy w rodzinie pomocą objęto 97 osób w tym 65 kobiet, 11 mężczyzn, 21 dzieci. Osobom tym udzielono 463 porady. Pomimo stanu pandemii pracownicy Ośrodka prowadzili interwencje kryzysowe na terenie Miasta Łomża. Łącznie udzielono 30 porad poza siedzibą instytucji.

Centrum Integracji Społecznej, które funkcjonuje na terenie Miasta Łomża realizuje specjalistyczny program pracy z osobami wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi wykluczeniem, w określonym czasie.

Centrum Pieczy Zastępczej realizuje zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz prowadzi pracę z rodziną w roli asystenta rodziny. Z informacji przedstawionych poniżej wynika, że liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych wynosi 77 w roku 2020 i jest wyższa o 9 dzieci w porównaniu do roku 2012.

Rysunek 10 Liczba dzieci ogółem przebywających w rodzinach zastępczych w Mieście Łomża w latach 2012-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Mieszkańcy Łomży mogą również w zakresie polityki społecznej korzystać z Domu Pomocy Społecznej. Na koniec roku 2020 w Domu przebywało 104 mieszkańców niepełnosprawnych intelektualnie. W ciągu roku 2020 przybyło czterech nowych mieszkańców, a trzy mieszkanki zmarły.

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Łomży, na mocy decyzji Wojewody Podlaskiego, realizuje zadania orzekania o niepełnosprawności z zakresu administracji rządowej dla Miasta Łomża, Powiatu Łomżyńskiego i Zambrowskiego.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Łomży jest placówką socjalizacyjno-interwencyjną, pełni ona funkcję zastępczą poprzez stworzenie dzieciom optymalnych warunków mieszkaniowych, wyżywienia, wyposażenia w odzież, przedmioty osobistego użytku, opiekę zdrowotną i gwarancję realizacji obowiązku szkolnego z zabezpieczeniem warunków do dalszego kształcenia i rozwoju.

Posiadanie samodzielnego mieszkania sprzyja decyzjom o założeniu rodziny i jej prawidłowym funkcjonowaniu. Tymczasem w Łomży:

- występują problemy z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych;
- następuje dekapitalizacja istniejących budynków mieszkalnych;
- zaznacza się przestrzenna i społeczna polaryzacja warunków mieszkaniowych.

Deficyt mieszkań odczuwają przede wszystkim gospodarstwa domowe o niskich i średnich dochodach, głównie młode rodziny. W chwili obecnej w zasobach miasta jest 1049 lokali mieszkalnych. Z punktu widzenia pracowników służb społecznych i socjalnych poważnym problemem są zaległości w opłatach z tytułu użytkowania mieszkania. Funkcjonujące ustawy o dodatkach mieszkaniowych i energetycznych oraz uchwała o uldze czynszowej stanowią istotną formę pomocy w regulowaniu należności czynszowych. Dotyczą one najemców lokali stanowiących publiczny zasób mieszkaniowy. W 2020 r. przyznano 7744 dodatków mieszkaniowych. Średnia wysokość dodatku wyniosła 168,90 zł. Ponadto znaczna część najemców otrzymujących dodatki mieszkaniowe korzysta z pomocy w zakresie regulowania opłat za energię elektryczną. Szczególnie dotkliwie problemy z opłatami należności za zajmowane lokale odczuwa około 120 rodzin, które mają także kłopoty z regulowaniem przypadającej na nich części dopłat do przyznanych im dodatków mieszkaniowych. Nie posiadają one żadnego stałego źródła dochodu, albo posiadany dochód pozwala im jedynie na zakup żywności. Podjęte działania powstrzymały wzrost zadłużeń czynszowych, ale brak spłaty dotychczasowych zaległości powoduje wzrost liczby wyroków eksmisyjnych. Realizacja istniejących w tym zakresie potrzeb wymaga zabezpieczenia około 100 lokali. Obniżanie się stopy życiowej rodzin utrudnia regulowanie czynszu. Coraz więcej rodzin jest zagrożonych eksmisją do lokali socjalnych. Skutkuje to wydłużeniem kolejki oczekujących i opóźnionym okresem realizacji uprawnień. Na nowej liście osób uprawnionych do zawarcia umowy najmu komunalnego lokalu mieszkalnego umieszczono 141 rodzin. O wielkości problemu mieszkaniowego świadczy fakt, że na pozytywne rozpatrzenie złożonych podań oczekuje jeszcze ok. 680 rodzin.

Podstawowa opieka zdrowotna powinna odgrywać kluczową rolę w systemie ochrony zdrowia, stanowiąc miejsce gromadzenia podstawowych informacji na temat pacjentów i ich problemów zdrowotnych oraz koordynacji procesu opieki nad pacjentami.

Na terenie miasta funkcjonuje Szpital Wojewódzki im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Łomży, a świadczone w nim usługi można zaliczyć do usług wyższego rzędu. Szpital oddano do użytku w 1996 r. Od dnia 1 stycznia 1999 r. funkcjonuje, jako samodzielny, publiczny zakład opieki zdrowotnej, a organem sprawującym nadzór jest Samorząd Województwa Podlaskiego. W ofercie Szpitala znajduje się szerokie

spektrum usług medycznych, niedostępnych w szpitalach w Ciechanowcu, Grajewie, Kolnie, Wysokiem Mazowieckiem, Siemiatyczach i Zambrowie. Szpital obsługuje zachodnią część województwa podlaskiego, a także część wschodnich powiatów województwa mazowieckiego.

Na terenie Miasta Łomża w 2020 r. działały 42 przychodnie oraz 30 aptek. W stosunku do 2010 r. wzrosła liczba przychodni i aptek o jeden. W latach 2010–2020 poprawie uległa wartość wskaźnika przychodnie na 10 tys. mieszkańców. W analizowanych latach wskaźnik ten wzrósł z 6 do 7. W stosunku do 2012 r. zauważalny jest spadek ilości udzielonych porad zdrowotnych. W 2020 r. udzielono ich łącznie 564197, to jest o ok. 13,0% mniej niż w 2012 r.

Należy również podkreślić, że na terenie Miasta Łomża występuje charakterystyczny dla całego kraju problem związany z funkcjonowaniem służby zdrowia, przejawiający się m.in. kolejkami do lekarzy i ograniczonym dostępem do opieki specjalistów. Są to problemy systemowe wymagające interwencji z poziomu krajowego.

Edukacja i wychowanie

Swobodny dostęp do żłobków umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców i może wpłynąć na wzrost aktywności zawodowej, szczególnie wśród kobiet.

Opieką żłobkową w 2020 r. objętych było ok. 7,1% dzieci w wieku od 1 do 3 lat. Jak wynika z poniżej przedstawionych informacji, na terenie Miasta Łomża w ostatnich latach znacząco została poprawiona infrastruktura zapewniająca opiekę nad dziećmi do lat 3.

W 2020 r. w Mieście Łomża funkcjonowało pięć żłobków dysponujących 172 miejscami (94 miejsc w żłobkach publicznych oraz 78 miejsca w żłobkach niepublicznych). Wszystkie miejsca w żłobkach były zajęte, a w ciągu całego roku w placówce przebywało łącznie 216 dzieci. W porównaniu do 2014 r. liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej wzrosła prawie 2-krotnie, co należy uznać za znaczący postęp.

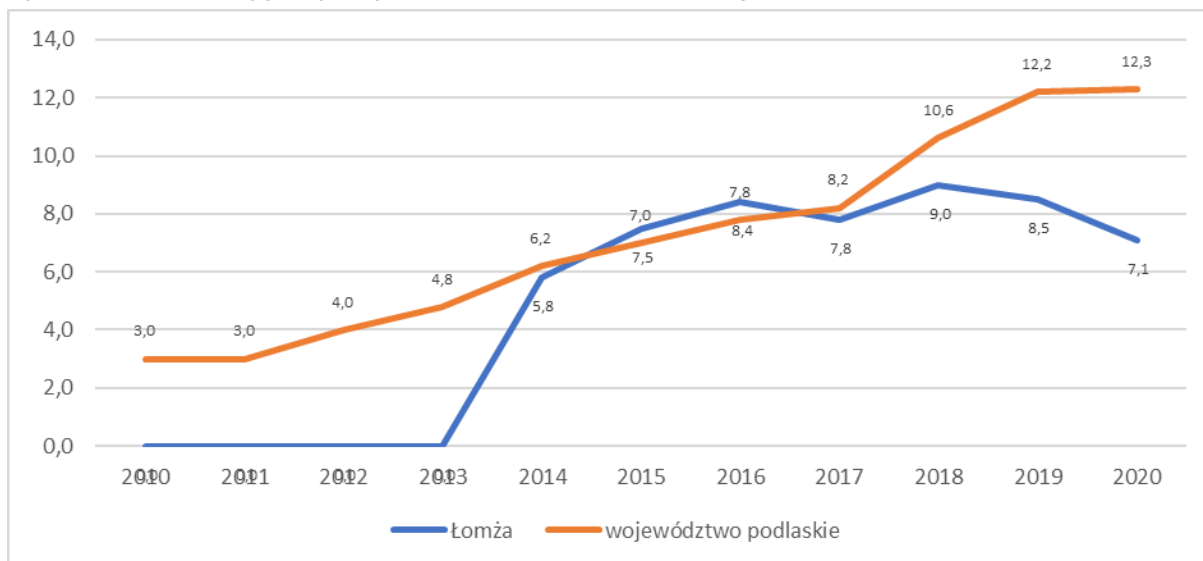
Tabela 3 Opieka na dziećmi do 3 lat w Mieście Łomża w latach 2014-2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
żłobki	4	5	5	5	5	5	5
miejsca w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	101	146	154	154	154	172	172
dzieci przebywające w ciągu roku ogółem (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	103	149	189	211	283	272	216
dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	58	75	84	78	90	85	71

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ujęciu porównawczym dynamika zmian wskazuje tendencję wzrostową, przy czym dla całego województwa odnotowuje się wyższy udział procentowy dzieci objętych opieką w żłobkach.

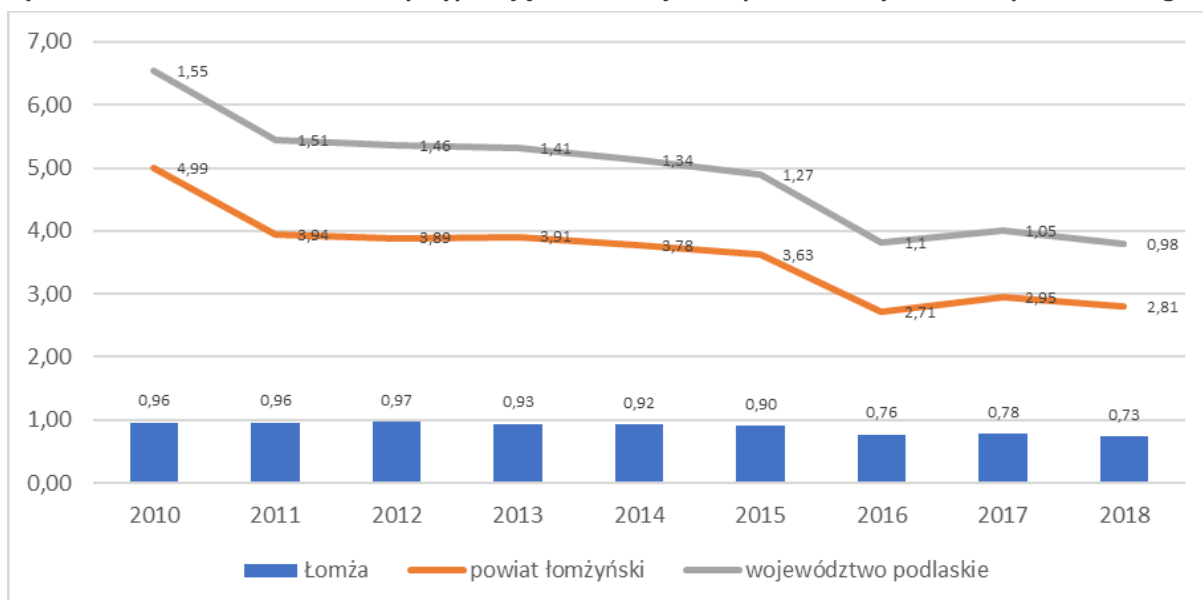
Rysunek 11 Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W roku 2020 na terenie Miasta Łódź funkcjonowały łącznie 22 placówki wychowania przedszkolnego. Dostępność miejsc w przedszkolach przypadających na dzieci w wieku 3-5 lat w analogicznym okresie wynosi poniżej, co oznacza, że dla każdego dziecka w tym wieku na terenie Miasta Łódź jest dostępne miejsce w przedszkolu. Natomiast odmienna sytuacja ma miejsce w wypadku powiatu i całego województwa.

Rysunek 12 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na 1 miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat w roku 2019 wynosił 107,8 i był wyższy w porównaniu do roku 2010 o 26,4. Wysoka wartość wskaźnika może wskazywać, że z usług świadczonych przez placówki zlokalizowane w Łodzi korzystają również mieszkańcy innych gmin. Można

zatem pokusić się o stwierdzenie, że Miasto Łomża pełni istotną rolę w zakresie wychowania przedszkolnego także dla gmin sąsiednich. Dostęp do przedszkoli umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a tym samym może przyczynić się do ograniczenia sfery ubóstwa i zwiększenia udziału kobiet na rynku pracy.

Na terenie Miasta Łomża funkcjonuje obecnie siedem szkół podstawowych dla których, organem prowadzącym jest miasto oraz dwie szkoły podstawowe, dla których organem prowadzącym jest inny podmiot. W roku 2019 do szkół podstawowych uczęszczało 5019 uczniów. Na podstawie analizy wyników egzaminów sprawdzających poziom wiedzy uczniów pośrednio można ocenić poziom nauczania w Mieście Łomża na tle porównywalnych obszarów. Biorąc pod uwagę egzamin ósmoklasisty w 2020 r., średnie wyniki uzyskane przez młodzież uczącą się w szkołach w Mieście Łomża są na tym samym poziomie, co w przypadku województwa podlaskiego jak i całego kraju. Jednak, pomimo, że średnie wyniki w Mieście Łomża nie odbiegają znacznie od średniej w województwie, czy w kraju to już wyniki w poszczególnych szkołach są mocno zróżnicowane. Szkoła Podstawowa nr 1 odnotowuje wyniki znacznie lepsze niż średnia w województwie i kraju. Natomiast Szkoła Podstawowa nr 2 odnotowuje wyniki poniżej średniej w województwie i kraju; powodem takiej sytuacji jest posiadanie w strukturach tej szkoły klas integracyjnych oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Tabela 4 Wyniki z egzaminu ósmoklasisty

JST	Język polski	Matematyka	Język angielski
Miasto Łomża	58%	46%	58%
woj. podlaskie	58%	47%	54%
POLSKA	59%	46%	54%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych przyjmuje wartości przekraczające 100% (101,9%), co oznacza, że w łomżyńskich szkołach uczą się osoby spoza Łomży.

Łomża jako ośrodek subregionalny pełni ponadlokalne funkcje edukacyjne. Miasto posiada wielowiekową tradycję w kształceniu na poziomie średnim, kontynuowaną do chwili obecnej. Oferta szkolnictwa ponadpodstawowego w Łomży jest bogata. W mieście funkcjonują 3 licea ogólnokształcące, 6 Zespołów Szkolnych (w tym: Zespół Szkół Specjalnych, Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego). Miasto posiada stosunkowo bogatą ofertę kształcenia w szkołach technicznych oraz branżowych. Ofertę kształcenia zawodowego proponowaną przez szkoły publiczne uzupełnia oferta szkół niepublicznych. Kierunki kształcenia oferowane w łomżyńskich publicznych szkołach ponadpodstawowych to: elektryk, informatyk, teleinformatyk, mechatronik, technik pojazdów samochodowych, technik budownictwa, technik geodeta, technik hotelarstwa, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik ekonomista, technik handlowiec, technik logistyk, technik obsługi turystycznej, technik organizacji reklamy, technik architektury krajobrazu, technik technologii żywności, technik agrobiznesu, technik weterynarii, technik przetwórstwa mleczarskiego, technik turystyki wiejskiej, technik technologii drewna, technik ochrony środowiska, mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych, monter zabudowy

i robót wykończeniowych w budownictwie, murarz-tylnik, kucharz, cukiernik, stolarz, cieśla, dekarz. W mieście rozwinięta jest także podaż kształcenia na poziomie policealnym, funkcjonuje 12 szkół policealnych, dla jednej z nich miasto jest organem prowadzącym, dla pozostałych miasto jest organem dotującym. Szkoły policealne w Łomży oferują kształcenie m.in. w następujących zawodach: technik informatyk, technik administracji, technik bhp, technik pojazdów samochodowych, technik fryzjerstwa, technik usług kosmetycznych, opiekun medyczny, ratownik medyczny, technik farmaceutyczny, technik masażysta, higienistka stomatologiczna.

Poniżej zaprezentowano dane dotyczące zdawalności egzaminów maturalnych. Z przedstawionych danych wynika, że wyniki egzaminów maturalnych w Łomży nie odbiegają znacząco od średniej w grupie porównawczej.

Tabela 5 Zdawalność egzaminów maturalnych

Miasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Łomża	77%	81%	81%	81%	84%	83%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE.

Dobra zdawalność egzaminów szkolnych świadczy o dobrym poziomie nauczania oraz o dużym potencjale dzieci i młodzieży.

Obserwowana sytuacja podkreśla konieczność szczególnego zainteresowania dostarczaniem wykwalifikowanych kadr przedsiębiorstwom, przede wszystkim, w sekcjach tworzących przemysł (w firmach średnich i dużych, o ustabilizowanej pozycji, brak odpowiednich zasobów kadrowych będzie obniżał potencjał innowacyjny hamując powstawanie nowych miejsc pracy w związku z rozwojem przedsiębiorstwa), celem ochrony istniejących miejsc pracy i pobudzania przedsiębiorczości własnej osób posiadających wykształcenie kierunkowe. Zasadne wydaje się wspieranie kształcenia i szkolenia w zawodach i kwalifikacjach wpisujących się w te sekcje gospodarki, które po pierwsze: wyróżniają miasto na tle województwa, po drugie posiadają znaczący udział w tworzeniu miejsc pracy w mieście dzięki temu, że powstają (notowany jest przyrost podmiotów liczby gospodarczych w sekcji, sprzyjający co najmniej samozatrudnieniu właścicieli). Na szczególną uwagę zasługuje również dostarczanie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników dwóm, wyróżniającym się sekcjom usługowym: J – informacja i komunikacja oraz M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (w przypadku której należy mieć na względzie, nie musi występować przewaga stanowisk pracy o charakterze naukowym; sekcja skupia w sobie m.in. podmioty zajmujące się księgowością, reklamą, badaniami rynku, czy działalnością weterynaryjną).

W Łomży od kilkunastu lat funkcjonują szkoły wyższe, co umożliwia osobom z Łomży i regionu kontynuowanie kształcenia bez ponoszenia wysokich kosztów związanych z dojazdami i utrzymaniem w dużych ośrodkach akademickich. Obecnie funkcjonuje w mieście jedna publiczna szkoła wyższa – Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży oraz 4 uczelnie niepubliczne: Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, Uczelnia Jańskiego z siedzibą w Łomży, Wyższa Szkoła Zawodowa Ochrony Zdrowia TWP w Łomży oraz Wyższe Seminarium Duchowne. Największą uczelnią w Łomży jest Państwowa

Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości dysponująca nowoczesną infrastrukturą dydaktyczną i naukowo-badawczą, w szczególności w zakresie przetwórstwa żywności, automatyki i robotyki, informatyki, kierunków medycznych. Uczelnia realizuje nie tylko działalność dydaktyczną, ale także działalność naukową, czego wyrazem jest uzyskanie kategorii B przyznawanej jednostkom naukowym, które poddały się procesowi oceny aktywności naukowej. Kierunki kształcenia proponowane w łomżyńskich uczelniach dostosowane są do profilu gospodarki regionu. Funkcjonujące uczelnie proponują szeroką gamę studiów podyplomowych, co stanowi szansę dla osób, które chcą uzupełnić, zaktualizować lub nabyć nowe kwalifikacje. Kształcenie ustawiczne realizowane w formie studiów podyplomowych, kursów, szkoleń, wpisujące się w politykę UE, z pewnością w najbliższym okresie stanowić będzie istotną sferę działalności edukacyjnej w mieście. Funkcjonowanie uczelni wyższych jest czynnikiem kreującym rozwój Łomży, tworzącym perspektywę zahamowania odpływu z miasta osób młodych, przyciągającym do miasta młodzież i wykwalifikowaną kadrę z innych miejscowości. Tworzenie środowiska naukowego w mieście przyczynia się do podnoszenia jakości kapitału ludzkiego, kreowania kapitału społecznego.

Kapitał społeczny

Miasto Łomża wdrożyło zasady konsultacji społecznych zgodnie z Uchwałą nr 240/XXX/16 Rady Miejskiej Łomży z dnia 28 września 2016 roku w sprawie Zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Łomży (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2016 r., poz. 3927). Również wdrożono zasady realizacji inicjatywy lokalnej zgodnie z Uchwałą Nr 331/XXXVIII/17 Rady Miejskiej Łomży z dnia 22 marca 2017 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2017 r., poz. 1185). Nie uchwalono, nie upowszechniono i nie wdrożono zasady udziału mieszkańców w procesie uchwałodawczym, zasady realizacji obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej. W Mieście Łomża funkcjonuje budżet obywatelski, którego zasady są przedmiotem konsultacji i ewaluacji z udziałem mieszkańców. Podjęto stosowną Uchwałę w nr 216/XX/2020 Rady Miejskiej Łomży z dnia 22 stycznia 2020 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2020 r., poz. 649) oraz zarządzenie nr 45/2020 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 13 lutego 2020 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych w zakresie Budżetu Obywatelskiego Miasta Łomża na 2021 rok. Nie wdrożono procedury tworzenia planów strategicznych przesądza o obligatoryjnym włączeniu interesariuszy w proces tworzenia, aktualizacji, realizacji i monitorowania strategii. Obok obligatoryjnych ciał opiniodawczych działają:

- Młodzieżowa Rada Miejska Łomża

Uchwały Nr 293/XXVIII/20 zmieniająca Uchwałę Nr 475/LII/18 Rady Miejskiej Łomży z dnia 28 marca 2018 r. w sprawie powołania Młodzieżowej Rady Miejskiej Łomży

- Łomżyńska Rada Seniorów

Uchwała nr 563/LX/18 Rady Miejskiej Łomży z dnia 17 października 2018r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Rady Seniorów (dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2018 r., poz. 4178) (Wcześniej - Łomżyńska Społeczna Rada Seniorów, powołana Zarządzeniem nr 274/15 z dnia 25 września 2015 r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Społecznej Rady Seniorów, z późn. zm.)

- Łomżyńska Rada Sportu

Powołana zarządzeniem nr 42 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Rady Sportu i regulaminu jej działania;

- Łomżyńska Rada Działalności Pożytku Publicznego

Powołana Zarządzeniem nr 252/20 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 18.09.2020 r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego;

- Łomżyńska Rada ds. Osób z Niepełnosprawnością

- I kadencja: Zarządzenie nr 273/2015 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 25 września 2015 r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Społecznej Rady ds. Osób z Niepełnosprawnością (Zarządzenie nr 291/2015 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 16 października 2015 r. zmieniające zarządzenie nr 273/2015)

- II kadencja: Zarządzenie nr 5/2019 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 16 stycznia 2019 r. w sprawie powołania Łomżyńskiej Społecznej Rady ds. Osób z Niepełnosprawnością (Zarządzenie nr 55/2019 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 128 lutego 2019 r. zmieniające zarządzenie nr 5/2019)

W ramach procesu konsultacji społecznych są włączani interesariusze. W Mieście Łomża funkcjonują jednostki pomocnicze. Na terenie miasta jest 15 rad osiedli (<http://www.lomza.pl/bip/index.php?k=986>). W mieście Łomża bardzo rzadko realizowane są zadania o charakterze ponadlokalnym (np. w drodze porozumień, związków komunalnych, umów o partnerstwie zawieranych dla konkretnych projektów, w innych formach). Projekt Roczno Programu Współpracy Miasta Łomży z Organizacjami Pozarządowymi poddawany jest corocznie konsultacjom społecznym z udziałem organizacji pozarządowych, a następnie opiniowany przez Łomżyńską Radę Działalności Pożytku Publicznego, w skład której wchodzi sześciu przedstawicieli organizacji pozarządowych. Przedmiotową kwestię reguluje Zarządzenie nr 299/20 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 1 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie Roczno Programu Współpracy Miasta Łomży z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Brak systematycznego, okresowego, cyklicznego badania potrzeb i satysfakcji klientów. Miasto podczas licznych spotkań z przedsiębiorcami zbiera opinie nt. funkcjonujących w mieście rozwiązań w tym pakiecie dla biznesu.

Budżet obywatelski jest realizowany w Łomży systematycznie. Poniżej zaprezentowano najbardziej istotne elementy z poprzednich edycji budżetu obywatelskiego w Łomży. Należy podkreślić, iż od roku 2018 w Łomży funkcjonuje również Młodzieżowy Budżet Obywatelski.

Tabela 6 Obywatelski oraz Młodzieżowy Budżet Obywatelski w Łomży

Wyszczególnienie/Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba zgłoszonych zadań	35	24	30	23	29 (w tym 3 zadania z MBO)	26 (w tym 2 zadania z MBO)	24 (w tym 2 zadania z MBO)
Liczba zadań wybranych do realizacji	3	8	9	12	16	10 (w tym 5 w trakcie realizacji)	9 (w tym do realizacji 2 zadania z MBO)
Liczba głosujących	7 tys. mieszkańców (można było głosować max na 3 zadania) oddano 14,5 tys. głosów	7 tys. mieszkańców, oddano 16 261 głosów	10 830 mieszkańców, oddano 24 321 ważnych głosów	7,5 tys. mieszkańców, oddano 17 733 głosy (16 551 głosów ważnych)	7 783 mieszkańców, oddano 15 622 głosy +MBO 4 077 głosy	9 tys. mieszkańców, 7 776 mieszkańców oddało ponad 21,5 tys. ważnych głosów	26 tys. głosów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Łomża

Uchwała Nr 216/XX/20 Rady Miejskiej Łomży z dnia 22 stycznia 2020 r. wprowadza zasadnicze zmiany w obowiązującym regulaminie budżetu obywatelskiego. Zmiany dotyczą, m.in. kategorii realizowanych zadań, podziału środków oraz zasad głosowania. Zostały one wypracowane na podstawie rekomendacji Zespołu Koordynującego Budżet Obywatelski wspólnie z Przedstawicielami Rad Osiedli. Budżet Obywatelski został podzielony na cztery kategorie: ogólnomiejską, strefową, osiedlową i Młodzieżowy Budżet Obywatelski. Środki z budżetu obywatelskiego zostały podzielone w poszczególnych kategoriach w następujący sposób:

- Zadania ogólnomiejskie - kwota przeznaczona na realizację zadań wynosi 500.000 zł brutto,
- Zadania strefowe- na terenie Centrum, Łomżyca i Południe – kwota przeznaczona na realizację zadań wynosi 250.000 zł brutto na każdą ze stref,
- Zadania osiedlowe - każdemu osiedlu przydzielone zostaje 50.000 zł brutto na realizację zadań inwestycyjnych i społecznych. Kwota zadania społecznego nie może przekroczyć 10.000 zł brutto,
- Młodzieżowy Budżet Obywatelski - przeznaczona kwota na MBO zostaje bez zmian- czyli 100.000 zł brutto, natomiast zostaje wprowadzony limit kwotowy w przypadku zadań społecznych, a mianowicie kwota zadania społecznego nie może przekroczyć 20.000 zł brutto.

Zadania o charakterze społecznym mogą być zgłaszane tylko w ramach kategorii zadań osiedlowych w kwocie do 10.000 zł i Młodzieżowym Budżecie Obywatelskim w kwocie 20.000 zł.

Głosować można na 1 zadanie w każdej z czterech kategorii: ogólnomiejskiej, strefowej, osiedlowej i Młodzieżowy Budżet Obywatelski.

Istnieje możliwość łączenia zadań w kategorii zadań osiedlowych, polegająca na zgłaszaniu zadań realizowanych na terenie kilku osiedli. Zgłoszenie takie wymaga pisemnej pozytywnej opinii przedstawicieli rad osiedli, na których zostanie zrealizowany projekt.

Dodany został również zapis, że w przypadku obiektywnych trudności w realizacji zadania w danym roku, zadanie zostaje uwzględnione w budżecie Miasta Łomża na rok kolejny.

Miasto Łomża obecnie dysponuje podstroną poświęconą Budżetowi Obywatelskiemu tj. <http://www.lomza.pl/index.php?k=116&p=4> Miasto Łomża pomimo wdrożenia budżetu i jego dużego zainteresowania ze strony mieszkańców nie dysponuje narzędziami informatycznymi w tym zakresie. W związku z tym rekomenduje się wdrożenie kompleksowej platformy do angażowania społeczeństwa w życiu miasta m.in. poprzez kontynuację budżetów obywatelskich oraz wdrożenie panelu do konsultacji społecznych.

Na terenie miasta Łomża na koniec 2020 r. funkcjonowało 211 organizacji pozarządowych, tj. o 4 więcej niż na koniec 2019 r. o 34 podmiotów więcej niż na koniec 2017 r. Wzrost dotyczy zwłaszcza stowarzyszeń zwykłych. Ich liczba na przestrzeni 3 lat wzrosła ponad czterokrotnie. (z 5 stowarzyszeń na koniec 2017 r. do 22 na koniec 2020 r.). Znaczący wzrost obserwuje się również w liczbie fundacji z siedzibą w mieście Łomża (na koniec 2017 r. było ich 25, na koniec 2020 r. 43). Bez zmian pozostaje liczba klubów i stowarzyszeń sportowych, podobnie liczba jednostek terenowych stowarzyszeń i fundacji. Niewielki spadek dotyczy jedynie liczby stowarzyszeń zarejestrowanych w KRS. Niemniej, ogólna liczba podmiotów „trzeciego sektora” działających w Łomży systematycznie rośnie.

W 2020 r. na realizację zadań publicznych miasto Łomża przekazało organizacjom pozarządowym ponad 2,610 tys. zł. W ramach trybu konkursowego i pozakonkursowego 77 organizacji pozarządowych realizowało 115 zadań publicznych.

Na terenie miasta funkcjonuje Centrum Organizacji Pozarządowych, którego rolą jest rozwój współpracy Miasta Łomża z organizacjami pozarządowymi w zakresie efektywnej realizacji zadań publicznych na rzecz zaspokajania potrzeb mieszkańców. Misją COP jest wspieranie i aktywizowanie organizacji pozarządowych działających na rzecz mieszkańców miasta. Celem COP jest wspieranie organizacji pozarządowych poprzez:

- stwarzanie warunków do aktywnej działalności organizacji pozarządowych;
- podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności członków, pracowników i wolontariuszy organizacji pozarządowych;
- podnoszenie profesjonalizmu organizacji pozarządowych i ich członków, pracowników wolontariuszy poprzez działania edukacyjne i poradnictwo;
- podnoszenie skuteczności organizacji pozarządowych w zdobywaniu funduszy;
- integrację łomżyńskiego sektora pozarządowego;
- promocję łomżyńskiego sektora pozarządowego;
- budowanie współpracy i komunikacji między sektorami: administracją samorządową, biznesem i sektorem pozarządowym oraz organizacjami pozarządowymi z kraju i regionu.

Program współpracy z organizacjami pozarządowymi jest wypracowywany wspólnie z organizacjami pozarządowymi. Projekt Roczno Programu Współpracy Miasta Łomży z Organizacjami Pozarządowymi poddawany jest corocznie konsultacjom społecznym z udziałem organizacji pozarządowych, a następnie opiniowany przez Łomżyńską Radę Działalności Pożytku Publicznego, w skład której wchodzi sześciu przedstawicieli organizacji pozarządowych, zgodnie z Zarządzeniem nr 299/20 Prezydenta Miasta Łomża z dnia 1 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie Roczno Programu Współpracy Miasta Łomży z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ

Gospodarka lokalna i rynek pracy

Według danych opublikowanych w BDL GUS na terenie miasta Łomża, na koniec 2020 r., w bazie REGON zarejestrowanych było 6 599 podmiotów gospodarczych. Stanowiło to 6,0% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie województwa podlaskiego. Udział ten plasował miasto Łomża na trzecim miejscu wśród wszystkich jednostek samorządowych województwa podlaskiego (za miastem Białystok (37 453 podmiotów, 34,2%) za miastem Suwałki (7 276 podmioty, 6,6%)).

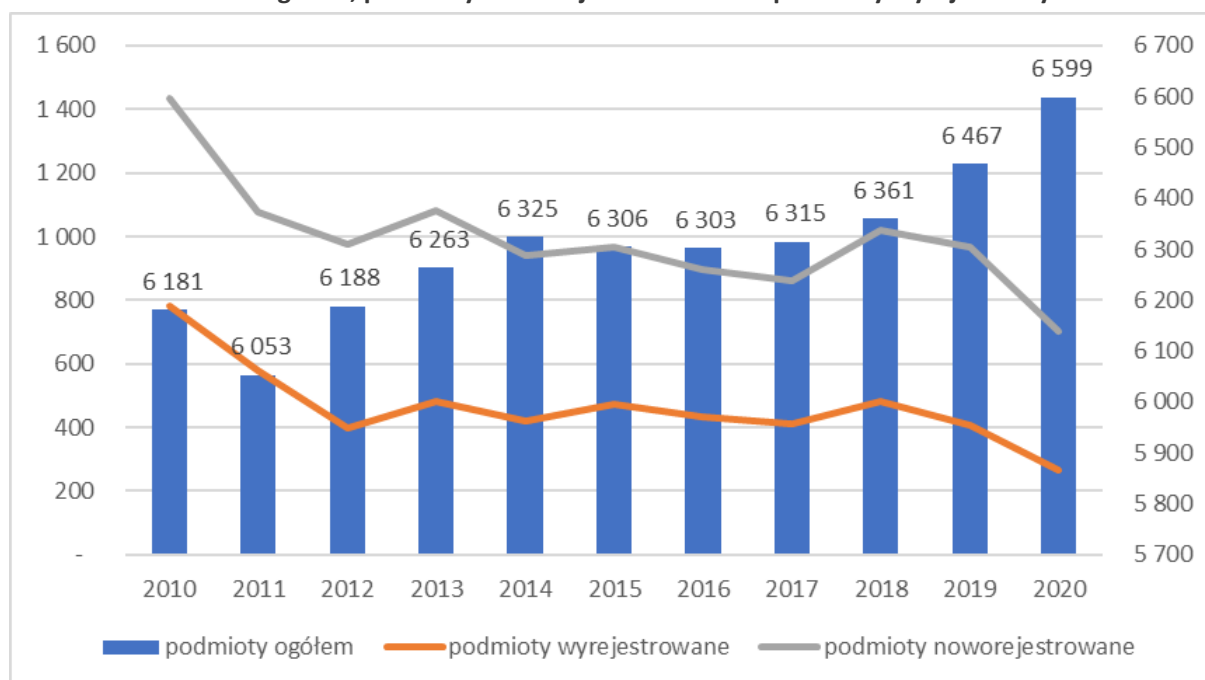
Tabela 7 Podmioty zarejestrowane w bazie REGON na terenie województwa podlaskiego, powiatu łomżyńskiego oraz Miasta Łomża w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>województwo podlaskie</i>	91 876	91 738	94 721	96 517	98 339	99 309	99 956	101 202	103 040	105 578	109 492
<i>powiat łomżyński</i>	2 763	2 820	2 890	2 993	3 053	3 013	3 011	3 057	3 172	3 354	3 557
<i>miasto Łomża</i>	6 181	6 053	6 188	6 263	6 325	6 306	6 303	6 315	6 361	6 467	6 599

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2010-2020 można było zaobserwować wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą na terenie Miasta Łomża. Liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie miasta Łomża w roku 2020 w stosunku do roku 2010 wzrosła o 6,76%. Dla porównania, w tym samym okresie w powiecie łomżyński wzrost ten wynosił 28,74%, a w całym województwie podlaskim 19,17%. Zatem dynamika wzrostu przedsiębiorczości w Mieście Łomża, w stosunku do powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego jest niższa. Szczegółowe dane w zakresie kształtowania się liczby podmiotów gospodarczych na terenie Miasta Łomża w latach 2010-2020 przedstawiono poniżej.

Rysunek 13 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w bazie REGON na terenie Miasta Łomża w latach 2010-2020 – ogółem, podmioty nowo rejestrowane oraz podmioty wyrejestrowywane

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych w stosunku do wykreślonych w analizowanym okresie wypada korzystnie. Jedynie w latach 2010-2011 następowała przewaga podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych. W kolejnych okresach zauważa się rosnącą przewagę podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do wykreślanych. W 2020 różnica ta wynosi 63% na korzyść nowo zarejestrowanych podmiotów, co można uznać za pozytywny stan rzeczy.

Wśród wszystkich zidentyfikowanych przedsiębiorstw w Mieście Łomża dominują przedsiębiorstwa sektora prywatnego (blisko 97% podmiotów), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowią około 78%, co jest wielkością porównywalną do innych jednostek samorządu terytorialnego w województwie podlaskim. W Mieście Łomża działalność gospodarczą prowadziły także stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje społeczne. Jednak, w tym przypadku działalność gospodarcza ma niejednokrotnie charakter dodatkowy i wspiera realizację celów statutowych. Poniżej zaprezentowano strukturę przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Miasta Łomża.

Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Mieście Łomża w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>podmioty gospodarki narodowej ogółem</i>	6 181	6 053	6 188	6 263	6 325	6 306	6 303	6 315	6 361	6 467	6 599
<i>sektor prywatny - ogółem</i>	6 041	5 912	6 043	6 103	6 160	6 112	6 112	6 140	6 191	6 300	6 430
<i>osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</i>	5 035	4 888	4 931	4 926	4 935	4 873	4 824	4 821	4 966	5 052	5 146
<i>spółki handlowe</i>	291	298	307	322	341	348	383	408	340	359	391
<i>spółdzielnie</i>	20	21	25	26	28	29	28	27	25	23	22
<i>fundacje</i>	14	15	19	21	23	24	28	29	32	39	44
<i>stowarzyszenia i organizacje społeczne</i>	158	160	163	163	173	177	183	191	170	177	177

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując strukturę przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Miasta Łomża pod kątem liczby zatrudnianych przez nie pracowników można zauważyć, że dominują w niej przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 10 osób – w roku 2020 były to 6 358 podmioty (96,3%). Przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób stanowią jedynie 2,7% ogółu przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie jednostki, a w ostatnich pięciu latach ich liczba znacznie zmalała (prawie o 14%). Na koniec 2020 roku było to jedynie 176 podmiotów. Na terenie miasta funkcjonują obecnie 65 przedsiębiorstw, które zatrudniałyby 50 i więcej osób. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 9 Struktura przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Miasta Łomża wg liczby zatrudnianych osób w latach 2010-2020

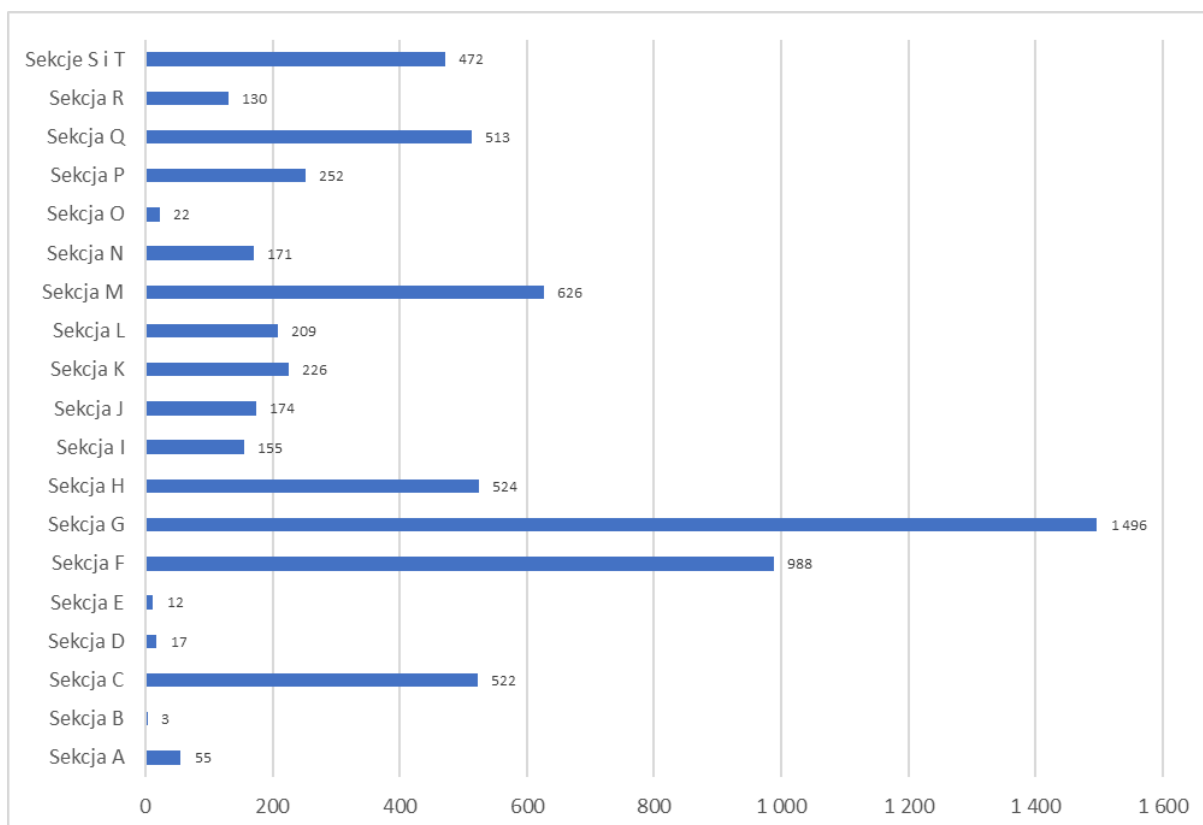
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0 - 9	5 862	5 743	5 933	6 001	6 060	6 040	6 036	6 056	6 107	6 225	6 358
10 - 49	248	241	182	190	192	195	196	189	186	176	176
50 - 249	67	66	70	69	70	68	68	67	66	63	62
250 - 999	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
1000 i więcej	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Do najważniejszych podmiotów gospodarczych prowadzących swoją działalność na terenie miasta możemy zaliczyć: PEPEES S.A., BROWAR ŁOMŻA, PH Konrad, Uniglass Polska Sp. z o.o., TMT Sp. z o.o., Multi Pharme S.A., Okruszek Sp. j., EDPOL Food&Innovation Sp. zo.o., Zakłady Spożywcze BONA, Greenvit, NOVUM, MACKIEWICZ, FARGOTEX Sp. z o.o..

Wśród przedsiębiorstw działających w Mieście Łomża najwięcej z nich zajmuje się usługami w zakresie handlu (22,78%), następnie budownictwo (15,04%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (9,53%). Biorąc pod uwagę zebrane dane na temat profilu przedsiębiorstw, zauważa się wyższy poziom przedsiębiorstw prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną w stosunku do innych, podobnych jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

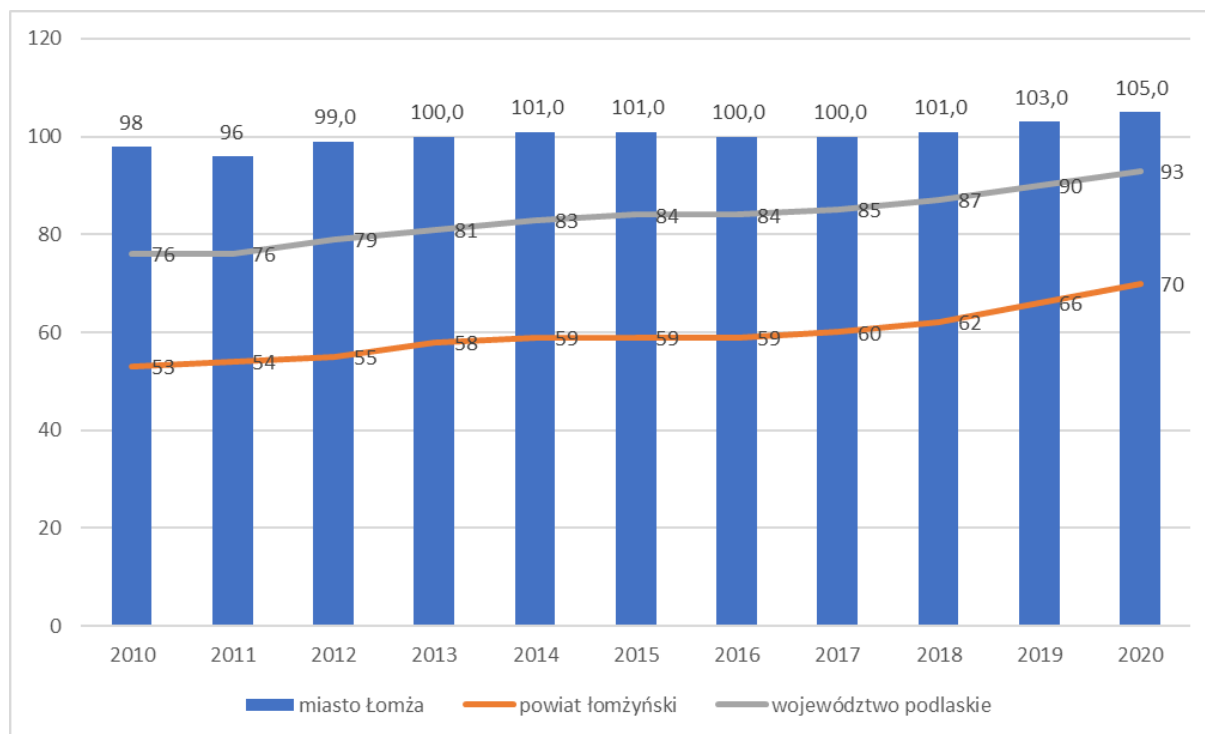
Rysunek 14 Podmioty wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD w Mieście Łomża w 2020 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

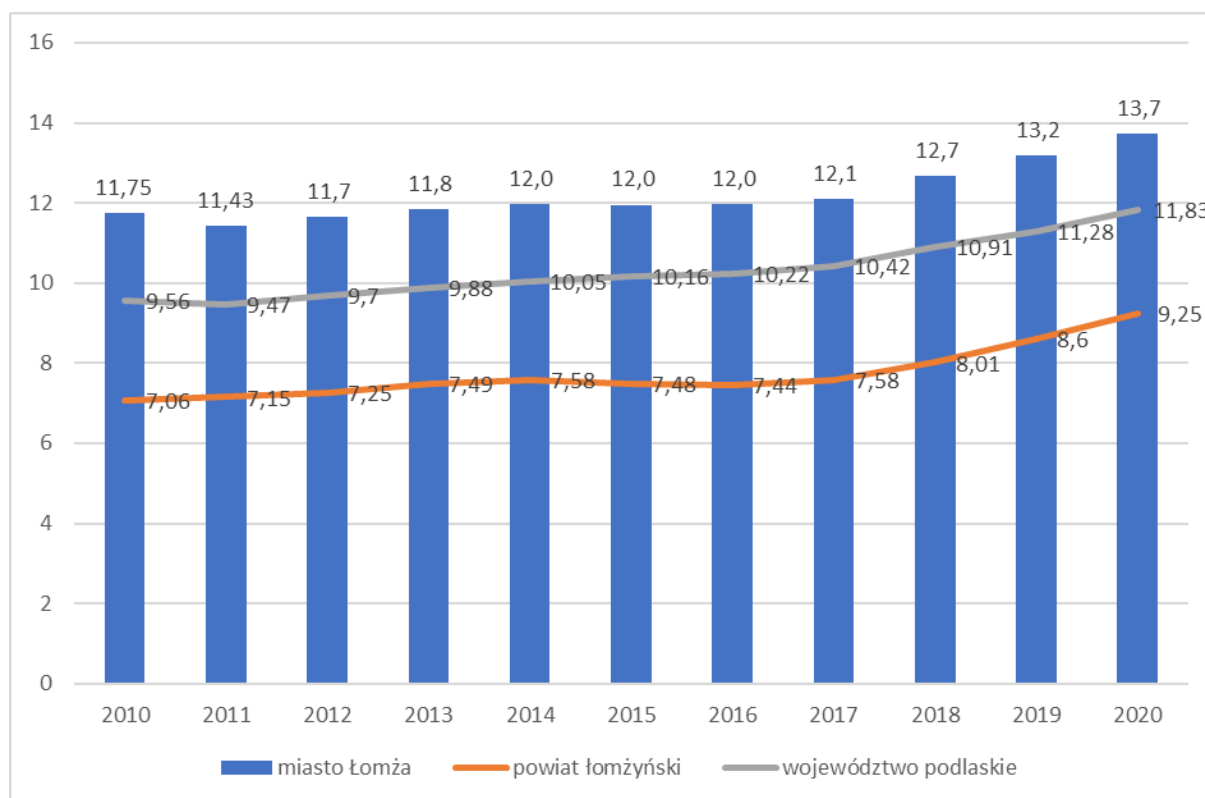
Dokonując analizy w szerszym zakresie należy spojrzeć jak wygląda sytuacja Miasta Łomża na tle powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego w zakresie przedsiębiorczości. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności w Mieście Łomża jest wyższa od wskaźników dla powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego. Podobnie ma się rzecz w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Z kolei w przypadku analizy porównawczej dotyczącej współczynnika dotyczącego fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców dla Miasta Łomża w stosunku do województwa, zauważa się niewielką różnicę na niekorzyść Miasta Łomża niż w przypadku danych dotyczących przedsiębiorstw. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Rysunek 15 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w Mieście Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

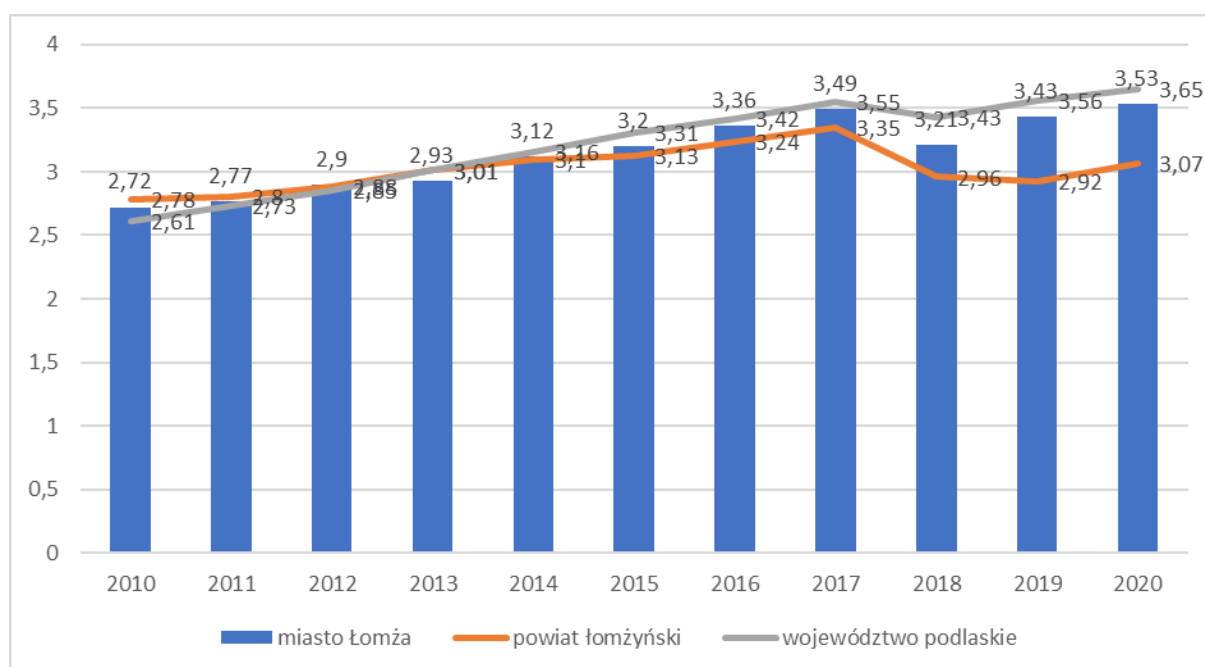
Rysunek 16 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 17 Fundacje, stowarzyszenie i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w Mieście Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

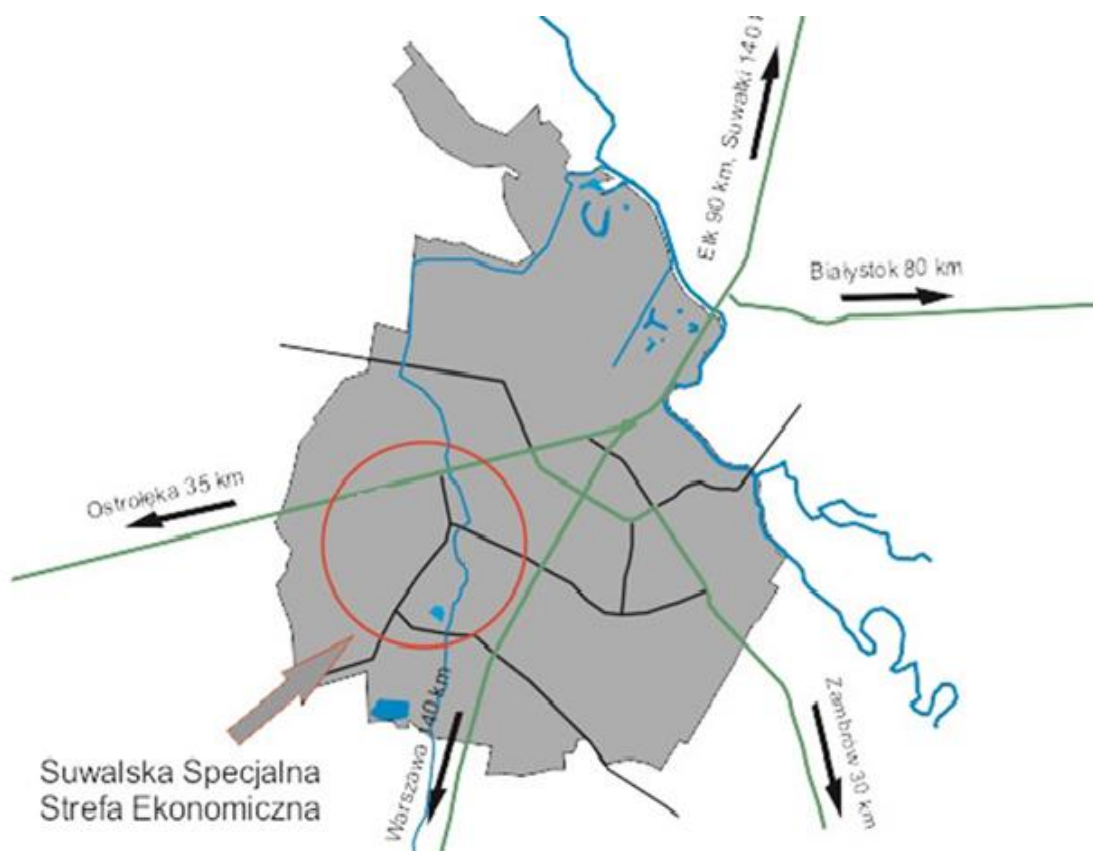
Na terenie Miasta Łomża funkcjonują podmioty wspierające rozpoczęcie działalności świadczące wyspecjalizowane usługi wspierające konkurencyjność lokalnej gospodarki oraz rozwój lokalnych firm:

- Park Przemysłowy Łomża – <http://parklomza.pl/>;
- Centrum Obsługi Przedsiębiorców – <http://biznes.um.lomza.pl/>;
- Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego – Centrum Wspierania Biznesu – <https://pfrr.pl/>;
- Łomżyński Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. – <https://www.lfpk.eu/>;
- Cech Rzemieślników i Innych Przedsiębiorców w Łomży – <http://cechlomza.pl/index.html#>;
- Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Łomży – <http://podlaskie.org.pl/>.

Miasto Łomża podejmuje działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, w tym organizuje śniadania biznesowe, konkurs pn. Łomżyńskie Anioły Biznesu, konferencje gospodarcze oraz prowadzi szeroko zakrojoną promocję miasta. Prężnie działa Centrum Obsługi Przedsiębiorców (COP). COP jest przede wszystkim miejscem pierwszego kontaktu dla lokalnych przedsiębiorców jak i potencjalnych inwestorów. Zainteresowane osoby/podmioty uzyskują informację o zasadach prowadzenia działalności gospodarczej (w tym rejestracji CEIDG), możliwościach finansowania, warunkach inwestowania w mieście, dostępnych terenach inwestycyjnych, ulgach, czy zwolnieniach od podatku oraz administracyjne wsparcie na każdym etapie procesu inwestycyjnego. Promocja miasta realizowana jest m.in. na aktualizowanych na bieżąco stronach www.biznes.um.lomza.pl, www.biznes.um.lomza.pl/invest-in-lomza. Wykonany został gospodarczy film promocyjny przedstawiający m.in. najkorzystniejsze w kraju warunki inwestowania w ramach tzw. Polskiej Strefy Inwestycji (PSI), co oznacza, że przedsiębiorca może uzyskać wsparcie na realizację nowych inwestycji na własnym gruncie objętych decyzją o wsparciu w ramach PSI w formie zwolnienia z podatku dochodowego do wysokości 70% poniesionych nakładów inwestycyjnych na okres 15 lat. Dodatkowo Łomża oferuje zwolnienie z podatku od nieruchomości na lat 6. Miasto promuje przedsiębiorczość także wśród młodzieży poprzez organizację spotkań z młodzieżą z klas licealnych.

W mieście funkcjonuje Łomżyńska Strefa Inwestycji którą tworzą Podstrefa Łomża Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i wolne tereny inwestycyjne obejmowane decyzją o wsparciu w ramach Polskiej Strefy Inwestycji.

Rysunek 18 Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna w Podstrefie Łomża

Źródło: Tereny inwestycyjne Podstrefy Łomża

(<https://www.ssse.com.pl/oferta-inwestycyjna/podstrefy/podstrefa-lomza.html> z dnia 01.09.2021 r.)

Miasto nie posiada własnych terenów inwestycyjnych. W związku z tym Rada Miejska Łomży podjęła Uchwałę nr 316/XXXI/20 z dnia 25 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części Miasta Łomża w rejonie ulic: Wojska Polskiego i Meblowej do granic miasta. Dzięki przedmiotowej uchwale zatwierdzono dokumenty planistyczne dla około 150 ha terenów prywatnych w ograniczeniu ul. Wojska Polskiego, Meblowej i zachodnio-południowej granicy miasta. Tereny te są doskonale skomunikowane z drogą krajową S61 oraz budowaną drogą międzynarodową E67 – VIA BATLICA. Potencjał ten będzie wykorzystany do ulokowania na terenie Łomży dużych i średnich podmiotów. Przygotowane tereny będą wymagały aktywnej promocji wśród potencjalnych inwestorów.

Tereny położone na zachodnich i południowych obrzeżach miasta są wykorzystywane rolniczo. Uprawy polowe stanowią 20,5% udziałów w powierzchni miasta. Natomiast tereny otwarte przeznaczone na roślinność trawiastą, łąki stanowią 40,9% udziałów w powierzchni miasta. Położenie Miasta Łomży w regionie o charakterze rolniczo-leśnym wskazuje na podstawowe kierunki rozwoju gospodarczego, którymi są branże nieuciążliwe ekologicznie, tj. przemysł spożywczy, browarnictwo, elektronika, przemysł materiałów budowlanych, drzewny, meblarskie, produkcja i przetwórstwo owocowo-warzywne, a także turystyka i rekreacja.

Na zasoby i walory przyrodnicze miasta składają m. in. się obszary i obiekty, które są objęte ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody oraz przepisów odrębnych. Ponadto na terenie miasta występują obiekty i obszary, które również stanowią cenny zasób przyrodniczy i środowiskowy miasta, kształtując także strukturę Łomży. Do grupy tych obiektów i obszarów zaliczają się:

- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi
- Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi
- Obszary Natura 2000 położone w dolinie rzeki Narew i częściowo w granicach miasta
- pomniki przyrody
- lasy miejskie
- tereny zieleni urządzonej

Na krajobraz kulturowy Łomży składają się przede wszystkim obiekty i obszary świadczące o historii miasta ukształtowane na przestrzeni wieków (obiekty zabytkowe, zabytkowa zieleń) oraz powiązania pomiędzy strukturą przyrodniczą, a historycznym rozplanowaniem i kształtem struktury osadniczej. Krajobraz kulturowy wyraża się między innymi historyczną i zabytkową zabudową, układem urbanistycznym oraz tłem krajobrazowym wyznaczonym przez rzekę Narew i jej dolinę. Zachowanie tych elementów tworzących walory krajobrazu kulturowego podkreśla wizerunek miasta oraz stanowi o unikalności, wyjątkowości oraz regionalnej odrębności na tle innych jednostek osadniczych ukształtowanych historycznie. Wśród obiektów zabytkowych, które występują głównie w centralnej części miasta, w strefie śródmiejskiej, znajdują się zarówno obiekty użyteczności publicznej, kościoły, obiekty mieszkalne, ale również parki oraz układ urbanistyczny Starego Miasta (układ urbanistyczny wraz z obiektami zabytkowymi). Na tożsamość i dziedzictwo kulturowe miasta składają się przede wszystkim:

- zabytkowe elementy i układy świadczące o tożsamości miasta, tj.: zespół grodziska w Starej Łomży, teren założenia średniowiecznego miasta wyróżniający się prostokątnym układem ulic i bloków zabudowy, teren Nowego Rynku, historyczne place targowe (Nowy Rynek, Stary Rynek, Plac Niepodległości, Rynek Wołowy), przebieg historycznych traktów (droga św. Wawrzyńca, przebieg ul. Nowogrodzkiej dawniej tzw. „Różańcowej Grodzi”, droga do Giełczyna, trakt do Zambrowa tzw. gościniec zambrowski, ulica Sikorskiego tzw. Szosa Obwodowa, dawny trakt petersburski, historyczna droga do Śniadowa), drogi mające duże znaczenie w rozwoju przestrzennym miasta, historyczna wieś Stara Łomża z ulicówką i zachowaną częściowo zabudową o charakterze wiejskim (w ostatnich latach nabierająca charakteru dzielnicy podmiejskiej),
- dominujące zespoły obiektów sakralnych i użyteczności publicznej, tj.: zespół katedry i pałacu biskupiego, zespół Kapucynów, zespół Benedyktynki, zespół d. cerkwi, zespół poczty i kamienic mieszczkańskich tworzące fragmenty pierzei ul. 3 Maja i ul. Polowej,
- historyczne zasoby zieleni chronionej i walory krajobrazowe, tj.: ogród spacerowy przy trakcie warszawsko-petersburskim, Park Ludowy przy ul. Legionów, zespół cmentarzy wyznaniowych: rzymskokatolickiego, ewangelickiego, prawosławnego, fragment historycznej alei prowadzącej na cmentarz, na osi bramy głównej, skarpa nadnarwiańska jako element historycznej panoramy Łomży (lokalizacja średniowiecznego grodu książęcego na skarpie sprawiła, że panorama miasta stała się znakiem rozpoznawczym i wizytówką miasta),
- niematerialne wartości kulturowe, tj.: stołeczność Łomży (stolica ziemi, guberni, województwa), siedziba biskupstwa diecezji, postaci historyczne i miejsca z nimi związane, cmentarze jako miejsca pamięci, miejsca pamięci narodowej, miejsca związane z historycznymi wydarzeniami, wielokulturowość i wielowyznaniowość miasta, historyczne nazwy ulic i dzielnic miasta.

- W granicach miasta wyznaczone zostały strefy ochrony konserwatorskiej, na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i decyzji WKZ, tj.:
  - strefa ochrony konserwatorskiej zabytkowego cmentarza żydowskiego w granicach nowego cmentarza żydowskiego przy ul. Wąskiej,
  - strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji zabytkowego układu urbanistycznego Łomży w granicach terenu pomiędzy nowym cmentarzem żydowskim przy ul. Wąskiej, a ulicą Wąską; obejmuje wybrane kierunki i punkty widokowe, rejon skarpy miejskiej i podskarpia,
  - strefa ochrony konserwatorskiej fortu Nr 4 w granicach działki nr 30383,
  - strefa ochrony konserwatorskiej otoczenia i ekspozycji fortu Nr 4 w granicach otoczenia fortu o szerokości ok. 100 m oraz teren od strony drogi do Ostrołęki (ul. Wojska Polskiego),
  - strefa „W” archeologicznej ochrony konserwatorskiej reliktyw ratusza w granicach części działki nr 10392 na Starym Rynku,
  - strefa „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej reliktyw ratusza obejmująca wnętrze Starego Rynku.

Możliwości rozwoju turystyki zależne są m.in. od bazy noclegowej. W 2020 r. według danych GUS w Mieście Łomża funkcjonowało trzy całoroczne obiekty noclegowe, dysponujące łącznie 279 miejscami noclegowymi. W stosunku do 2010 r. liczba miejsc noclegowych uległa zwiększeniu o 72, wówczas było ich 207.

Ważnych informacji na temat potencjału turystycznego Miasta Łomża dostarczają dane dotyczące liczby odwiedzających go turystów. Niestety GUS nie publikuje w układzie gminnym informacji odnośnie do liczby turystów z Polski, dlatego też w diagnozie wykorzystano dane dotyczące turystów zagranicznych.

Tabela 10 Noclegi udzielone turystom zagranicznym (nierezydentom) w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Turyści zagraniczni (nierezydenci)											
Miasto Łomża	5 820	5 963	7 119	7 089	6 554	7 234	7 344	8 589	6 046	4 665	1 472
powiat łomżyński	4 177	6 095	6 695	7 110	6 182	5 910	6 922	5 622	5 465	4 916	386
województwo podlaskie	72 141	90 293	135 898	163 893	161 574	157 816	168 807	162 872	145 137	151 779	42 843
Udzielone noclegi turystom zagranicznym (nierezydentom); ogółem											
Miasto Łomża	6 469	6 773	7 734	7 714	7 237	7 808	8 056	9 416	6 358	4 868	1 577
powiat łomżyński	6 388	8 059	8 506	8 369	7 440	6 850	8 103	6 228	5 992	5 644	640
województwo podlaskie	108 038	136 448	186 111	209 579	213 756	216 646	218 494	220 602	199 203	207 112	62 805

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. Łomże odwiedziło łącznie 1472 turystów zagranicznych, którym udzielono 1577 noclegów. Niestety na przestrzeni lat sytuacja pogorszyła się w porównaniu do opisanej sytuacji występującej dla powiatu łomżyńskiego oraz całego województwa.

Ostatnie doświadczenia związane z pandemią COVID-19 wykazały, że branża turystyczna w szczególności sposób narażona jest na negatywne skutki ograniczeń administracyjnych wprowadzonych przez władze centralne, jednak na podstawie pojedynczego zjawiska nie można wyciągać wniosków, co do przyszłości branży. Wymaga to rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej oraz rewitalizacji miasta.

Analiza statystyczna, bazująca na informacjach o bezrobociu wyraźnie wskazuje, iż ostatnia dekada to na łomżyńskim rynku pracy okres ważnych zmian. Populacja bezrobotnych w Mieście Łomża zwiększała się do końca 2013 roku. W latach kolejnych, z 2019 rokiem łącznie, nastąpił spadek liczby osób niepracujących. Okresem, w którym liczba bezrobotnych ponownie wzrosła osiągając poziom 2002 osób był 2020 rok, co, bez kwestii, związane jest z pandemią COVID-19. Ten rok zaskoczył sytuacją na rynku pracy, znacząco wpłynął „zatrzymując” miejski rynek pracy, na to, jak obecnie on się przedstawia. W związku z ograniczeniami w prowadzeniu działalności gospodarczej wprowadzonymi w ramach walki z epidemią COVID-19 część podmiotów zakończyła lub tymczasowo zawiesiła działalność gospodarczą. Osłoną dla fali zwolnień i wzrostu bezrobocia w trakcie spowolnienia gospodarki jest, niewątpliwie, wsparcie kierowane do pracodawców i pracowników w ramach rządowych programów pomocowych.

Współmiernie ewoluowała liczba bezrobotnych kobiet na miejskim rynku pracy. Do końca 2013 roku obserwowano jej wzrost, w latach 2014 – 2019 następował spadek, a w 2020 roku liczba bezrobotnych kobiet zwiększyła się do poziomu 1022. O ile zmiany społeczne i gospodarcze zachodzące na przestrzeni poprzednich lat stworzyły warunki, które sprzyjały zwiększeniu liczby kobiet na rynku pracy oraz wzrostowi ich ambicji zawodowych, to należy wziąć pod uwagę, iż efekt obserwowanych obecnie działań dezaktywizujących zależy przede wszystkim od poziomu oferowanego przez państwo zabezpieczenia społecznego. W aktualnej sytuacji, gdzie system zabezpieczeń socjalnych spowodował, że pracy nie szuka się desperacko, gdyż można bez niej stosunkowo godnie żyć, pojawia się przypuszczenie, iż polityka prorodzinna zmniejsza przedsiębiorczość rodziców, a w szczególności matek, ich uwaga skupiana jest raczej na krótkotrwałych strategiach życiowych. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 11 Poziom bezrobocia rejestrowanego w Mieście Łomża w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	3 653	3 859	3 976	4 095	3 751	3 156	2 878	2 318	2 062	1 814	2002
Mężczyźni	1 780	1 880	2 017	2 117	1 945	1 610	1 446	1 105	963	824	980
Kobiety	1 873	1 979	1 959	1 978	1 806	1 546	1 432	1 213	1 099	990	1022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży opracowanie "DANE O POZIOMIE BEZROBOCIE DLA MIASTA ŁOMŻA 2011- 2020", Lipiec 2021.

Trwale problemem w mieście pozostaje bezrobocie. Choć rynek pracy na przestrzeni minionej dekady wyraźnie się uspokoił to obserwowana od lat stała tendencja spadku bezrobocia została zachwiana, a stopa bezrobocia w poprzednim roku nie spadła poniżej poziomu 8 %. W omawianym przedziale czasowym, początkowo zanotowano wzrost wartości stopy bezrobocia z 15,2% w 2009 roku do poziomu 17,0% na

koniec 2013 roku, później, aż do końca 2019 roku, następował spadek jej wartości. Dopiero w 2020 roku, wg stanu na dzień 31 grudnia, stopa bezrobocia zwiększyła się do poziomu 8,4%, co ponownie (jw.) jest sygnałem pogorszenia się sytuacji na rynku pracy poprzez powtarzające się lockdowny. Mimo to, dane dotyczące poziomu bezrobocia w roku 2021 (dane za 11 miesięcy dla Miasta Łomża) napawają większym optymizmem - liczba osób bezrobotnych maleje - w roku 2021 wyłączono 1523 bezrobotnych (w tym 823 kobiet). Dzięki programom pomocowym uruchomionym przez rząd w ramach "Tarczy antykryzysowej" zostało wspartych wiele przedsiębiorstw i ochronione liczne miejsca pracy.

W skali mikro mamy do czynienia z bezrobociem strukturalnym, czyli takim, którego trwanie wiąże się najpewniej z pewnymi cechami struktury gospodarczej lub społecznej, które występuje, gdy umiejętności, wiedza i poziom wykształcenia bezrobotnych nie odpowiadają potrzebom rynku (pozostawanie w rejestrach bezrobotnych osób w starszym wieku, schorowanych, czy też zainteresowanie pozostawaniem w rejestrach bezrobotnych z powodów ubezpieczeniowych, czy zasiłkowych np. chęć pozyskania świadczeń z pomocy społecznej). Problem może wynikać również z zaobserwowanych nadwyżek edukacyjnych wynikających z niedostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy. Można również domniemać, że wiele osób, pozostaje zarejestrowanych jako osoby bezrobotne pracując jednocześnie w szarej strefie. Stopa bezrobocia w Mieście Łomża jest wyższa zarówno od stopy w województwie podlaskim jak i w Polsce. Na koniec 2020 roku stopa bezrobocia w Łomży stanowiła 135,5% średniej wartości krajowej. W porównaniu do wskaźnika dla województwa podlaskiego stopa bezrobocia dla Miasta Łomża wynosiła 107,7% jego wartości.

Trudno dziś, po blisko roku zamrożenia gospodarki prognozować zmiany na rynku pracy. Co prawda, gospodarka powoli wkracza na ścieżkę rozwoju, ale nie powinniśmy oczekiwać drastycznego spadku stopy bezrobocia, bo o ile optymizmem napawa tendencja na rynku pracy objawiająca się coraz mniej licznym napływem bezrobotnych i zwiększającą się liczbą osób podejmujących pracę, to śledzone statystyki ubiegłego roku oraz sezonowy wzrost bezrobocia w miesiącach kończących i rozpoczynających rok, zwiastować mogą pogorszenie wskaźników. Pozytywne zmiany jednak przynieść może stopniowe i skoordynowane udostępnianie usług, które, niewykluczone, wpłynie także tworzenie nowych miejsc pracy. Tymczasem, według aktualnych danych liczbowych najczęściej „znikają” miejsca pracy ex aequo w przemyśle i budownictwie oraz sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja), większa część aktywnych zawodowo mieszkańców Łomży pracuje w sektorze finansowym. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 12 Stopa bezrobocia w Mieście Łomża w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	Lata																													
	2011			2012			2013			2014			2015			2016			2017			2018			2019			2020		
	Łomża	Polska	Woj. Podlaskie.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.	Łomża	Polska	Woj. Podl.			
I	17,0	13,1	14,8	17,2	13,2	14,8	17,9	14,2	15,5	17,5	13,9	15,6	16,5	11,9	13,5	14,3	10,2	12,3	12,5	8,5	10,6	10,2	6,8	8,7	9,2	6,1	8,1	8,4	5,5	7,3
II	17,2	13,4	14,9	17,2	13,4	14,9	17,8	14,4	15,8	17,5	13,9	15,5	16,3	11,9	13,5	14,3	10,2	12,3	12,3	8,4	10,5	10,1	6,8	8,7	9,0	6,1	7,9	8,2	5,5	7,2
III	16,5	13,3	14,6	17,3	13,3	14,6	17,7	14,3	15,7	16,9	13,5	15,0	15,7	11,5	13,2	13,6	9,9	11,9	11,8	8,0	10,1	9,9	6,6	8,5	8,6	5,9	7,7	7,9	5,4	7,1
IV	15,8	12,8	14,0	16,9	12,9	14,2	17,2	14,0	15,3	16,2	13,0	14,4	15,1	11,1	12,8	13,1	9,4	11,5	11,2	7,6	9,6	9,4	6,3	8,3	8,2	5,6	7,4	8,3	5,8	7,4
V	15,4	12,4	13,6	16,4	12,6	13,9	16,6	13,6	14,9	15,5	12,5	13,9	14,1	10,7	12,3	12,9	9,1	11,1	10,7	7,3	9,4	8,8	6,1	8,0	7,6	5,4	7,2	8,6	6,0	7,7
VI	14,9	11,9	13,2	16,0	12,3	13,7	16,2	13,2	14,6	15,0	12,0	13,5	13,4	10,2	11,9	12,8	8,7	10,8	10,3	7,0	9,1	8,5	5,8	7,8	7,3	5,3	6,9	8,5	6,1	7,7
VII	15,0	11,8	13,3	15,8	12,3	13,8	16,3	13,1	14,6	14,8	11,8	13,4	13,1	10,0	11,9	12,2	8,5	10,7	10,4	7,0	9,1	8,4	5,8	7,7	7,4	5,2	7,0	8,5	6,1	7,7
VIII	15,3	11,8	13,3	16,2	12,4	13,9	16,6	13,0	14,6	15,1	11,7	13,3	13,0	9,9	11,8	12,3	8,4	10,7	10,2	7,0	9,1	8,4	5,8	7,7	7,5	5,2	7,0	8,6	6,1	7,7
IX	15,2	11,8	13,4	15,8	12,4	13,8	16,3	13,0	14,6	14,9	11,5	13,1	13,0	9,7	11,6	12,2	8,3	10,5	10,0	6,8	8,9	8,4	5,7	7,6	7,3	5,1	6,9	8,1	6,1	7,6
X	15,3	11,8	13,4	15,7	12,5	13,9	16,7	13,0	14,5	15,0	11,3	12,8	12,7	9,6	11,5	11,9	8,2	10,4	9,6	6,6	8,5	8,1	5,7	7,5	7,3	5,0	6,8	8,0	6,1	7,6
XI	15,8	12,1	13,7	16,2	12,9	14,2	17,0	13,2	14,9	15,2	11,4	12,9	12,9	9,6	11,6	12,2	8,2	10,4	9,4	6,5	8,5	8,2	5,7	7,6	7,4	5,1	6,9	8,4	6,1	7,8
XII	16,4	12,5	14,1	16,8	13,4	14,6	17,0	13,4	15,1	15,7	11,5	13,1	13,4	9,7	11,8	12,0	8,2	10,3	9,7	6,6	8,5	8,6	5,8	7,8	7,6	5,2	6,9	8,4	6,2	7,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży opracowanie "DANE O POZIOMIE BEZROBOCIA DLA MIASTA ŁOMŻA 2011- 2020", Lipiec 2021.

Analiza wielkości bieżących rejestracji („napływu”) i wyłączeń („odpływu”) w ewidencji bezrobotnych w latach 2011- 2020 wykazuje tendencję malejącą (z wyjątkiem roku 2012 w przypadku „napływu” bezrobotnych). Z pominięciem lat 2011-2014 oraz roku 2020, obserwowano większą liczbę osób opuszczających rejestry bezrobotnych, niż tych, które decydowały się na rejestrację, co w efekcie przełożyło się na zmniejszenie liczby osób bezrobotnych.

Najczęstszą przyczyną odpływu z bezrobocia było podjęcie pracy zwłaszcza krótkookresowej. Drugą pod względem częstotliwości występowania przyczyną odpływu z bezrobocia było skreślenie z ewidencji z powodu niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy. Z pozostałych przyczyn odpływu można wymienić m.in.: dobrowolną rezygnację ze statusu bezrobotnego oraz rozpoczęcie stażu. Wśród podejmujących pracę utrzymał się wysoki udział korzystających z niesubsydiowanych form zatrudnienia.

W ostatnim, poddanym analizie, roku bezrobotni rzadziej niż w latach poprzednich wykazywali skłonność do niepotwierdzania gotowości do pracy, czy podejmowania decyzji dobrowolnej rezygnacji ze statusu bezrobotnego lub też odmowy przyjęcia pracy lub innej formy pomocy, co miało związek z niepewną sytuacją na rynku pracy (kryzys gospodarczy wywołany epidemią koronawirusa). Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 13 „Napływ” i przyczyny „odpływu” z bezrobocia w Mieście Łomża w latach 2011-2020

Wyszczególnienie		Osoby z Łomży										
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
"Napływ"		4110	4268	4307	4065	3876	3904	3678	3554	2951	2679	
"Odpływ"		3904	4151	4188	4409	4471	4182	4238	3810	3199	2491	
z tego z przyczyn	podjęcia pracy od początku roku		1974	2122	2265	2143	2327	2310	2210	1996	1718	1580
	z tego	niesubsydiowanej	1716	1692	1899	1789	1845	1728	1593	1562	1441	1259
		subsydiowanej	258	430	366	354	482	582	617	434	277	321
	z tego	prac interwencyjnych	102	106	70	44	105	121	129	103	84	86
		robót publicznych	64	109	100	87	106	120	95	80	56	56
		podjęcia działalności gospodarczej	32	87	85	91	86	69	50	55	30	48
		podjęcia pracy w ramach refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego	60	100	101	100	118	107	98	63	29	32
		podjęcia pracy poza	0	0	0	0	21	35	44	53	24	52

W strukturze wiekowej bezrobotnych niezmiennie dominują osoby młode, które nie ukończyły 35 roku życia. Młodszym osobom trudniej zaistnieć na rynku pracy i ma na to wpływ między innymi brak doświadczenia oraz kwalifikacji. Z wiekowymi wahaniami, zwiększa się udział bezrobotnych w wieku 60 lat i powyżej, co niewątpliwie, związane jest z procesem starzenia się społeczeństwa. Starsze generacje siły roboczej mogą po części mieć problem ze znalezieniem pracy zgodnej z ich kwalifikacjami, czy też nieprzystającymi do nowej gospodarki. Ponadto są to osoby niemobilne – nie mając pracy w swym zawodzie w miejscu zamieszkania, nie są gotowe do podjęcia zatrudnienia daleko od domu. Stąd są bezrobotne. Osoby te też znacznie trudniej poddają się aktywizacji zawodowej, głównie z racji obniżonej (przez wiek) motywacji do przekształcania umiejętności, czy adaptacji.

Według wyników powyższego spisu większość populacji bezrobotnych legitymowała się średnim, zasadniczym i zawodowym poziomem ukończonej edukacji. To zdecydowanie niekorzystny trend, gdyż jak powszechnie wiadomo rynek pracy jest jednym z podstawowych odbiorców efektów systemu edukacji, a oferowane przez instytucje edukacyjne ścieżki i możliwości uczenia się mają wpływ na szanse zatrudnienia, możliwości rozpoczęcia aktywności zawodowej. Osoby słabiej wykształcone są narażone na większe ryzyko bezrobocia cyklicznego, silnie zależnego od popytu na pracę, choć niewątpliwie na rynku pracy osoby z wykształceniem zawodowym zasadniczym i ogólnokształcącym, szczególnie te, które mają długi staż pracy są również cenione. Z drugiej strony, problem zgoła nie powinien być na tyle istotny, ponieważ wciąż rośnie udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Osoby z wyższym wykształceniem pracują znacznie częściej w sektorze usług, mniej zależnych od aktualnej sytuacji gospodarczej, a także w sektorze publicznym charakteryzującym się znaczną stabilnością zatrudnienia. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 14 Struktura bezrobotnych w Mieście Łomża w latach 2011-2020

pis	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		
	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	Liczba bezrobotnych	Udział ogółem w %	
Wiek	18 - 24	726	18,81	701	17,63	673	16,43	565	15,06	408	12,93	332	11,54	275	11,86	188	9,12	172	9,48	208	10,39
	25 - 34	1 077	27,91	1 106	27,82	1 138	27,79	1 085	28,93	931	29,50	846	29,40	744	32,10	646	31,33	578	31,86	573	28,62
	35 - 44	664	17,21	696	17,51	711	17,36	648	17,28	587	18,60	566	19,67	476	20,53	451	21,87	385	21,22	468	23,38
	45 - 54	882	22,86	866	21,78	845	20,63	759	20,23	573	18,16	504	17,51	362	15,62	359	17,41	311	17,14	354	17,68
	55 - 59	422	10,94	477	12,00	562	13,72	502	13,38	450	14,26	401	13,93	306	13,20	260	12,61	227	12,51	238	11,89
	60 i więcej	88	2,28	130	3,27	166	4,05	192	5,12	207	6,56	229	7,96	155	6,69	158	7,66	141	7,77	161	8,04
Wykształcenie	wyższe	593	15,37	609	15,32	683	16,68	650	17,33	546	17,30	532	18,49	454	19,59	397	19,25	325	17,92	396	19,78
	policealne i śr. zawod.	964	24,98	993	24,97	999	24,40	888	23,67	755	23,92	681	23,66	566	24,42	472	22,89	453	24,97	456	22,78
	średnie ogólnokształ.	396	10,26	404	10,16	412	10,06	375	10,00	334	10,58	330	11,47	273	11,78	279	13,53	230	12,68	239	11,94
	zasad. zawod.	944	24,46	961	24,17	967	23,61	904	24,10	739	23,42	635	22,06	476	20,53	443	21,48	391	21,55	445	22,23

	gimnazjalne i poniżej	962	24,93	1 009	25,38	1 034	25,25	934	24,90	782	24,78	700	24,32	549	23,68	471	22,84	415	22,88	466	23,28
Staż pracy	do 1 roku	563	14,59	605	15,22	650	15,87	601	16,02	542	17,17	533	18,52	486	20,97	407	19,74	388	21,39	428	21,38
	1-5	853	22,10	876	22,03	861	21,03	802	21,38	709	22,47	693	24,08	578	24,94	549	26,62	481	26,52	519	25,92
	5-10	537	13,92	543	13,66	517	12,63	507	13,52	433	13,72	402	13,97	304	13,11	289	14,02	258	14,22	290	14,49
	10-20	614	15,91	620	15,59	656	16,02	589	15,70	472	14,96	424	14,73	306	13,20	299	14,50	267	14,72	290	14,49
	20-30	495	12,83	527	13,25	536	13,09	467	12,45	381	12,07	346	12,02	239	10,31	203	9,84	176	9,70	195	9,74
	30 lat i więcej	126	3,27	173	4,35	186	4,54	159	4,24	141	4,47	111	3,86	83	3,58	75	3,64	59	3,25	61	3,05
	bez stażu	671	17,39	632	15,90	689	16,83	626	16,69	478	15,15	369	12,82	322	13,89	240	11,64	185	10,20	219	10,94
Czas pozostawania bez pracy	do 1	348	9,02	361	9,08	347	8,47	352	9,38	305	9,66	253	8,79	270	11,65	270	13,09	207	11,41	210	10,49
	1-3	670	17,36	689	17,33	652	15,92	653	17,41	531	16,83	501	17,41	413	17,82	384	18,62	392	21,61	334	16,68
	3-6	653	16,92	623	15,67	655	16,00	535	14,26	454	14,39	477	16,57	362	15,62	365	17,70	302	16,65	312	15,58
	6-12	713	18,48	685	17,23	751	18,34	566	15,09	526	16,67	499	17,34	356	15,36	368	17,85	289	15,93	382	19,08
	12-24	820	21,25	792	19,92	750	18,32	711	18,95	494	15,65	483	16,78	392	16,91	282	13,68	305	16,81	399	19,93
	pow.24	655	16,97	826	20,77	940	22,95	934	24,90	846	26,81	665	23,11	525	22,65	393	19,06	319	17,59	365	18,23
Bezrobotni ogółem		3 859	100,00	3 976	100,00	4 095	100,00	3 751	100,00	3 156	100,00	2 878	100,00	2 318	100,00	2 062	100,00	1 814	100,00	2 002	100,00

będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	3 482	90,23	3 570	89,79	3 714	90,70	3 298	87,92	2 732	86,57	2 493	86,62	2 004	86,45	1 729	83,85	1 524	84,01	1 656	82,72
do 25 roku życia	726	18,81	701	17,63	673	16,43	565	15,06	408	12,93	332	11,54	275	11,86	188	9,12	172	9,48	208	10,39
powyżej 50 roku życia	1 000	25,91	1 112	27,97	1 220	29,79	1 139	30,37	978	30,99	905	31,45	658	28,39	606	29,39	527	29,05	568	28,37
długotrwale bezrobotni	1 984	51,41	2 089	52,54	2 235	54,58	2 157	57,50	1 823	57,76	1 609	55,91	1 240	53,49	1 028	49,85	865	47,68	967	48,30
z prawem do zasiłku	636	16,48	627	15,77	523	12,77	473	12,61	397	12,58	381	13,24	304	13,11	320	15,52	313	17,25	307	15,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży opracowanie "DANE O POZIOMIE BEZROBOCIA DLA MIASTA ŁOMŻA 2011- 2020", Lipiec 2021.

Najtrudniej na rynku pracy mają młodzi dopiero zaczynający karierę. Młodzi mają zwykle wsparcie rodziny, więc nie muszą intensywnie szukać pracy. Wolny czas poświęcają na podnoszenie kwalifikacji, poszukują lepszych ofert lub po prostu przedłużają sobie beztronską młodość. Na dzień 31 grudnia 2020 roku „młode bezrobocie” wynosi ponad 24%. Kształtowanie się liczby osób bezrobotnych, w tym osób bezrobotnych do 30 roku życia oraz wielkość stopy bezrobocia w Łomży w ostatnich latach przedstawia tabela poniżej.

Tabela 15 Liczba bezrobotnych i bezrobotnych do 30 roku życia oraz stopa bezrobocia w latach 2009-2020

Rok	Liczba bezrobotnych w Łomży		Liczba bezrobotnych do 30 roku życia w Łomży		% udział bezrobotnych do 30 roku życia do ogółem bezrobotnych	Stopa bezrobocia w Łomży %
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety		
2009	3 487	1 751	1 323	680	37,9	15,2
2010	3 653	1 873	1 389	750	38,0	15,8
2011	3 859	1 979	1 393	776	36,1	16,4
2012	3 976	1 959	1 339	711	33,7	16,8
2013	4 095	1 978	1 334	687	32,6	17,0
2014	3 751	1 806	1 163	582	31,0	15,6
2015	3 156	1 546	921	480	29,2	13,4
2016	2 878	1 432	783	432	27,2	12,2
2017	2 318	1 213	665	406	28,7	9,6
2018	2 062	1 099	514	314	24,9	8,6
2019	1 814	990	440	284	24,3	7,5
2020	2 002	1 022	489	294	24,4	8,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży opracowanie "DANE O POZIOMIE BEZROBOCIA DLA MIASTA ŁOMŻA 2011- 2020", Lipiec 2021.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyodrębniła i objęła dodatkowymi działaniami grupę osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Należą do niej m.in. bezrobotni do 30 roku życia. Liczba bezrobotnych do 30 roku życia zwiększała się do końca 2011 roku, następnie cały czas zmniejszała się, w 2020 roku nastąpił wzrost, by osiągnąć wartość 489. W końcu 2019r. osoby do 30 roku życia z Łomży stanowiły 24,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, a na koniec 2020r. – 24,4%. Dokonując analizy sytuacji bezrobotnych kobiet należy stwierdzić, iż liczba zarejestrowanych kobiet ogółem także od 2009r. do 2012r. wzrastała, by od 2013r. zmniejszać swoją wartość. Natomiast udział bezrobotnych kobiet do 30 roku życia zwiększył się o 8,7 punktów procentowych z poziomu 51,4% na koniec 2009 roku do poziomu 60,1% na koniec 2020 roku w omawianej grupie wiekowej. W końcu 2020 liczba bezrobotnych kobiet w wieku do 30 roku życia wynosi 294 osoby, co stanowi 28,8% ogółu bezrobotnych kobiet z Łomży. W ostatnich latach prawie połowa populacji kobiet nie mogła znaleźć pracy. Paradoksalnie wykształcenie

oczekujących na pracę kobiet jest wyższe niż mężczyzn i nie zależy to od miejsca zamieszkania. Składa się na to wiele przyczyn: mniejsza liczba zawodów wykonywanych przez kobiety, postrzeganie kobiet przez pracodawców w kategorii osób mniej dyspozycyjnych; czynniki kulturowe, przyzwalające na bezrobocie kobiet, jako „strażniczek domowego ogniska”, czy obniżający się preferowany wiek kobiet – młode, o wysokich kwalifikacjach i dużym doświadczeniu. Należy jednak zwrócić uwagę, że bardzo istotną i znaczącą, wręcz determinującą, w wielu przypadkach przyczyną trudności kobiet w uzyskaniu zatrudnienia są programy socjalne: m.in. rządowy program 500+, który wpłynął bardzo negatywnie na aktywność zawodową kobiet. Wśród tej kategorii bezrobotnych utrwaliło się przekonanie, że bardziej opłaca się pobierać pieniądze z programu społecznego, niż podjąć zatrudnienie za minimalne wynagrodzenie. Poniższa tabela przedstawia strukturę bezrobotnych wg czasu pozostawania bez pracy, wykształcenia i stażu pracy.

Tabela 16 Struktura bezrobotnych do 30 roku życia wg czasu pozostawania bez pracy, wykształcenia i stażu pracy w latach 2011–2020

Opis		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020	
		Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia	Ogółem	do 30 roku życia
Czas pozostawania bez pracy	do 1	348	139	361	135	347	134	352	144	305	103	253	88	270	103	270	73	207	70	210	54
	1 - 3	670	281	689	286	652	273	653	300	531	232	501	176	413	159	384	127	392	118	334	113
	3 - 6	653	311	623	259	655	261	535	226	454	172	477	157	362	126	365	100	302	82	312	91
	6 - 12	713	250	685	246	751	276	566	171	526	169	499	149	356	101	368	86	289	74	382	97
	12 - 24	820	287	792	242	750	213	711	175	494	124	483	128	392	86	282	77	305	62	399	84
	pow. 24	655	127	826	171	940	177	934	147	846	121	665	85	525	90	393	51	319	34	365	50
Wykształcenie	wyższe	593	384	609	357	683	383	650	345	546	259	532	197	454	171	397	140	325	107	396	112
	policealne i śr. zaw.	964	325	993	315	999	308	888	254	755	189	681	180	566	163	472	113	453	104	456	120
	średnie ogół.	396	248	404	222	412	227	375	201	334	180	330	174	273	130	279	131	230	109	239	108
	zasad. zaw.	944	205	961	195	967	170	904	149	739	114	635	88	476	74	443	52	391	53	445	60
	gimnaz. i poniżej	962	233	1 009	250	1 034	246	934	214	782	179	700	144	549	127	471	78	415	67	466	89

Staż pracy ogółem	do 1 roku	563	354	605	384	650	390	601	359	542	305	533	272	486	236	407	194	388	166	428	180
	1 - 5	853	436	876	410	861	375	802	301	709	236	693	231	578	209	549	180	481	161	519	163
	5 - 10	537	74	543	63	517	45	507	43	433	34	402	35	304	25	289	10	258	15	290	17
	10 - 20	614	2	620	5	656	4	589	1	472	0	424	1	306	0	299	0	267	0	290	0
	20 - 30	495	x	527	x	536	x	467	x	381	x	346	x	239	x	203	x	176	x	195	x
	pow. 30	126	x	173	x	186	x	159	x	141	x	111	x	83	x	75	x	59	x	61	x
	bez stażu	671	529	632	477	689	520	626	459	478	346	369	244	322	195	240	130	185	98	219	129
Ogółem	3 859	1 393	3 976	1 339	4 095	1 334	3 751	1 163	3 156	921	2 878	783	2 318	665	2 062	514	1 814	440	2 002	489	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży opracowanie "DANE O POZIOMIE BEZROBOCIA DLA MIASTA ŁOMŻA 2011- 2020", Lipiec 2021.

Czas pozostawania bez pracy w przypadku osób do 30 roku życia jest zdecydowanie dłuższy niż dla bezrobotnych w pozostałych grupach wiekowych z wyjątkiem bezrobotnych do 50 roku życia. W liczbie bezrobotnych do 30 roku życia aż 47,2%, tj. 231 osób pozostaje bez pracy powyżej 6 miesięcy od momentu zarejestrowania się. Z analiz przeprowadzonych wynika, iż w grupie bezrobotnych do 30 roku życia przeważają osoby, które nie posiadają doświadczenia zawodowego (26,4%), lub doświadczenie to jest niewielkie (do 5 lat pracy – 70,1%), niewystarczające lub nieadekwatne do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców. Jest to bardzo niepokojące zjawisko, ponieważ ta część młodych mieszkańców naszego regionu swój start zawodowy rozpoczyna od statusu bezrobotnego. Osoby poniżej 30 roku życia są zdecydowanie lepiej wykształcone niż pozostali bezrobotni. W końcu 2020r. wśród tej grupy wiekowej 18,2% posiadało zaledwie wykształcenie gimnazjalne lub poniżej, a kolejne 12,3% legitymowało się wykształceniem zasadniczym zawodowym, 22,1% - średnim ogólnokształcącym, 24,5% wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. Na przeciwnym biegunie tej struktury znaleźli się bezrobotni z wykształceniem wyższym, których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w wieku poniżej 30 roku życia wyniósł 22,9%. Z drugiej strony osoby w omawianej grupie wiekowej nie posiadają doświadczenia zawodowego. W populacji bezrobotnych poniżej 30 roku życia jest niemal 26,4% osób bez doświadczenia zawodowego, a kolejne 36,8% ma doświadczenie do 1 roku i 33,3% ma doświadczenie od 1 roku do 5 lat. Ukończenie studiów wyższych nie stanowi gwarancji znalezienia zatrudnienia w Łomży. Niejednokrotnie okazuje się bowiem, że wiedza i umiejętności nabyte podczas studiów nie odpowiadają na wymagania i oczekiwania łomżyńskiego rynku pracy. Trzeba stwierdzić, że polska szkoła dostarcza na rynek pracy absolwentów bez umiejętności praktycznych. Zmniejszająca się ilość zakładów pracy ogranicza szanse na odbycie praktyki zawodowej. Do tych trudności dochodzą tradycje rodzinne w zakresie kształcenia, miejsce zamieszkania i sytuacja materialna. Mechanizmy, które mają pomóc w przezwyciężaniu widma bezrobocia, niestety, nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Składa się na to wiele przyczyn, z których mentalność, stereotyp bezrobotnego i niezadowolający status ekonomiczny należą do najważniejszych. Niejakim optymizmem napawa fakt, że absolwenci coraz lepiej poznają mechanizmy działania rynku pracy i tym samym są bardziej skłonni do przekwalifikowania, czy podwyższania dotychczasowego wykształcenia, upatrując w tym możliwości pozyskania pracy. Ponadto do osób młodych kierowane są programy finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, w ramach, których młody bezrobotny może odbyć staż zawodowy, podjąć pracę w ramach prac interwencyjnych, bonu na zasiedlenie lub rozpocząć działalność gospodarczą na własny rachunek, a przed skorzystaniem z tych form pomocy jest objęty pośrednictwem pracy i doradztwem zawodowym. Ponadto osoby do 30 roku życia objęte zostały Gwarancjami dla Młodzieży, w ramach, których urząd pracy ma obowiązek zapewnić im ofertę zatrudnienia, dalszego kształcenia, przyuczenia do zawodu lub stażu w okresie do 4 miesięcy od dnia rejestracji.

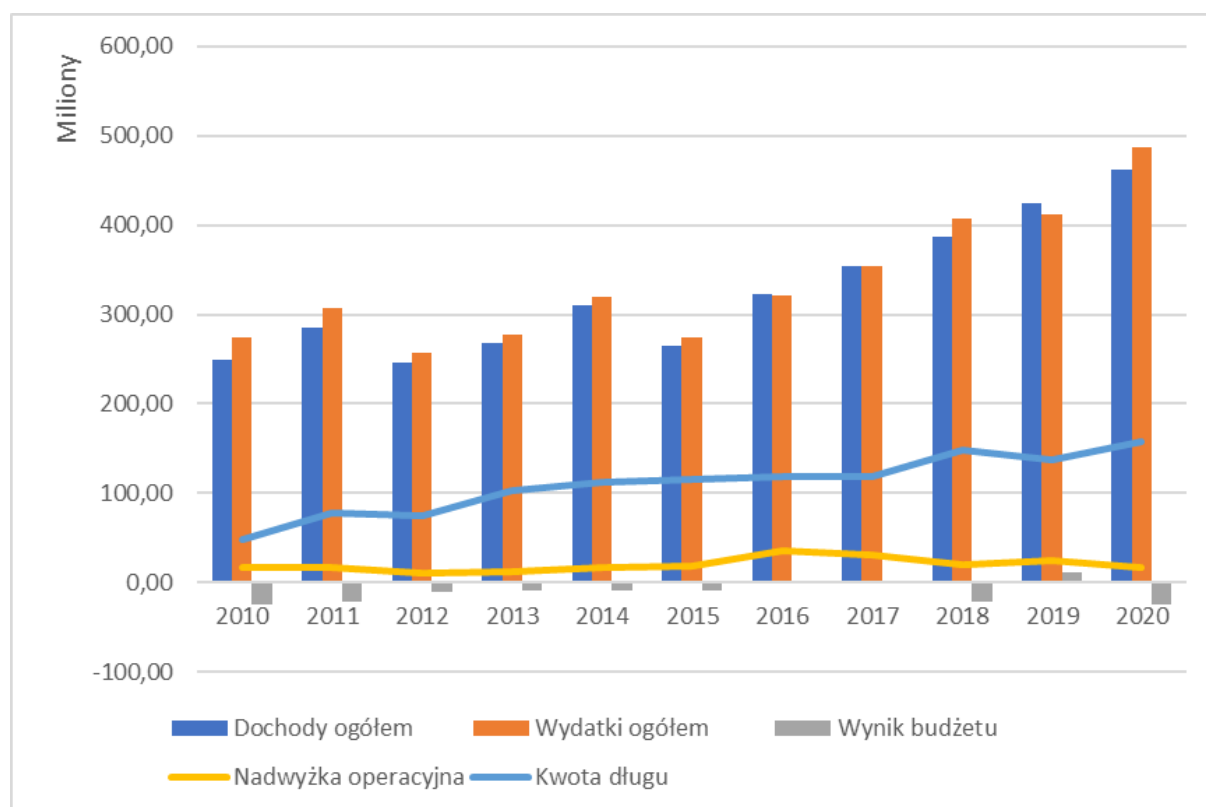
Ciągle jednak relatywnie trudna sytuacja na miejskim rynku pracy motywuje także, co aktywniejsze jednostki do szukania szczęścia w innych zakątkach kraju, jak również za granicą. W efekcie liczba ludności Łomży nie zwiększa się. Oferty kształcenia zgłaszane przez działające w Łomży uczelnie nie zawsze idą w parze z faktycznym zapotrzebowaniem, dlatego też młodzi ludzie z tych terenów wyjeżdżają rozpoczynając studia w większych ośrodkach miejskich (Warszawa, Olsztyn, Białystok) i zwykle tam już zostają, a tylko nieliczni decydują się na powrót. Ponadto coraz więcej osób nie mając perspektyw na znalezienie pracy na terenie swego miejsca zamieszkania, ani też w sąsiednich powiatach, wyjeżdża za granicę – popularne kierunki to Anglia, Islandia, Irlandia, Niemcy, Belgia, Holandia, Norwegia.

Finanse samorządowe

W latach 2010-2020 można było zaobserwować znaczny wzrost ogólnych dochodów budżetu Miasta Łomża. W 2010 r. wynosiły one ponad 248,8 mln zł, a w 2020 r. już ponad 462,4 mln zł (wzrost o 85,9%).

Jednocześnie, w ślad za wzrostem dochodów budżetowych, rosły także ogólne wydatki budżetu miasta. W 2010 r. wynosiły one ponad 273,9 mln zł, a w 2020 r. już ponad 486,8 mln zł (wzrost o 77,7%). Tylko w roku 2016 i 2019 w budżecie występowały nadwyżki budżetowe (dochody ogółem przekraczały wydatki ogółem), a kwota zadłużenia miasta kształtowała się na stosunkowo stałym poziomie w stosunku do dochodów ogółem. Jednocześnie w każdym z analizowanych lat w budżecie wystąpiły nadwyżki operacyjne (kwota dochodów bieżących budżetu przewyższała kwotę wydatków bieżących budżetu). Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione zostały poniżej.

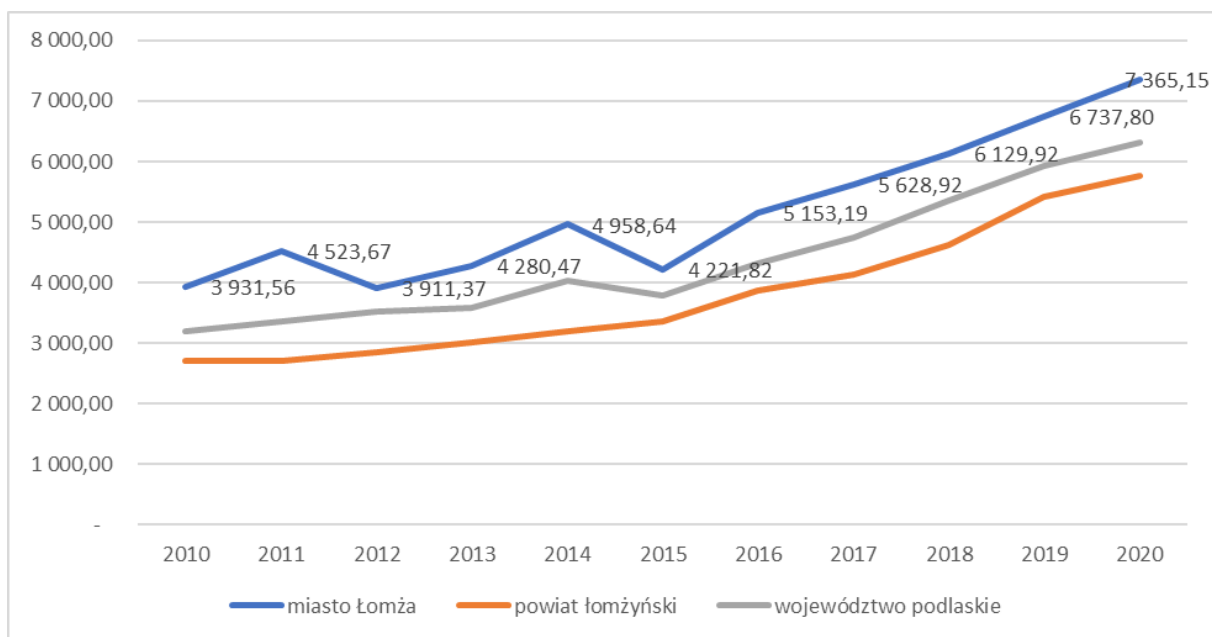
Rysunek 19 Wyniki budżetowe Miasta Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz sprawozdań finansowych

W analizowanym okresie, w Mieście Łomża, nastąpił także wzrost wartości wskaźnika dochodów ogółem na 1 mieszkańca. W 2010 r. było to 3 931,56 zł, a w 2020 r. – 7 365,15 zł. Przedmiotowy wskaźnik kształtował się od początku na poziomie wyższym niż średnia wyznaczona dla całego powiatu łomżyńskiego oraz województwa podlaskiego. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione zostały poniżej.

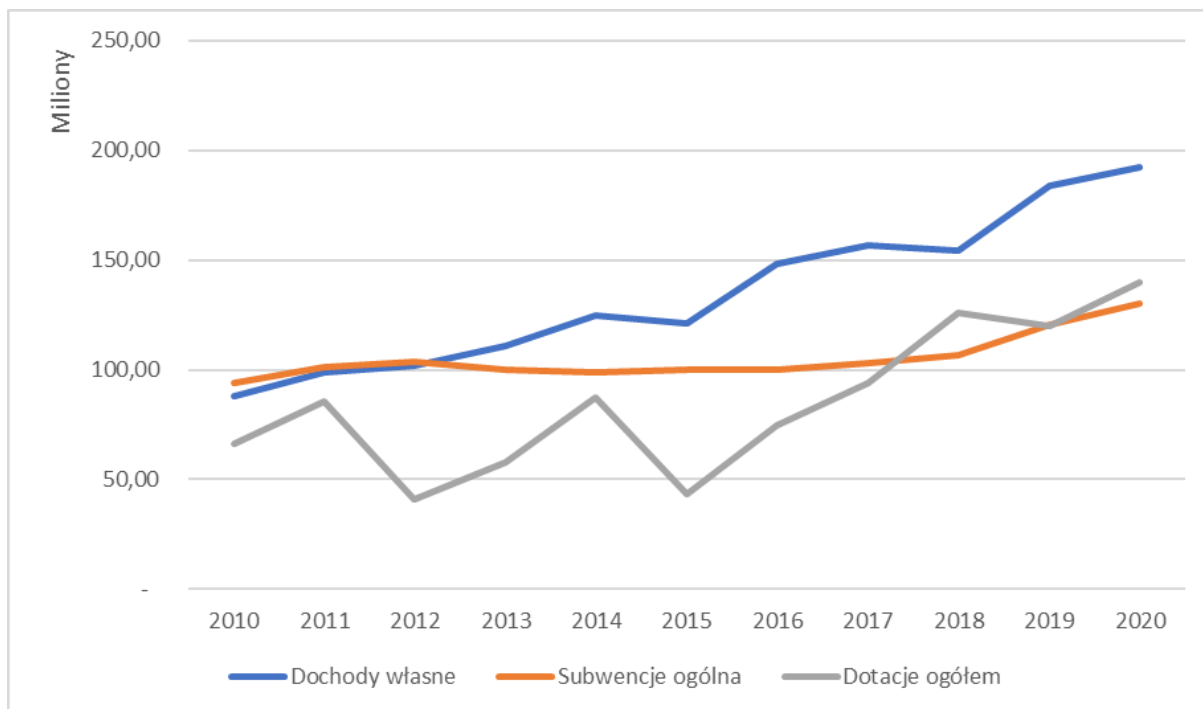
Rysunek 20 Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Mieście Łomża, powiecie łomżyńskim oraz województwie podlaskim w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wśród dochodów budżetowych najważniejszą rolę odgrywają dochody własne, które decydują o samodzielności finansowej jednostki. Zalicza się do nich przede wszystkim podatki i opłaty lokalne oraz udziały w podatkach centralnych. Dodatkowo, w przypadku podatków i opłat lokalnych, samorządy posiadają kompetencje do wydawania uchwał, dzięki którym mogą decydować o stawkach podatkowych, wprowadzaniu ulg i zwolnień, umarzaniu należności, a także przejmowania z nich wpływów. Dzięki dużemu zakresowi swobody w kształtowaniu tych dochodów, JST może również oddziaływać na podmioty gospodarcze, które funkcjonują na danym terenie, a przez to stymulować rozwój lokalny. Na wykresie poniżej przedstawiono strukturę dochodów budżetu Miasta Łomża w latach 2010-2020. Można zauważyć, że w analizowanym okresie największe wpływy były realizowane przez dochody własne, które wrosły w analizowanym okresie. W 2010 r. dochody własne stanowiły 35% całkowitych dochodów budżetu miasta, natomiast w 2020 r. było to już 42%. Natomiast znaczenie subwencji malało w strukturze dochodów. W 2010 r. subwencje stanowiły 38% całkowitych dochodów budżetu miasta, natomiast w 2020 r. było to już 28%. Dotacje ogółem w analizowanym okresie wzrosły z 27% w roku 2010 do 30% w roku 2020. Za taki stan rzeczy w największym stopniu odpowiadały dotacje na realizację programu „Rodzina 500+” oraz dotacje na realizację projektów współfinansowanych ze środków europejskich.

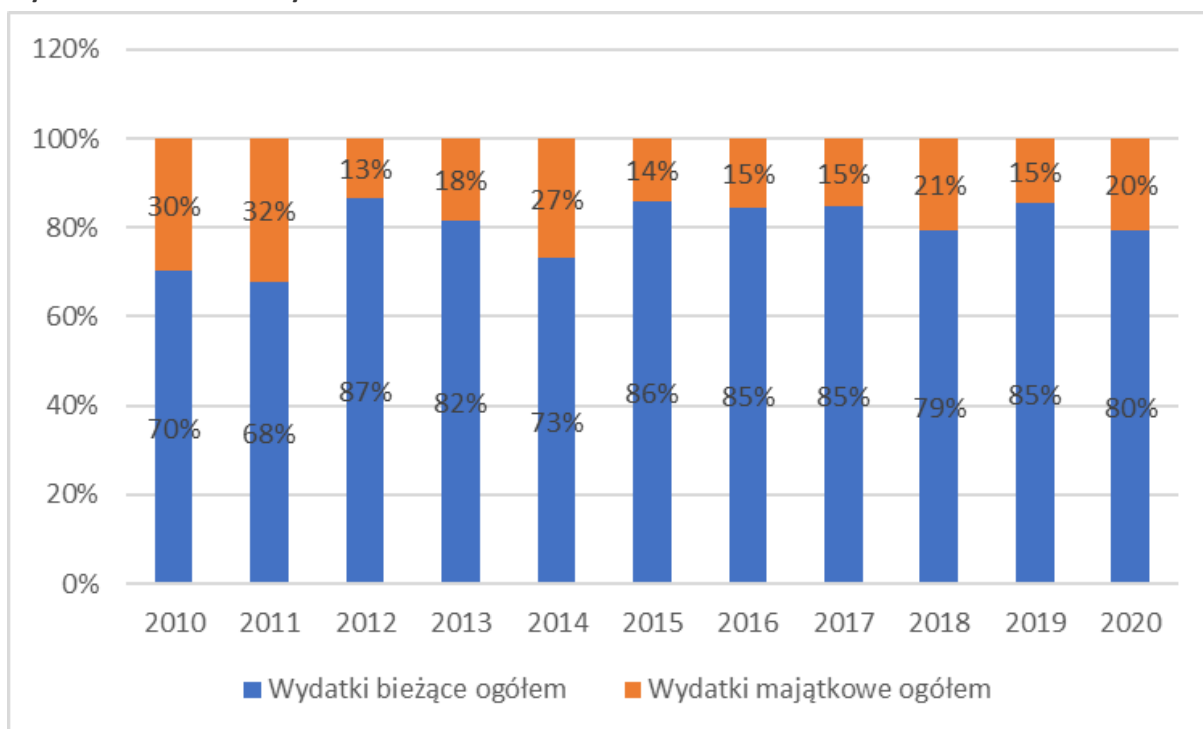
Rysunek 21 Struktura dochodów budżetu Miasta Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz sprawozdań finansowych

Wśród wydatków budżetu Miasta Łomża największą rolę odgrywają wydatki bieżące. W 2020 r. wyniosły one ponad 4387,2mln zł (80% wydatków ogółem). Wydatki majątkowe w 2020 r. wyniosły ponad 99,6 mln zł (20% wydatków ogółem). Porównując udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetu Miasta Łomża, na przestrzeni lat 2010-2020 można zauważyć, że był to zazwyczaj wynik zbliżony lub wyższy niż średnie wyznaczone dla powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego.

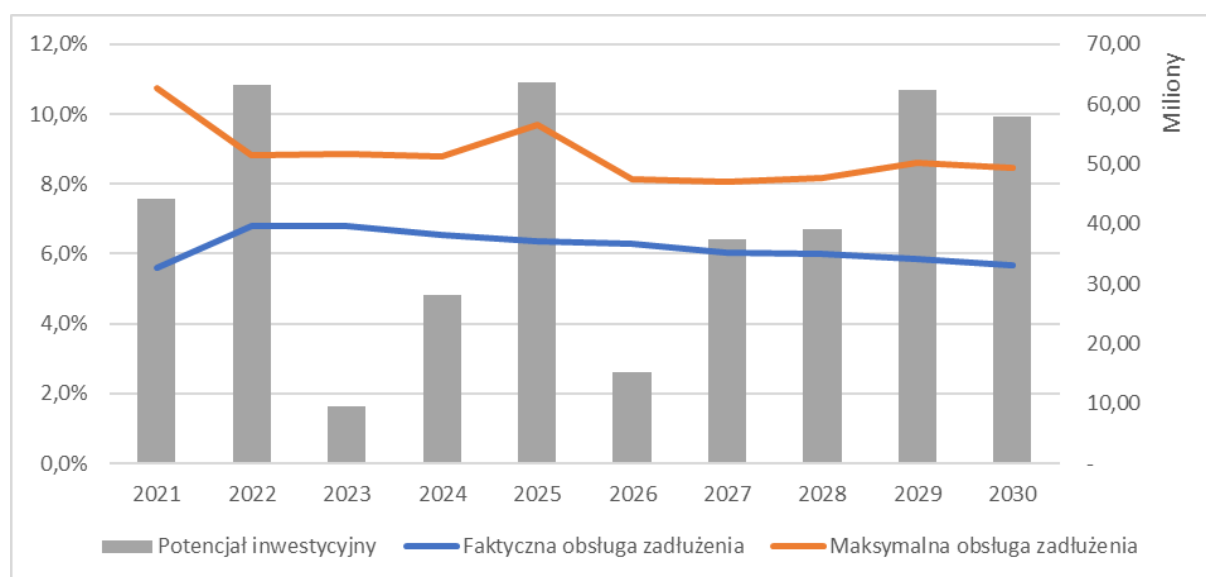
Rysunek 22 Struktura wydatków budżetu Miasta Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz sprawozdań finansowych

Wykres poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Łomża na lata 2021-2030 zgodnie z uchwałą nr 403/XLIII/21 w sprawie zmiany Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Łomża na lata 2021-2034. Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia. Jak wynika z wykresu, obecny kształt wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Łomża pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań. Dodatkowo na wykresie przedstawiono potencjał inwestycyjny miasta rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów). Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny w Mieście Łomża w okresie 2021-2030 wyniesie ok. 42,0 mln zł/rocznie.

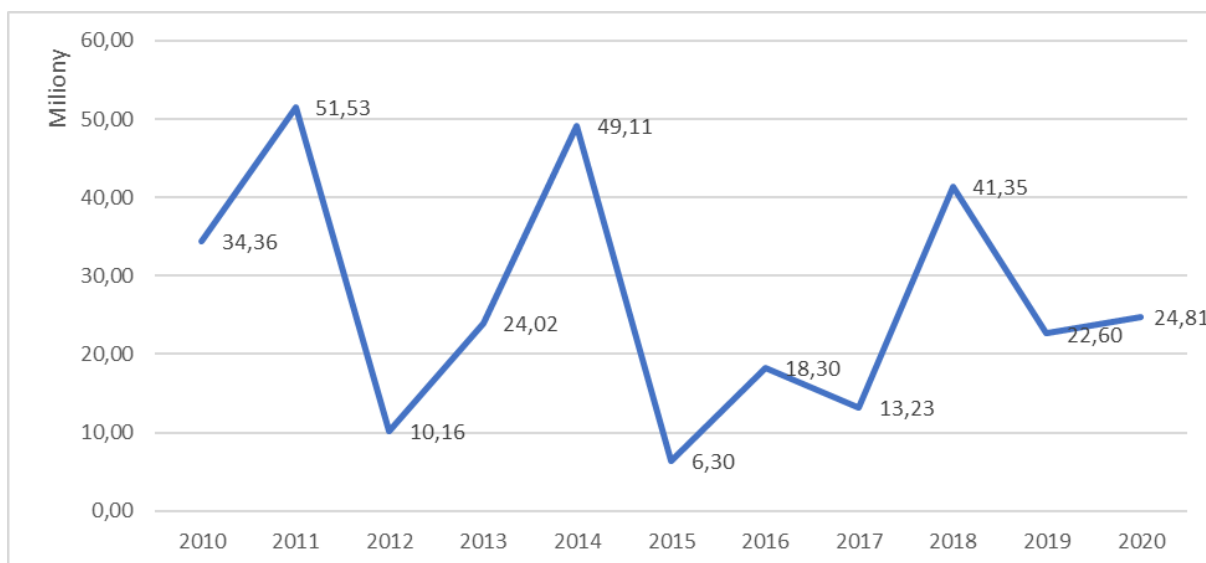
Rysunek 23 Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia dla Miasta Łomża w latach 2021-2030

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwały nr 403/XLIII/21 w sprawie zmiany Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Łomża na lata 2021-2034.

W okresie 2010-2020 Miastu Łomża udało się pozyskać w sumie ponad 295,7 mln zł w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione zostały poniżej.

Rysunek 24 Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych dla Miasta Łomża w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL.

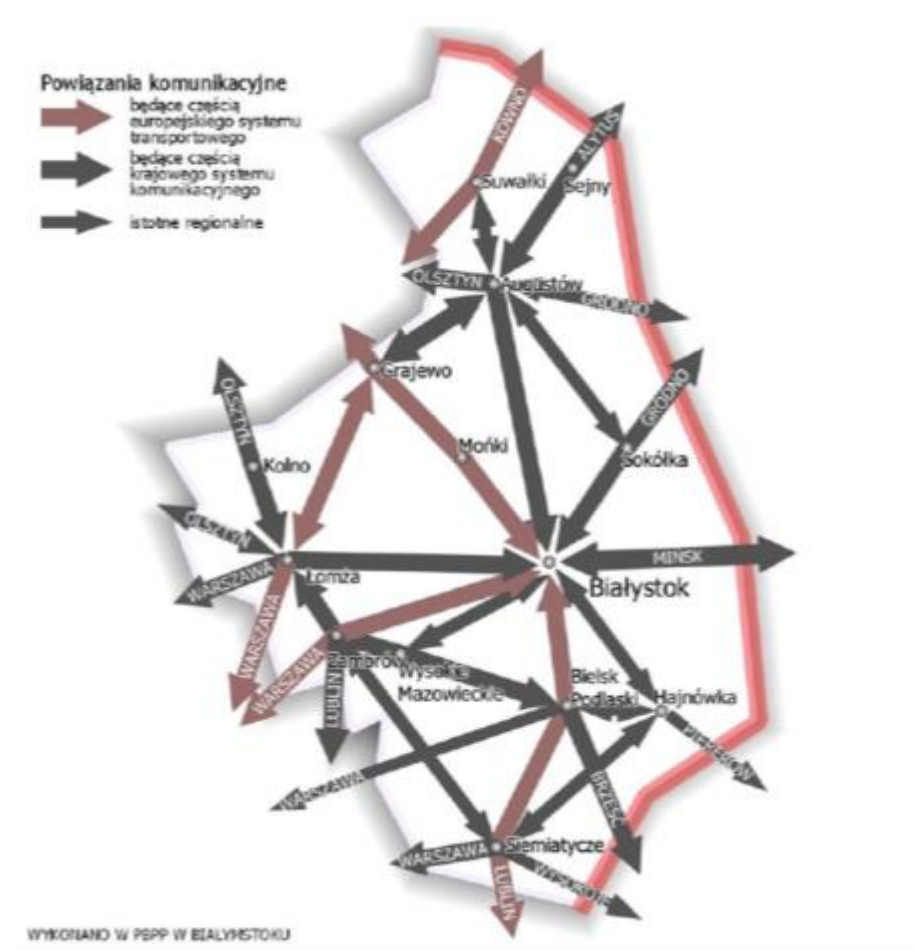

DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Regionalna polityka rozwoju określona w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP) zakłada, że spójność terytorialna będzie osiągnięta poprzez wzmocnienie powiązań funkcjonalnych (determinowanych przez powiązania komunikacyjne) pomiędzy głównymi ośrodkami sieci osadniczej, a tym samym realizacji odpowiedniego dostępu mieszkańców do usług publicznych. W tym kontekście będą wykorzystane europejskie szlaki komunikacyjne, a także uzupełniana i rozwijana infrastruktura komunikacyjna służąca mobilności wewnątrz województwa. Innym aspektem rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych części województwa, obok powiązań wewnątrz-regionalnych, jest wykorzystanie i wzmocnianie potencjałów wewnętrznych tych obszarów oraz stosowanie instrumentów różnych polityk.

Rysunek 25 Schemat powiązań funkcjonalnych województwa podlaskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Jednym z czterech wymiarów regionalnej polityki rozwoju jest wymiar terytorialny. W jego ramach, zgodnie z założeniami, region dąży do możliwie najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych i niwelowania słabości różnych części województwa, głównie poprzez rozwój oddolnych inicjatyw lokalnych i formułowane przez nie cele odzwierciedlające specyfikę danego terytorium. Terytorializacja SRWP opiera się na realizacji działań mających na celu wzmocnienie spójności terytorialnej województwa oraz wyznaczeniu i delimitacji obszarów strategicznej interwencji.

W ramach wymiaru terytorialnego SRWP uwzględnia krajowe OSI wskazane w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. W dokumentach tych zostały wyznaczone m. in. miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, w grupie których to miast znajduje się Łomża. Dla tego typu miast, regionalna polityka rozwoju programuje wsparcie o charakterze komplementarnym w stosunku do wsparcia określonego w krajowych strategiach rozwoju. W odniesieniu do tego OSI za kluczowe uznano odbudowę bazy gospodarczej miast oraz wzmocnienie ich roli jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej. Obok uwzględnionych krajowych OSI, SRWP wskazuje także OSI istotne z punktu widzenia rozwoju regionu, w tym: Białystok i jego obszar funkcjonalny, ośrodki subregionalne, miasta powiatowe oraz obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo.

Rysunek 26 Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

W ramach OSI Subregionalne ośrodki wzrostu, Miasto Łomża wskazano, jako jedno z trzech miast średnich o charakterze ośrodków subregionalnych o dosyć wyraźnie zakreślonym zasięgu oddziaływania. W strukturze osadniczej regionu ośrodki te pełnią istotną funkcję ze względu na wyposażenie w usługi publiczne, wskaźniki demograficzne i poziom przedsiębiorczości. Ich rola, jaką pełnią w rozwoju regionu polega na:

- przenoszeniu impulsów rozwojowych generowanych w stolicy województwa na pozostałe obszary,

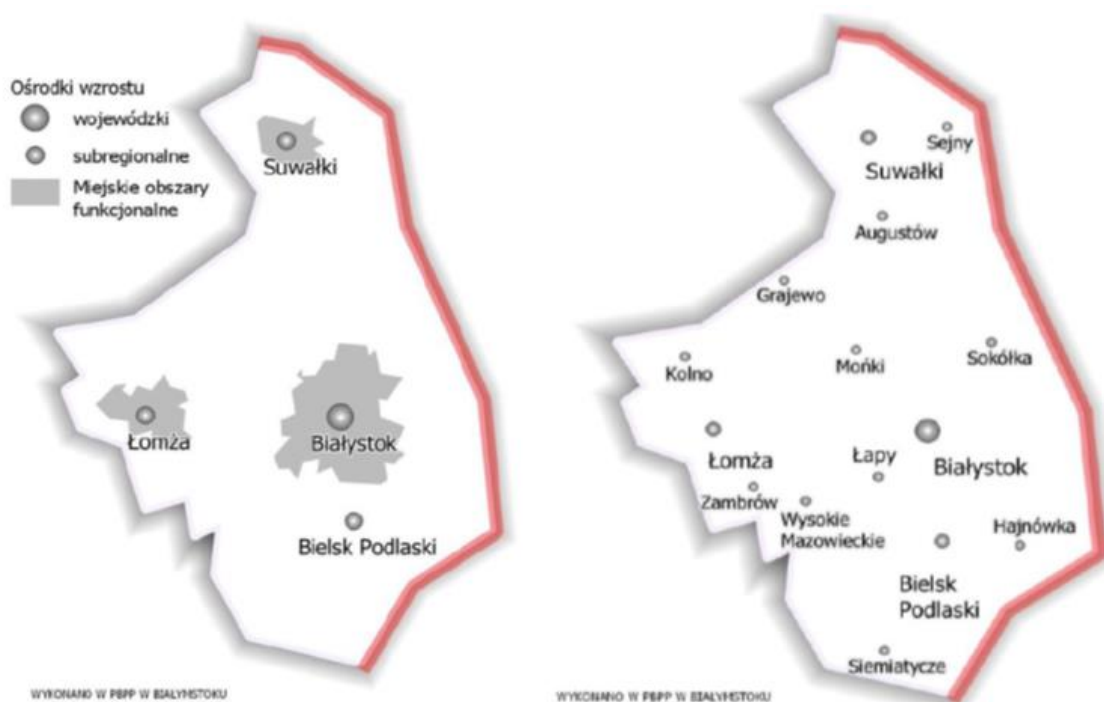
- zwiększaniu prawdopodobieństwa wystąpienia efektów synergii wskutek połączenia potencjałów rozwojowych różnych miejsc,
- zapewnianiu spójności społecznej i zrównoważonego przestrzennie rozwoju, gwarantując dostępność przestrzenną do usług publicznych.

W stosunku do subregionalnych ośrodków wzrostu polityka rozwoju przewiduje dalsze wsparcie usług publicznych, dostępności transportowej, działań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, podnoszenia jakości kapitału ludzkiego. Wzmacnianie pozycji Łomży powinno opierać się w dużym stopniu na rozwijaniu jej potencjału gospodarczego i poprawieniu atrakcyjności inwestycyjnej bazującej na potencjale endogenicznym.

Ponadto w odniesieniu do Łomży, jako ośrodka subregionalnego, oddziałującego ponadlokalnie, za kluczowe uznano również wzmacnianie dalszego rozwoju usług społecznych, stymulowanie rozwoju gospodarczego i dostępności do szkolnictwa wyższego. Istotne znaczenie przypisano realizacji działań w ramach celu operacyjnego 2.3 i wpisujących się w ideę zrównoważonego rozwoju, a przestrzeń wysokiej jakości zdefiniowano jako:

- wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i wykorzystywanie jego atutów dla podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i atrakcyjności zamieszkania z myślą o przyszłych pokoleniach;
- wysoką dostępność wewnętrzną i zewnętrzną województwa;
- dostęp do odpowiednich usług na poziomie lokalnym i regionalnym, co związane jest również z gwarancją dobrych połączeń komunikacyjnych;
- nowoczesną przestrzeń gospodarczą;
- atrakcyjną i uniwersalnie dostępną przestrzeń życiową;
- kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Rysunek 27 Subregionalne ośrodki wzrostu oraz Obszary Strategicznej Interwencji - Miasta powiatowe

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Łomża znajduje się również w grupie miast wchodzących w skład OSI Miasta powiatowe. Miasta te pełnią funkcje ponadlokalne i stanowią istotne zaplecze społeczno-gospodarcze dla społeczności gmin

sąsiadujących, głównie gmin wiejskich. Regionalna polityka rozwoju, w stosunku do tych miast, zakłada potrzebę dostarczenia im impulsu rozwojowego, m. in. w postaci zachęt dla miejscowych przedsiębiorców do podejmowania działań proinnowacyjnych. Planowane działania skupiają się również na inwestycjach w infrastrukturę dostępową, tzn. wysokoprzepustowe sieci teleinformatyczne, jak i dobrej jakości drogi i linie kolejowe, które poprawią dostępność wewnętrzną i zewnętrzną ośrodków powiatowych, a także w infrastrukturę zapewniającą wysoką jakość usług publicznych świadczonych na poziomie powiatu.

Realizacji powyższych celów, określonych dla poszczególnych OSI, przypisano działania realizowane w ramach celów operacyjnych Strategii, a ukierunkowane na:

- realizowanie specjalizacji (CO 1.1 Przemysł przyszłości),
- pobudzanie rozwoju przedsiębiorczości (CO 1.3 Lokalna przedsiębiorczość),
- rozwijanie kształcenia i szkolenia zawodowego, w szczególności w sektorach wpisujących się w zdefiniowane specjalizacje obszaru powiązanego funkcjonalnie oraz zaktywizują lokalną społeczność na rzecz pobudzania rozwoju (CO 2.1 Kompetentni mieszkańcy),
- aktywizację zawodową i społeczną mieszkańców (CO 2.2 Aktywni mieszkańcy),
- zrównoważony rozwój regionu optymalnie wykorzystujący uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe (CO 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości),
- podnoszeniu kompetencji zarządczych samorządów (w tym w zakresie planowania strategicznego, przestrzennego i finansowego), przydatnych zarówno w działalności pojedynczych organizacji, jak i w układach współpracy (np. w ramach obszarów funkcjonalnych) (CO 3.1 Dobre zarządzanie),
- budowaniu kapitału społecznego (CO 3.2 Kapitał społeczny),
- rozwój partnerstw i współpracy ponadregionalnej (CO 3.3 Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne),
- zwiększanie atrakcyjności osiedleńczej i przyciąganie zasobów zewnętrznych (CO 3.4 Gościnny region).

W zakresie delimitacji obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych Strategia odwołuje się do ustaleń Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (PZPWP), w którym granice miejskiego obszaru funkcjonalnego (MOF) Łomży obejmują trzy podmiejskie gminy: Łomża, Nowogród i Piątnica. Dla obszaru tego przyjmuje się zasady poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania, kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury, a dla obszarów regionalnej sieci ekologicznej odpowiednie zasady zarządzania i przeciwdziałania fragmentacji oraz zadania wspomagania funkcji ośrodka wojewódzkiego usługami publicznymi ponadlokalnymi w części zachodniej regionu, zwłaszcza z zakresu administracji publicznej i kościelnej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego, kultury i turystyki, a także pełnienie standardowych funkcji ośrodka powiatowego i gminnego.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa określonej w PZPWP, ośrodki subregionalne, w tym Łomża, pełnią szczególnie ważną rolę w restrukturyzacji, funkcjonowaniu i rozwoju społeczno-gospodarczym województwa, uzupełniając publiczne funkcje ponadlokalne ośrodka wojewódzkiego w obszarach swego oddziaływania. Zostały kreślone także jako stymulatory rozwoju funkcji pozarolniczych i inkubatory przedsięwzięć aktywizacyjnych obszarów wiejskich. Ośrodki te dysponują znaczącymi potencjałami ponadlokalnych usług komercyjnych, infrastruktury gospodarczej, technicznej i transportowej, a także cennych zasobów ludzkich, których racjonalne wykorzystanie będzie znacząco wpływać na rozwój całego województwa. Ważną częścią polityki zagospodarowania przestrzennego województwa, sprzyjającą spójności i terytorialnemu równoważeniu jego rozwoju jest wspieranie rozwoju infrastruktury funkcji publicznych i gospodarczych, poprawy struktury zagospodarowania oraz infrastruktury technicznej tych ośrodków.

Rdzeniem obszaru funkcjonalnego jest Miasto Łomża, którego strukturę funkcjonalno-przestrzenną (zgodnie z PZPWP) stanowią:

1. obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej o funkcjach: ekologicznych, klimatycznych, gospodarczych i rekreacyjnych, obejmujące tereny:

- regionalnej sieci ekologicznej – części głównego korytarza ekologicznego GKPn-7 Przełomowa Dolina Narwi z: Obszarem Chronionego Krajobrazu Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi, OSO Natura 2000 – Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014), SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Narwiańska (PLH 200024),
- lokalnej sieci ekologicznej systemu przyrodniczego miasta z: dolinami rzecznyymi (rzek: Łomżyczki i Lepackiej Strugi, Penzy, Łojewka i Krzywej Nogi), parkami (im. Wagów, Jana Pawła II – Papieża Pielgrzyma w Łomży i Ludowym), ogrodami działkowymi i cmentarzami, otwartymi terenami rolniczymi i nieużytkami (poza obszarami urbanizacji),

2. obszary urbanizacji (poza siecią ekologiczną) ze strefami uzupełnień, w tym przekształceń zabudowy oraz rozwoju zabudowy, w tym:

- uzupełnień zabudowy mieszkaniowo-usługowej śródmiejskiej objętej ochroną konserwatorską, wraz z przynależnymi przestrzeniami publicznymi,
- uzupełnień zabudowy mieszkaniowo-usługowej pozostałej części śródmieścia oraz zabudowy tego typu zarówno wielorodzinnej, jak i jednorodzinnej w osiedlach pozaśródmiejskich,
- rozwoju zabudowy mieszkaniowo-usługowej wielorodzinnej głównie w osiedlach: Zachód, Armii Krajowej i Mazowieckie oraz zabudowy jednorodzinnej, głównie w osiedlach: Wschód, Zawady Przedmieście i Zachód,
- uzupełnień zabudowy produkcyjno-usługowej, w tym infrastruktury technicznej ogólnomiejskiej w częściowo ukształtowanych zespołach,
- rozwoju zabudowy jw. Podstrefy Łomżyńskiej Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej oraz w południowo-zachodniej części miasta,
- uzupełnień zabudowy i zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego, w tym istniejącej bazy obiektów sportowych oraz rekreacyjnego i turystycznego doliny Narwi z portem rzecznyym,

3. infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna:

- transportowa – podstawowego układu ulicznego, w tym w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich, oraz linii kolejowej Śniadowo – Łomża,
- elektroenergetyczna – linii KSE NN 400 kV i WN 110 kV oraz stacji WN 400/110 kV i WN/SN 110/15 kV,
- gazownicza – stacji gazowej wysokiego ciśnienia i gazociągów wysokiego ciśnienia, w tym proj. na kierunku Grajewa.

Ustalenia PZPWP w zakresie kierunków poprawy i rozwoju infrastruktury miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Łomży dotyczą wspierania poprawy jakości i rozwoju infrastruktury: ponadlokalnych funkcji publicznych i gospodarczych oraz transportowej i technicznej obszaru. Obejmują one w szczególności:

1. poprawę infrastruktury ochrony zdrowia i opieki społecznej, m.in. poprzez:

- modernizację i przebudowę obiektów Szpitala Wojewódzkiego im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Łomży, w tym adaptację byłego oddziału zakaźnego i chorób płuc na placówkę opieki paliatywnej,
- rozbudowę i modernizację Ośrodka Rehabilitacji Diennej Szpitala jw. w Kisielnicy,
- modernizację Domu Opieki Społecznej w Giełczynie,

2. poprawę i rozwój infrastruktury edukacji i nauki, w ramach przedsięwzięć warunkowych Kontraktem Terytorialnym dla Województwa Podlaskiego (KTdWP) – „Rozwój szkolnictwa wyższego uwzględniającego potrzeby regionalne”, poprzez ewentualne uzupełnienia:

- bazy materialnej w Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży oraz w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży, pod kątem potrzeb regionalnych, inteligentnych specjalizacji,
  - bazy materialnej szkolnictwa podstawowego i średniego z dostosowaniem do potrzeb jw.,
3. poprawę i rozwój infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i obsługi turystyki, poprzez:
- powiększenie powierzchni Muzeum Północno-Mazowieckiego w Łomży,
  - modernizację i ewentualną rozbudowę Teatru Lalki i Aktora w Łomży,
  - przebudowę byłej sali konferencyjnej Urzędu Wojewódzkiego na potrzeby Łomżyńskiej Filharmonii Kameralnej,
  - tworzenie warunków do powstania Łomżyńskiego Centrum Kultury, z salą widowiskowo-sportową, dostosowaną do imprez o znaczeniu regionalnym,
  - kontynuację rewitalizacji centrum Łomży i Nowogrodu z ważnymi przestrzeniami publicznymi oraz obszarów zdegradowanych, w tym fortów w Piątnicy,
  - sukcesywne zagospodarowywanie sportowo-rekreacyjne doliny rzeki Narew i jej obrzeży, z priorytetem odcinków w Łomży (kontynuacja budowy bulwarów), Piątnicy i Nowogrodzie, a także rozwój systemu zieleni urządzonej Łomży,
  - stosowną do potrzeb modernizację ponadlokalnych urządzeń sportowych,
  - realizację ścieżki rowerowej w ramach EuroVelo na trasie Łomża – Jednaczewo – Szablak – Nowogród,
  - tworzenie warunków do budowy infrastruktury turystycznej i zagospodarowanie szlaku wodnego Narwi na odcinku Łomża – Nowogród, z budową portu rzeczno-wodnego w Nowogrodzie,
4. poprawę infrastruktury dla rozwoju inwestycji gospodarczych w:
- Parku Przemysłowym Łomża z Inkubatorem Przedsiębiorczości,
  - II etapie Centrum Produkcyjno-Logistycznego oraz III etapie terenów innowacyjno-produkcyjno-usługowych w Łomży,
  - terenach produkcyjno-usługowych obszaru funkcjonalnego, poprzez doposażenie w infrastrukturę techniczną, transportową oraz unowocześnienia systemów teleinformatycznych e-biznesu innowacji, nowoczesnych technologii i współpracy przedsiębiorstw poprawiające ich atrakcyjność inwestycyjną, z priorytetem specjalnych stref ekonomicznych w Łomży i Nowogrodzie,
  - rozwój infrastruktury transportowej drogowej, telekomunikacji i teleinformatyki oraz komunikacji zbiorowej z priorytetem budowy obwodnicy Łomży w ciągu drogi ekspresowej S61 Via Baltica oraz modernizacji i przywrócenia ruchu na linii kolejowej nr 49 Łomża – Śniadowo,
  - rozwój infrastruktury systemów energetycznych z priorytetem modernizacji ciepłowni miejskiej w Łomży,
  - rozwój infrastruktury systemów wodno-kanalizacyjnych i gospodarki odpadami.

W odniesieniu do sposobu i zakresu realizacji i lokalizacji poszczególnych elementów sieci infrastrukturalnych w granicach miasta i jego obszaru funkcjonalnego PZPWP ustala:

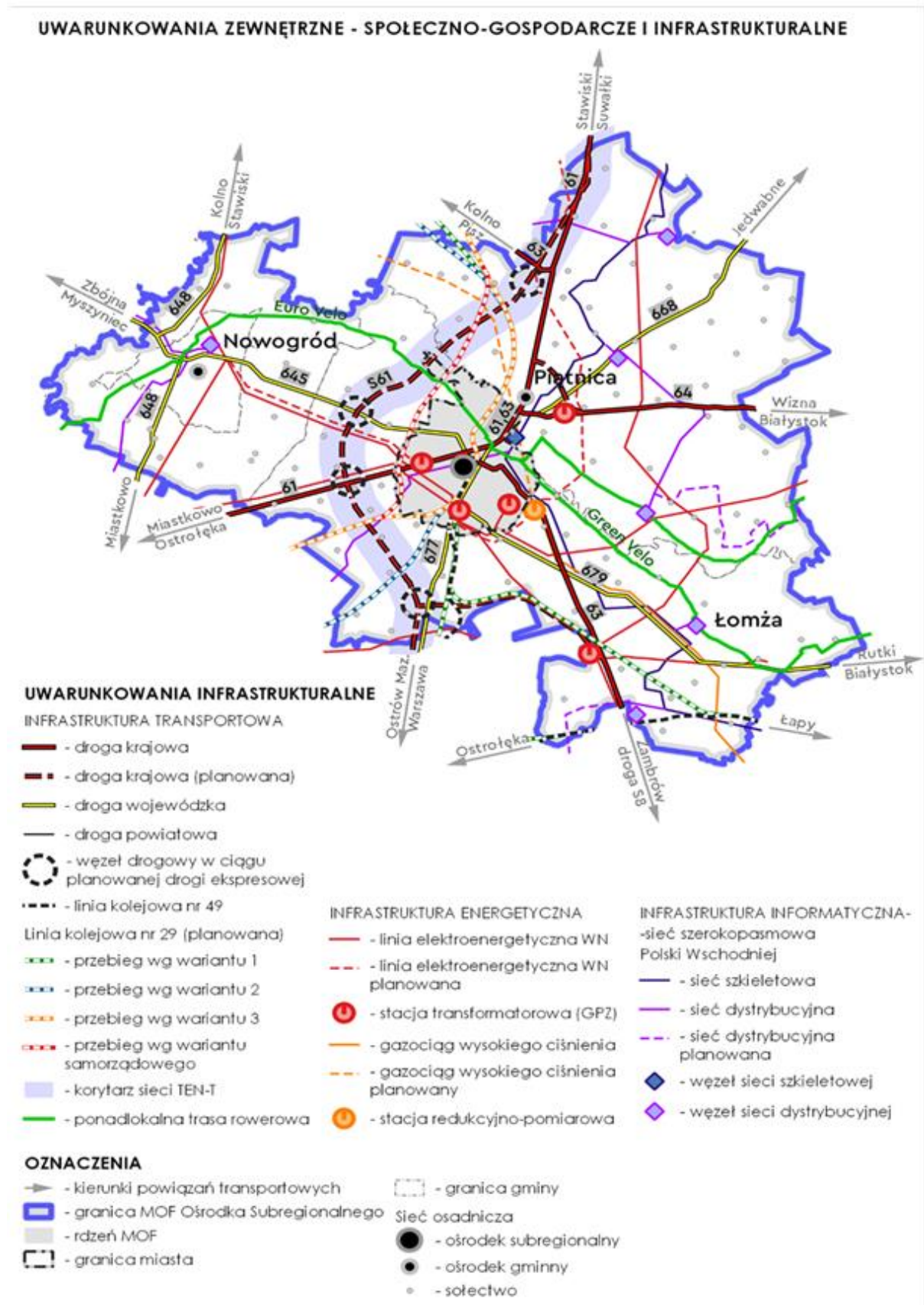
1. poprawę funkcjonowania systemu transportowego miasta i jego powiązań ze strefą zewnętrzną miejskiego obszaru funkcjonalnego, co wymaga:

- realizacji drogi ekspresowej S61 Via Baltica, w tym zwłaszcza budowy obwodnicy Miasta Łomży,
- reaktywacji linii kolejowej nr 36 Ostrołęka – Łapy i linii kolejowej nr 49 Śniadowo – Łomża,
- przebudowy elementów podstawowego układu uliczno-drogowego obszaru funkcjonalnego miasta w dostosowaniu do potrzeb ruchu i jego bezpieczeństwa, zgodnie z wieloletnim programem inwestycyjnym Miasta Łomży, obejmującej w szczególności: ul. Wojska Polskiego, plac Tadeusza Kościuszki i ul. Zjazd w ciągu drogi krajowej nr 61, ul. Sikorskiego i ul. Szosa Zambrowska w ciągu drogi krajowej nr 63, ul. Piłsudskiego, ul. Poznańską i ul. Spokojną,
- rozbudowy i przebudowy systemu parkingowego, z priorytetem obszaru śródmieścia i centrum,

- rozbudowy systemu infrastruktury transportu rowerowego,
  - rozwoju infrastruktury publicznej dla komunikacji zbiorowej,
  - rozbudowy i budowy dróg wojewódzkich, w tym: nr 645 Łomża – Nowogród, nr 677 Łomża – Śniadowo oraz nr 679 Łomża – Mężenin,
  - dostosowania drogi powiatowej nr 1904B Łomża – Nowogród (połączenie alternatywne) do parametrów o nawierzchni twardej ulepszonej;
2. dostosowanie infrastruktury systemu elektroenergetycznego na napięciu WN 110kV do obecnych i przyszłych potrzeb zagospodarowania, z zachowaniem normatywnych standardów ilościowych i jakościowych, w szczególności poprzez:
- modernizację stacji WN/SN Łomża 2,
  - modernizację linii WN 110 kV: Ostrołęka – rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu, Kolno – rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu, Łomża 2 – rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu (likwidacja istniejącego trójkąta 110kV), Łomża – Łomża 2,
3. inwestycje planowane do budowy w dłuższym horyzoncie czasowym:
- stacje WN/SN – Piątnica, linie WN 110kV relacji: Łomża 1 – Piątnica, Piątnica – Stawiski,
  - inwestycje związane z elektryfikacją szlaków PKP,
  - budowa wyjscí liniowych 110kV ze stacji 400/110kV SE Łomża Systemowa,
  - zapewnienie dostaw gazu odbiorcom, poprzez budowę systemu przesyłowego dystrybucyjnego na bazie interkonektora Polska – Litwa do zasilania w gaz ziemny przewodowy odbiorców oraz m.in. zwiększenia wydolności systemu gazowniczego w Łomży (rozwiązanie wariantowe).

W związku z planowaną inwestycją rządową – Centralnym Portem Komunikacyjnym, został opracowany dokument: Strategiczne Studium Lokalizacyjne Inwestycji Centralnego Portu Komunikacyjnego, które jest opracowaniem na poziomie ogólnokrajowym, określającym charakter i ramy przestrzenne przedsięwzięć ujętych w koncepcji przygotowania i realizacji inwestycji Port Solidarność - Centralny Port Komunikacyjny dla Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie budowy nowej infrastruktury. Studium to stanowi podstawę dla dalszych prac studialno-projektowych, zmierzających do realizacji przedsięwzięć, które zostały w nim uwzględnione. Zgodnie z założeniami koncepcyjnymi, wskazane jest przekształcenie istniejącego systemu transportowego kraju poprzez oparcie go na zintegrowanym węźle komunikacyjnym (lotniczo-kolejowym), który zostanie również efektywnie włączony w układ sieci drogowej. Wnioski i wytyczne zawarte w tym dokumencie dotyczą działań o charakterze międzygałęziowym, które są ze sobą ściśle powiązane, zwłaszcza w obszarze transportu kolejowego i lotniczego. W dokumencie Studium zostały określone korytarze przebiegu Inwestycji Towarzyszących w zakresie budowy nowych linii kolejowych i dróg. Ukazano je w kontekście istniejącej infrastruktury kolejowej i drogowej, której modernizacja i przebudowa nie jest objęta zakresem niniejszego opracowania. Wśród planowanych linii kolejowych znalazł się nowy odcinek linii nr 29 Ostrołęka – Giżycko. Proponowany korytarz odcinka tej linii rozpoczyna się w rejonie Ostrołęki. Wzdłuż istniejącej linii 36 (Ostrołęka – Łapy) oraz po jej północnej stronie prowadzi na wschód do okolic dawnego przystanku Łubnica Łomżyńska na linii nr 36 Ostrołęka - Łapy, a od Łomży także na północ, przekraczając Narew, do Kolna. Za tym miastem przebiega wzdłuż zlikwidowanych linii kolejowych przez Pisz i Orzysz do Giżycka. W trakcie konsultacji społecznych Strategicznego Studium Lokalizacyjnego Inwestycji CPK zaproponowane zostały 3 warianty przebiegu nowego odcinka linii nr 29 w granicach miasta i jego obszaru funkcjonalnego. Proponowany przebieg nowej linii przez centrum miasta może nieść ryzyko konfliktów społecznych oraz kosztów realizacji inwestycji, w związku z czym, przez stronę samorządową został zaproponowany nowy wariant przebiegu tej linii, co, w założeniu, wiązałoby się z mniejszymi kosztami społecznymi i ekonomicznymi.

Rysunek 28 Uwarunkowania zewnętrzne – społeczno-gospodarcze i infrastrukturalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

System przyrodniczy województwa podlaskiego obejmuje wzajemnie uzupełniające się systemy ekologiczne szczebla krajowego i europejskiego. Krajowy system obszarów chronionych (KSOCh) obejmuje łącznie 32,0% powierzchni województwa. System ten powiązany jest z Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000 obejmującą obszary specjalnej ochrony (OSO) ptaków i specjalne obszary ochrony (SOO) siedlisk, stanowiące 32,7% powierzchni województwa. Zarówno w granicach MOF, jak i Miasta Łomża znajdują się następujące elementy tych systemów: Łomżyński Park Krajobrazowy „Doliny Narwi”, Obszar Chronionego Krajobrazu „Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi”, OSO Natura 2000 „Przełomowa Dolina Narwi”, OSO Natura 2000 „Dolina Dolnej Narwi”, SOO Natura 2000 „Ostoja Narwiańska”.

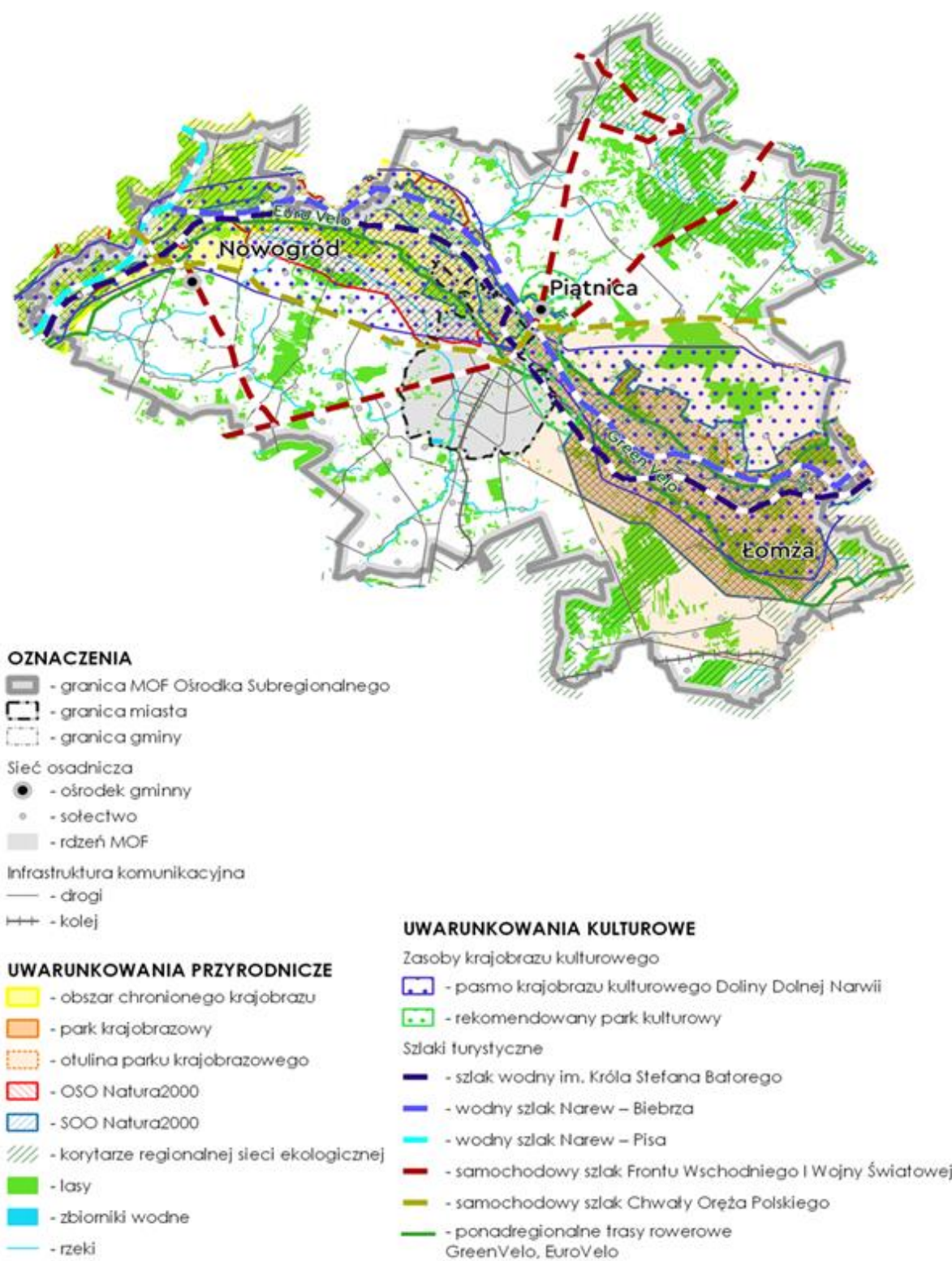
Utrzymaniu spójności ww. elementów systemu przyrodniczego służy sieć korytarzy ekologicznych, do których należą: sieć korytarzy rzecznych, korytarze migracyjne ptaków, główne korytarze migracyjne dużych zwierząt lądowych, krajowe korytarze migracyjne, sieć zieleni przydrożnej. Zgodnie z ustaleniami PZPWP ekologiczna sieć województwa podlaskiego obejmuje: 7 obszarów węzłowych (elementy o znaczeniu kontynentalnym), 15 korytarzy głównych (elementy o znaczeniu kontynentalnym) oraz 13 korytarzy uzupełniających (elementy o znaczeniu krajowym), z czego przez MOF Łomży przebiegają 3 główne korytarze ekologiczne (GKPn-1c, GKPnC-3A i GKPn-7) i dwa korytarze uzupełniające (KPn-1A i KPn-5D), zaś przez północny fragment miasta przebiega główny korytarz ekologiczny – GKPn-7. Korytarz ekologiczny przebiegający przez obszar miasta łączy dwa obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym, wyznaczone w ramach sieci ekologicznej ECONET, tj.: obszar 22 M (obszar Puszczy Kurpiowskiej obejmujący resztki Puszczy Kurpiowskiej, tereny ekstensywnych łąk i torfowisk niskich, z kompleksami leśnymi, w których dominują bory i bory mieszane) i obszar 25 M (obszar Doliny Górnej Narwi obejmujący szeroką dolinę nieuregulowanej rzeki z licznymi dopływami, w obszarze której znajdują się ostoje ptaków).

Dolina Narwi oraz Miasto Łomża stanowią obszar, w którym koncentrują się najcenniejsze walory środowiska przyrodniczego i kulturowego MOF, będące podstawą rozwoju branży turystycznej. Regionalna polityka w zakresie ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz rozwoju turystyki i wypoczynku klasyfikuje Łomżę, jako ośrodek turystyczno-wypoczynkowy o znaczeniu ponadregionalnym. Koncentruje się tu szereg obiektów dziedzictwa kulturowego, tj.; zabytki architektury użyteczności publicznej, przemysłowej i obronnej, zespoły urbanistyczne, obiekty archeologiczne, zabytkowe obiekty sakralne. W Dolinie Narwi wyznaczono rejon turystyczny o znaczeniu krajowym – Dolina Dolnej Narwi – z Narwiańskim Parkiem Narodowym i Łomżyńskim Parkiem Krajobrazowym Doliny Narwi, predestynowany do rozwoju turystyki krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej, w tym aktywnej wodnej. W rejonie Łomży rekomenduje się utworzenie parku kulturowego, który jest formą ochrony zabytków i tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Bogate zasoby środowiska przyrodniczego doliny potwierdzone zostały ustanowionymi obszarowymi formami ochrony przyrody: park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000. Przez dolinę Narwi oraz miasto Łomża przebiega szereg istniejących i planowanych szlaków kulturowych i turystycznych, m.in.:

- o szlak wodny im. Króla Stefana Batorego,
- o Europejska trasa rowerowa Euro Velo R11 Europa Wschodnia, szlaki o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym:
- o wodny szlak Narew – Biebrza,
- o wodny szlak Narew – Pisa,
- o rowerowy Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo,
- o samochodowy szlak Chwały Oręża Polskiego,
- o samochodowy szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej,

- o szlak Gotyku Mazowieckiego (planowany),
- o szlak Nadnarwiański (planowany),
- o szlak Śladami Dziedzictwa Osadnictwa Żydowskiego (planowany),
- o szlak Klasztorny (planowany).

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE - ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

Przez obszar Łomży i jej MOF przebiega I Europejski Korytarz Transportowy Helsinki – Tallin – Ryga – Kowno – Warszawa, z odgałęzieniem IA: Ryga – Kaliningrad – Gdańsk. Korytarz ten został utworzony w 1994 r.

i zapisany w Traktacie Akcesyjnym. W układzie drogowym stanowią go drogi krajowe: S8 na odcinku Warszawa – Ostrów Mazowiecka i S61 Ostrów Mazowiecka – Łomża – Szczuczyn – Ełk – Raczki – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno).

Drogowe powiązania zewnętrzne miasta i jego obszaru funkcjonalnego z głównymi węzłami regionalnej sieci osadniczej – Białymstokiem, Suwałkami, krajowej sieci metropolii – Warszawą oraz międzynarodowe z Kownem na Litwie realizowane są (istniejącymi i planowanymi) drogami krajowymi, głównie ekspresowymi, w tym w części stanowiącymi sieć TEN-T, a międzyregionalne pomiędzy miastami powiatowymi województwa i województw sąsiadujących, drogami krajowymi i wojewódzkimi. Na system tych powiązań składają się:

1. drogi krajowe stanowiące powiązania międzynarodowe i krajowe międzyregionalne:
  - S61 (planowana) – łącząca Łomżę poprzez odcinek drogi ekspresowej S8 z Warszawą oraz z Kownem na Litwie przez Ełk i Suwałki (Via Baltica), z obwodnicą Łomży i węzłami drogowymi: „Łomża Płd.” – na skrzyżowaniu z nowym przebiegiem drogi krajowej nr 63, „Łomża Zach.” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 61, „Nowogród” na skrzyżowaniu z drogą woj. nr 645, „Kolno” (Kisielnica) – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 63,
  - nr 61 łącząca Łomżę, Ostrołękę i Warszawę z Alytusem na Litwie przez Grajewo, Augustów i drogę nr 16,
  - nr 63 łącząca Łomżę z Zambrowem, Siedlcami i Białorusią przez przejście graniczne w Sławatyczach (woj. lubelskie) oraz z Piszem (woj. warmińsko-mazurskie) przez Kolno,
  - nr 64 łącząca Białystok z Łomżą przez odcinek drogi ekspresowej S8,
  - drogi wojewódzkie stanowiące powiązania zewnętrzne – międzynarodowe i międzyregionalne – oraz ważniejsze wewnętrzne:
  - nr 645 (Myszyniec – Dęby – Nowogród – Łomża) łącząca Łomżę z województwem mazowieckim,
  - nr 679 (Łomża – Podgórze – Gać – Mężenin) i nr 668 (Piątnica Poduchowna – Przytuły – Osowiec) łączące Łomżę z ośrodkami gminnymi.

Powiązania wewnętrzne w miejskim obszarze funkcjonalnym Łomży pomiędzy głównymi elementami jego struktury przestrzennej realizować będą podstawowe układy uliczno-drogowe, zarówno przebiegające przez te obszary zmodernizowane i przebudowane ciągi dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych, jak i ulic miejskich klasy GP, G i Z, dostosowanych do potrzeb miejskiej komunikacji zbiorowej.

Kolejowe powiązania zewnętrzne Łomży i jej obszaru funkcjonalnego (wewnątrz wojewódzkie) realizuje linia nr 49 (Śniadowo – Łomża) predestynowana do wykorzystania gospodarczego, w tym logistycznego.

Właściwe funkcjonowanie sieci osadniczej warunkuje sprawny system powiązań energetycznych, zewnętrznych i wewnętrznych. Zapewnia on odpowiedni standard jakościowy i ilościowy oraz ciągłość w dostawie energii elektrycznej i gazu. W MOF Łomży powiązania systemów energetycznych stanowią:

2. powiązania elektroenergetyczne stanowiące część Krajowego Systemu Energetycznego (KSE) zasilające województwo w energię elektryczną ze źródeł krajowych, na które składają się:
  - na poziomie najwyższych napięć NN 400 kV: SE Łomża Systemowa wraz z liniami NN 400 kV,
  - linie WN 110 kV łączące sieć wojewódzką ze stacjami transformatorowymi Łomża, Łomża 2, Jantar,
  - system gazowniczy powiązany z zewnętrznymi gazociągami przesyłowymi, na które składają się:
    - stacja redukcyjno-pomiarowa,
    - gazociąg wysokiego ciśnienia DN 200 relacji Łomża – Zambrów,
    - projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia zasilany z interkonektora wysokiego ciśnienia Polska – Litwa.

Powiązania zewnętrzne Łomży w zakresie połączeń teleinformatycznych realizuje m. in. infrastruktura Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej, na którą składają się linie światłowodowe i punkty dostępowe sieci szkieletowej i dystrybucyjnej. Zgodnie z założeniami rozwojowymi sieci szerokopasmowej, sieć szkieletowa będzie otwarta dla wszystkich zainteresowanych przedsiębiorstw telekomunikacyjnych dostarczających usługi szerokopasmowe użytkownikom końcowym – mieszkańcom, podmiotom publicznym i gospodarczym.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta jest czytelna i posiada cechy schematu struktury koncentryczno-promienistej, która została ukształtowana w wyniku naturalnych uwarunkowań oraz historycznych i współczesnych procesów rozwojowych. Układ terenów zainwestowanych tworzy pasma rozłożone promieniście wokół historycznego centrum. Tereny charakteryzujące się jednolitą pod względem funkcji, wieku i wielkości zabudową tworzą odrębne jednostki urbanistyczne na terenie miasta. W strukturze tej występują osiedla mieszkaniowe wielorodzinne i jednorodzinne, dzielnica usługowa, dzielnice przemysłowe oraz tereny otwarte. W przestrzeni miasta wyróżnia się centralna dzielnica śródmiejska, która ograniczona jest od południa przebiegiem drogi krajowej nr 63. Rozwój przestrzenny Łomży był i jest uwarunkowany bezpośrednim sąsiedztwem doliny Narwi, stanowiącej również północną granicę rozwoju miasta. Na jej brzegu rozwinął się ośrodek miejski, który stał się później centrum miasta, wokół którego rozwinęła się zabudowa mieszkaniowa, usługowa i przemysłowa. W układzie przestrzennym Łomży czytelne są strefy o dominujących funkcjach, tj.:

- tereny północnej części miasta o dominującej funkcji ekologicznej, w której zlokalizowane są obszary Natura 2000, Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, wzdłuż rzeki Narew (od mostu na Piątnicę w południowym kierunku biegu Narwi) przebiega granica Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi,
- śródmiejska część miasta, w której zlokalizowana jest tzw. zabudowa wielofunkcyjna, czyli głównie funkcja mieszkaniowo–usługowa, administracyjna oraz tereny zieleni urządzonej. W strefie występują prawne formy ochrony zabytków,
- w zachodniej i południowo–zachodniej części miasta dominuje zabudowa jednorodzinna z niewielkim udziałem usług,
- w południowej części miasta dominuje zabudowa wielorodzinna uzupełniona usługami podstawowej obsługi mieszkańców oraz obiektami użyteczności publicznej o znaczeniu regionalnym (np. szpital) i wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi (wzdłuż ul. Zawadzkiej),
- tereny przemysłowo–produkcyjno–składowe zlokalizowane są w południowo–zachodniej części miasta,
- tereny położone na zachodnich i południowych obrzeżach miasta są wykorzystywane rolniczo lub pozostają niezainwestowane.

Największy wzrost powierzchni zurbanizowanych nastąpił przede wszystkim w okresie powojennym – w kierunku południowym i zachodnim, co jednoznacznie określiło charakter zabudowy i jej intensywność. W kontekście sąsiedztwa funkcji konfliktogennych, mało korzystnym dla struktury przestrzennej miasta, jest lokalizacja istniejącej zabudowy przemysłowej i produkcyjnej w centralnej części miasta. Jest ona położona w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej. W ramach struktury miasta istnieją ponadto struktury stanowiące wcześniej odrębne miejscowości, które już w niewielkim stopniu zachowały swój pierwotny układ ruralistyczny (Kraska, Zawady). Taki schemat występuje na obszarach peryferyjnych miasta. Układ tych jednostek jest typowy dla tzw. ulicówek. Są one jednak stopniowo urbanizowane i tracą swój pierwotny charakter.

W strukturze użytkowania gruntów tereny zabudowane (zabudowa mieszkaniowa, przemysłowo-składowa, usługowo-handlowa i pozostała) obejmują 23,5% powierzchni miasta. Tereny zabudowane zlokalizowane są w centralnych rejonach miasta (na południe od doliny Narwi) i w południowej jego części, wzdłuż doliny Łomżyczki. Wśród terenów zabudowy mieszkaniowej nieco ponad 69% ich powierzchni stanowią tereny zabudowy jednorodzinnej, zaś tereny zabudowy wielorodzinnej niespełna 31%. Obszar zabudowy mieszkaniowej uzupełniony jest zabudową usługową oraz historyczną zabudową produkcyjną. Od północy ograniczony terenami objętymi formami ochrony przyrody, a od południa terenami produkcyjnymi i usługowymi.

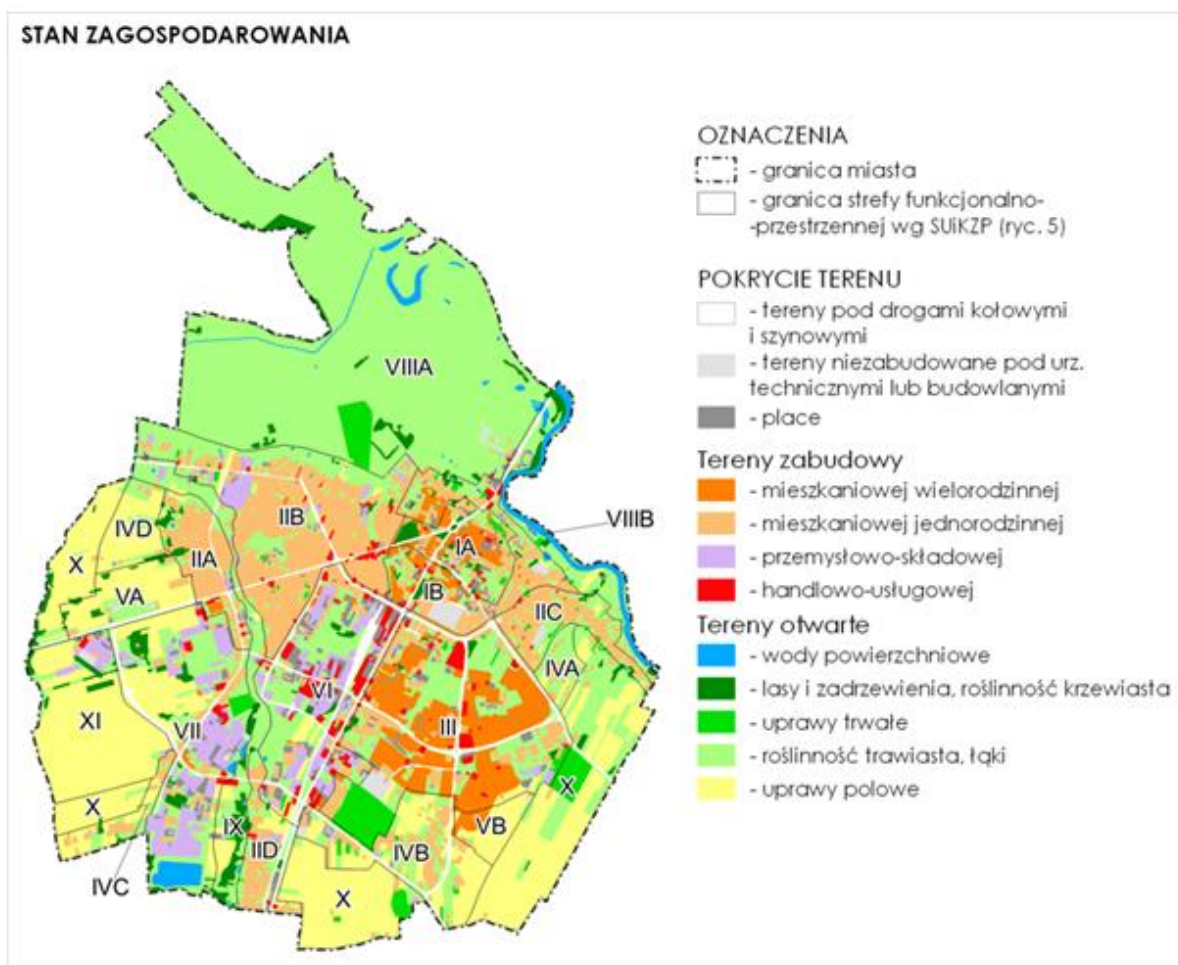
Tabela 17 Struktura użytkowania gruntów

Pokrycie terenu	Powierzchnia [km ²]	Udział w pow. miasta [%]
Zabudowa, w tym:	7,66	23,5
mieszkaniowa wielorodzinna	1,70	5,2
mieszkaniowa jednorodzinna	3,86	11,8
przemysłowo-składowa	0,88	2,7
handlowo-usługowa	0,48	1,5
pozostała	0,75	2,3
Tereny komunikacyjne	1,05	3,2
Place	0,96	2,9
Tereny otwarte, w tym:	22,42	68,6
wody powierzchniowe	0,46	1,4
lasy i zadrzewienia	1,00	3,0
roślinność krzewiasta	0,07	0,2
roślinność trawiasta, łąki	13,37	40,9
uprawy polowe	6,69	20,5
uprawy trwałe (sady, plantacje, ogrody działkowe, szkółki)	0,83	2,5
Tereny niezabudowane, w tym:	0,58	1,8
tereny pod urz. technicznymi lub budowlanymi	0,24	0,7
tereny przemysłowo-składowe	0,34	1,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k

W strukturze terenów zabudowanych wyróżnia się centrum miasta (Stare Miasto) z terenami zabudowy wielofunkcyjnej, charakteryzujące się zwartą zabudową, przede wszystkim historyczną, istotną dla tożsamości miasta i pełniącą funkcję nie tylko mieszkaniową, ale i usługową. Stanowi ono punkt ciężenia miasta, w którym zbiegają się główne ciągi komunikacji drogowej i publicznej. Jest to również obszar przestrzeni publicznych (o funkcji historycznej, kulturotwórczej, administracyjnej, turystycznej), ograniczeń w sposobie zagospodarowania terenu.

Rysunek 30 Stan zagospodarowania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k

Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej rozciągają się na wschód i zachód od centrum oraz na południowych obrzeżach miasta. Tereny na wschód od Starego Miasta, uzupełnione są zabudową usługową o znaczeniu lokalnym. Lokalizacja tego obszaru predestynuje go do pełnienia roli zaplecza strefy śródmiejskiej – wielofunkcyjnej, a co za tym idzie do przekształceń i uzupełnień zabudowy. Tereny położone na zachód od Starego Miasta są największe pod względem powierzchni, powstałe głównie po II wojnie światowej, uzupełnione są zabudową usługową o znaczeniu lokalnym. Tereny zabudowy mieszkaniowej rozciągające się na południowych obrzeżach, pomiędzy doliną Łomżyczki a drogą wojewódzką, są oddzielone od centrum strefą zabudowy przemysłowo-usługowej. Są one najściślej skomunikowanym obszarem z pozostałymi strefami miasta.

Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej położone są w centralnej części miasta oraz na południe od Starego Miasta. Kompleks zabudowy wielorodzinnej rozciągający się na południe od centrum uzupełniony jest terenami zabudowy usługowej, a jego granice wyznaczają szlaki komunikacyjne o ważnym znaczeniu dla miasta – droga krajowa nr 63 i droga wojewódzka nr 677.

Tereny zabudowy przemysłowo-składowej i handlowo-usługowej zlokalizowane są głównie w centralnej i południowo-zachodniej części miasta. Znajduje się tam zdecydowana większość zakładów produkcyjnych i usługowych. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się pojedyncze zespoły zabudowy mieszkaniowej byłej wsi Łomżyca. Tereny położone między al. Legionów, a torami kolejowymi i centrum miasta a skrzyżowaniem z Szosą do Mężenina charakteryzują się procesami przekształceń zabudowy mieszkaniowej i usługowej,

w tym usług publicznych i o znaczeniu ponadlokalnym. W tym obszarze zlokalizowany jest również główny węzeł komunikacyjny miasta (dworzec, skrzyżowanie dwóch dróg krajowych).

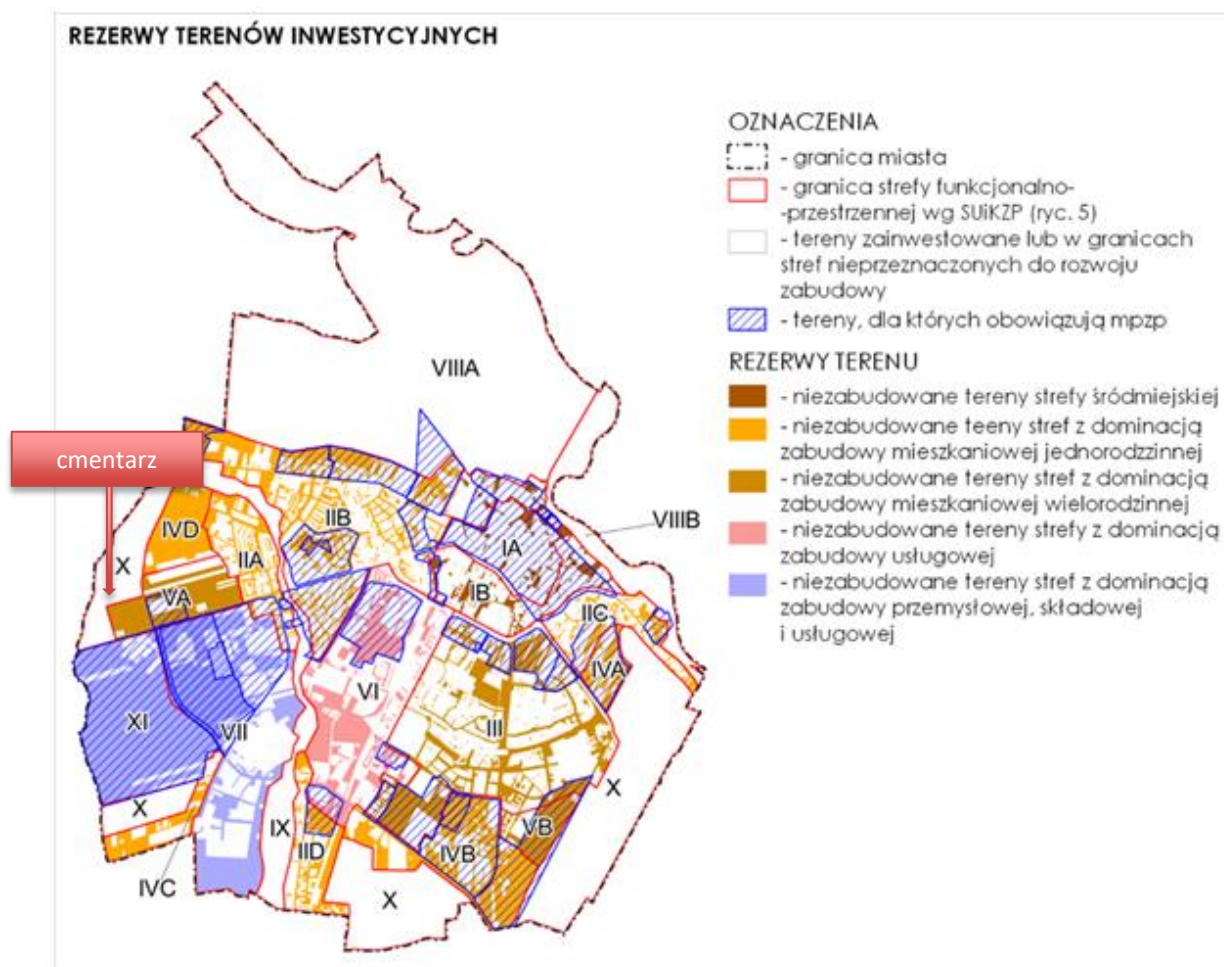
Tereny otwarte stanowią ponad 68,6% ogólnej powierzchni miasta, wśród których największy udział ma roślinność trawiasta i łąki (59,6% pow. miasta) oraz uprawy polowe (29,8% pow. miasta) – część z nich nadal podlega procesowi stopniowej urbanizacji. Tereny te zlokalizowane są głównie na obrzeżach miasta w jego północno-wschodniej i południowej jego części. Tereny gruntów leśnych i zadrzewień stanowią łącznie 4,4% powierzchni terenów otwartych.

Wśród grupy terenów otwartych zdecydowanie wyróżnia się strefa doliny Narwi z rozległymi terenami łąkowymi, a także dolina Łomżyckiej. Są to tereny szczególnego zagrożenia powodziowego (prawdopodobieństwo wystąpienia wielkiej wody 1%). Pełnią one funkcje przyrodnicze i środowiskowe i nie są wskazane do zabudowy, ze względu na uwarunkowania fizjograficzne. Pozostałe obszary z tej grupy terenów obejmują wschodnią i południową część miasta, która charakteryzuje się dynamicznym krajobrazem, niewielkim udziałem zabudowy mieszkaniowej (Zawady – Przedmieście) i rolniczym wykorzystaniem terenu oraz część zachodnią, która ma podobny charakter, jednak ukształtowanie terenu jest bardziej dogodne do rozwoju zabudowy. Oba te kierunki mogą stanowić ofertę inwestycyjną terenów mieszkaniowych i usługowych z uwzględnieniem specyfiki warunków fizjograficznych.

Analiza stanu zagospodarowania obszaru miasta w obszarze stref funkcjonalno-przestrzennych na podstawie danych ewidencyjnych, pozwala wskazać tereny dysponujące rezerwami terenu, a tym samym potencjałem do rozwoju urbanizacji. Strefami charakteryzującymi się najwyższymi wskaźnikami zurbanizowania są strefy śródmiejskie (IA, IB) i sąsiadujące z nimi bezpośrednio strefy zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej (IIA, IIB, IIC i III). Przy czym, północno-zachodnia część strefy IIB i południowo-zachodni fragment strefy III posiadają jeszcze pewne rezerwy terenowe. Największe obszary rezerwy terenowe występują w strefach: IVA, IVB, IVC i IVD – zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, VA i VB – zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, VI (południowa część) – z dominacją zabudowy usługowej oraz VII (zachodnia i południowa część) i XI – z dominacją zabudowy produkcyjnej, składowej i usługowej. Obszarami rozwoju nowej zabudowy o różnych funkcjach będą tereny położone peryferyjnie do istniejącej tkanki miejskiej. Dodatkowo takim terenem powinien być atrakcyjnie zlokalizowany w strukturze miasta obszar przekształceń zabudowy, ograniczony al. Legionów i ul. Spokojną. Naturalnym kierunkiem rozwoju miasta wydaje się kierunek południowy i zachodni, którego urbanizację powinien determinować projektowany przebieg obwodnicy miasta. Istotnym aspektem powinno stać się również racjonalne wykorzystanie istniejących terenów zabudowanych w celu poprawy ich jakości i dążenia do osiągnięcia wysokich standardów przestrzeni oraz uzupełnianie istniejących rezerw terenowych w granicach już wykształconych struktur w celu zapobiegania rozlewania się miasta na tereny sąsiednie.

Rysunek 31 Rezerwy terenów inwestycyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k i dokumentów planistycznych

Dokumentem określającym politykę przestrzenną Miasta, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającym szereg uwarunkowań, czyli czynników i ograniczeń rozwoju przestrzennego jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium jest aktem polityki administracyjnej, a więc ma wymiar polityczny, inspirujący zamierzenia planistyczne organów miasta i stanowi wyraz perspektywicznej polityki przestrzennej. Polityka przestrzenna zajmuje się, po pierwsze, definiowaniem interesów publicznych, po drugie zaś, oddziaływaniem na zachowania uczestników zagospodarowania przestrzennego w taki sposób, aby dokonywali wyborów zgodnie z tym interesem. Konkretyzacja lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, dokonywana w MPZP powinna następować zgodnie tą polityką.

Studium, jako akt kierownictwa wewnętrznego jest zbiorem informacji ułatwiającym prowadzenie gospodarki przestrzennej i jest wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych. Reasumując studium pełni trzy funkcje:

- dokumentu określającego kierunki polityki przestrzennej, będącego jednocześnie wykładnią tej polityki,
- narzędzia koordynacji realizacji polityki przestrzennej,
- środka promocji miasta jako miejsca lokalizacji podmiotów gospodarczych i zamieszkania ludności.

Wizja miasta i przyjęte w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łomża kierunki zmian w strukturze przestrzennej łączą dwa scenariusze – tzw. scenariusz zachowawczy i scenariusz inwestycyjny – czyli wykorzystują istniejący potencjał terenów zainwestowanych, jak również wskazują nowe obszary rozwoju urbanizacji. Za podstawową zasadę rozwoju przestrzennego miasta przyjęto równoważenie rozwoju poszczególnych funkcji zidentyfikowanych w obszarze miasta, a ich rozwój (zgodnie z przyjętymi założeniami realizacyjnymi polityki przestrzennej) będzie się odbywał poprzez: w zakresie funkcji przedsiębiorczości (rozumianej jako funkcje przemysłowe, produkcyjne, rzemiosła i działalności związanych z ich obsługą):

- pozyskanie nowych inwestorów w branżach ukształtowanych na lokalnym rynku w powiązaniu z lokalną bazą szkolnictwa (przetwórstwo żywności, branża drzewna),
- promocję lokalizacji przemysłu nowoczesnych technologii,
- promocję i wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- wyznaczenie terenów inwestycyjnych dla rozwoju funkcji gospodarczych, w tym utworzenie specjalnych stref ekonomicznych i parku technologicznego,
- stworzenie ofert i programów skierowanych do inwestorów, w tym wyposażenie w niezbędną infrastrukturę obszarów przeznaczonych pod rozwój funkcji produkcyjno – usługowych,
- wzmacnianie wiodących na lokalnym rynku branż z jednoczesnym uzupełnieniem ich nowymi sektorami gospodarki,
- w zakresie funkcji usługowej (w tym usług publicznych):
  - minimalizację różnic w wyposażeniu poszczególnych osiedli w usługi podstawowe,
  - wzrost znaczenia usług w profilu gospodarczym miasta,
  - wykreowanie terenów lokalizacji i koncentracji usług o znaczeniu ogólnomiejskim poza centralną częścią miasta (obszarem śródmiejskim),
  - rozwój i wzmacnianie usług o znaczeniu ponadregionalnym, w tym przede wszystkim szkolnictwa, opieki medycznej i kultury, które stanowią o randze ośrodka miejskiego,
  - zabezpieczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów na cele usługowe, w tym usług publicznych, głównie na terenach rozwoju zabudowy mieszkaniowej,
  - wzrost znaczenia obszaru śródmiejskiego miasta, jako elementu centrotwórczego i generującego ponadlokalne usługi publiczne i komercyjne,
  - wzmacnianie powiązań komunikacyjnych z regionami ościennymi,
  - wzmacnianie ośrodka w sieci szkolnictwa wyższego – dalszy wzrost potencjału intelektualnego generuje inwestycje np. w zakresie outsourcingu,
- w zakresie funkcji mieszkaniowej:
  - intensyfikację i rewitalizację zabudowy śródmiejskiej,
  - ograniczenie niekontrolowanej ekspansji przestrzennej (tereny zabudowy powinny być ustalone w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), ze wskazaniem etapowania rozwoju zabudowy – celem zachowania ładu przestrzennego miasta,
  - wzrost znaczenia terenów usługowych, w tym również usług społecznych (czyli tzw. usług nierynkowych) oraz zieleni urządzonej na obszarach istniejącej i projektowanej zabudowy mieszkaniowej, w tym wykreowanie lokalnych centrów usługowych na terenach wskazanych do zainwestowania oraz w obszarach nieposiadających takich centrów,
  - jednoczesny rozwój sieci i urządzeń infrastruktury technicznej i systemu komunikacji na terenach przewidzianych pod zabudowę,
  - dostosowanie liczby oddawanych mieszkań do potrzeb mieszkaniowych,

- rozgraniczenie przestrzenne terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej,
- ograniczenie intensywności zabudowy na terenach proponowanych do zainwestowania (większe działki budowlane, wyższy wskaźnik powierzchni biologicznie czynnych),
- rozwój zabudowy mieszkaniowej o charakterze socjalnym i społecznym,
- wzmacnianie pozycji miasta w sieci usług ochrony zdrowia i medycznych w związku ze wzrostem zapotrzebowania na tego typu usługi i tendencje demograficzne w społeczeństwie – stworzenie przyjaznego miasta dla osób starszych,
- wzmacnianie roli miasta jako ośrodka naukowego, co wpływa na zwiększenie liczby studentów i mieszkańców,
- w zakresie funkcji związanej z ochroną środowiska i dziedzictwa kulturowego:
  - utrzymanie znaczenia obszarów objętych formami ochrony przyrody, przy jednoczesnym udostępnieniu ich mieszkańcom miasta (szlaki turystyczne, ścieżki przyrodnicze),
  - harmonijnego współistnienia obszarów zurbanizowanych i przyrodniczych,
  - wprowadzanie pasów zieleni izolacyjnej wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych,
  - wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych miasta do celów rekreacyjnych, głównie wzdłuż doliny Narwi wraz ze strefą krawędziową (skarpa),
  - utrzymanie ochrony i wyeksponowanie istniejących zabytków oraz cennych pod względem kulturowym i historycznym przestrzeni miejskich (skarpa nadnarwiańska, historyczne centrum miasta z układem ulic i placów, a także zachowanie tożsamości krajobrazu kulturowego miasta) wraz ze stworzeniem powiązań pomiędzy nimi,
  - dalszą rewaloryzację zabytkowej tkanki miejskiej oraz obszarów o wysokim potencjale kulturowym i historycznym,
  - wykorzystanie potencjału kulturowego w połączeniu z potencjałem przyrodniczym do wspierania pozostałych funkcji (mieszkaniowej, gospodarczej, turystycznej),
- w zakresie funkcji związanej z turystyką, rekreacją i sportem:
  - pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych miasta i okolicy do rozwoju turystyki (obszarów prawnej ochrony przyrody, rzeki Narwi),
  - wykorzystanie walorów historyczno-kulturowych miasta, jako ośrodka o wielowiekowej tradycji, ukształtowanej historycznej (zabytkowej) strukturze przestrzennej, charakterystycznym krajobrazie miejskim (skarpa nadnarwiańska),
  - realizację osiedlowych centrów sportowo-rekreacyjnych na bazie istniejących terenów oraz tworzenie nowych w jednostkach wskazanych do zagospodarowania,
  - rozwój turystyki biznesowej i religijnej, zgodnie ze strategiami rozwoju turystyki w województwie podlaskim i Polsce wschodniej,
  - utrzymanie i wzmocnienie istniejącej bazy sportowej,
  - wykorzystanie systemu zieleni publicznej i ekologicznej do pełnienia funkcji rekreacyjnych.

Zrównoważony rozwój przestrzenny miasta uzależniono od elementów systemu komunikacyjnego i infrastruktury technicznej oraz dalszej ich realizacji i rozbudowy.

W strukturze przestrzennej miasta wydzielono 21 stref funkcjonalno-przestrzennych tworzących kierunkową, ogólną strukturę zagospodarowania i użytkowania terenu. Wydzielone strefy to:

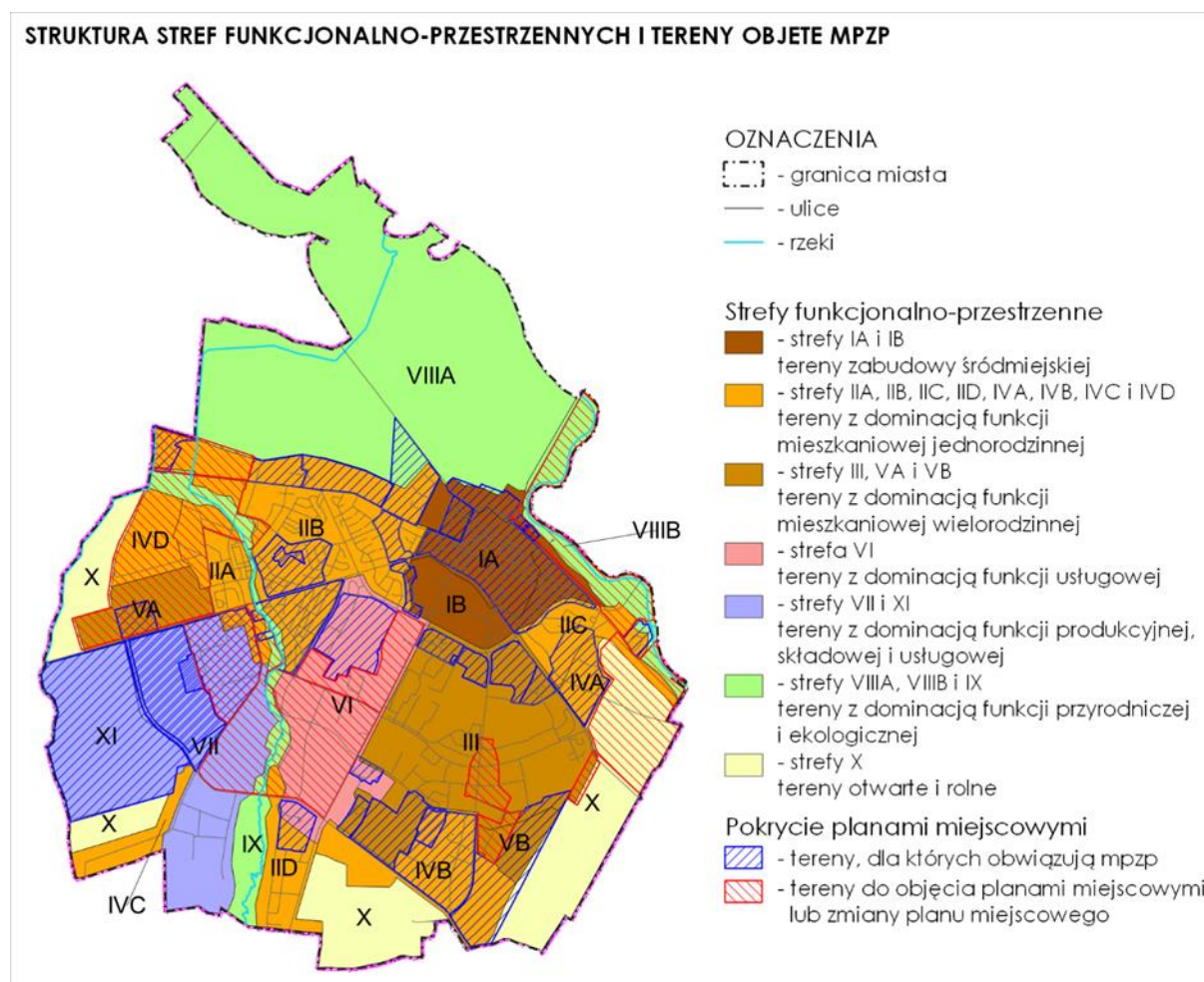
- tereny zabudowy śródmiejskiej obejmujące swoim zasięgiem Stare Miasto (strefa IA), oraz tereny bezpośrednio sąsiadujące ze Starym Miastem o zbliżonych: problemach urbanistycznych, strukturze przestrzennej i funkcji (strefa IB). Strefy obejmują tereny zabudowy historycznej miasta, tereny usług publicznych, tereny zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej.

Strefy charakteryzują się najwyższym potencjałem kulturowym, społecznym i estetycznym. Jest to obszar wskazany do kontynuacji i uzupełnień zabudowy głównie o funkcjach usługowych i mieszkaniowych oraz do przekształceń zabudowy, w tym rewitalizacji zabudowy i przestrzeni publicznych w kierunku funkcji usługowych, w tym związanych z turystyką i rekreacją o charakterze ogólnomiejskim (lokalnym) i ponadlokalnym, a także funkcji mieszkaniowych.

Konieczna jest dalsza aktywizacja strefy poprzez m. i. lokalizację usług centrotwórczych oraz wzrost jakości i estetyki przestrzeni publicznych. Strefa śródmiejska powinna stanowić podstawowy ośrodek usługowy o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z hierarchią osadniczą województwa podlaskiego, przy jednoczesnej ochronie istniejącej struktury przestrzennej.

W zagospodarowaniu strefy należy uwzględnić uwarunkowania wynikające z wartości historycznych i kontynuować działania rewaloryzacyjne;

Rysunek 32 Struktura stref funkcjonalno-przestrzennych i tereny objęte MPZP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

- tereny kontynuacji i uzupełnień zabudowy z dominacją funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej obejmujące zasięgiem os. Piaski (strefa IIA), osiedla: Słoneczne, Parkowe, Nowa Łomżyca, Skowronki (strefa IIB), os. Skarpa, zabudowa w rejonie ul. Wąskiej (strefa IIC) i os. Kraska (strefa IID). Obejmuje tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z różnych okresów i o różnej

intensywności, uzupełnionej zabudową usługową (w tym usług publicznych – głównie w największej strefie IIB), produkcyjno-usługową (głównie w strefie IIB), terenami zieleni miejskiej. Są to strefy o wysokim stopniu zainwestowania i znaczącym potencjale społeczno-demograficznym. Stanowią największy pod względem powierzchni obszar mieszkaniowy miasta.

W tych strefach dominującym kierunkiem jest kontynuacja i uzupełnienie zabudowy mieszkaniowej, głównie jednorodzinnej z koniecznością wzmocnienia funkcji usługowej. Strefa wskazana do rewitalizacji i rehabilitacji zabudowy oraz uzupełnienia w urządzenia infrastruktury technicznej i komunikacyjnej.

Postuluje się konieczność podnoszenia standardów i estetyki istniejącej oraz projektowanej zabudowy, a także możliwości jej uzupełniania, głównie w podstrefie IIA;

- tereny kontynuacji i uzupełnień zabudowy z dominacją funkcji mieszkaniowej wielorodzinnej obejmujące południową część miasta, powstałą w latach 70-tych i nadal rozwijającą się (strefa III). W strefie zlokalizowane są usługi podstawowej obsługi mieszkańców, obiekty użyteczności publicznej o znaczeniu ponadlokalnym, tj.: szpital i centra handlowe (wielkopowierzchniowe obiekty handlowe).

Jest to obszar o największej liczbie ludności, najintensywniejszym zainwestowaniu, ale wymagający również działań humanizujących przestrzeń w celu poprawy jej atrakcyjności i jakości życia.

Wskazane są jako obszary kontynuacji i uzupełnień z uwzględnieniem działań i przekształceń wykorzystujących nowe rozwiązania techniczne w celu humanizacji i rehabilitacji zabudowy i przestrzeni miejskiej (głównie budynków z „wielkiej płyty” wraz z ich otoczeniem). Strefa wymaga poprawy warunków jakości i komfortu życia, również poprzez lokalizację i udostępnianie mieszkańcom infrastruktury społecznej oraz wzmocnienia w zakresie obsługi komunikacyjnej, szczególnie o charakterze lokalnym;

- tereny rozwoju zabudowy z dominacją funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej obejmujące obszary położone we wschodniej (strefa IVA), południowej (strefa IVB), południowo – zachodniej (strefa IVC) i zachodniej (strefa IVD) części miasta.

Tereny w granicach tych stref położone są w sąsiedztwie istniejących, zabudowanych jednostek strukturalnych miasta. Należy przy tym uwzględnić szczególny charakter strefy IVC, charakteryzującą się ekstensywną zabudową, o charakterze podmiejskim, która nie będzie obszarem koncentracji nowej zabudowy, a jedynie uzupełnieniem już istniejącej struktury położonej wzdłuż ul. Mała Kraska. Strefa ta nie posiada predyspozycji do pełnienia funkcji mieszkaniowych o większej intensywności, ze względu na znaczne odległości od centrum miasta oraz niższą atrakcyjność lokalizacji (sąsiedztwo strefy VII). Strefa IVD również stanowi rezerwę rozwoju przestrzennego miasta, której uruchomienie nastąpić powinno po zainwestowaniu stref IVA i IVB. Stanowiąc będzie zatem kolejny etap ekspansji przestrzennej miasta.

Strefa IV stanowi jeden z podstawowych kierunków rozwoju przestrzennego miasta, który wymaga działań inwestycyjnych w zakresie infrastruktury technicznej i obsługi komunikacyjnej, w tym powiązań z innymi obszarami miasta oraz wyposażenia w urządzenia infrastruktury społecznej. Działania te powinny uwzględniać ograniczenia wynikające z uwarunkowań fizjograficznych.

Zainwestowanie stref: IVA i IVB powinno być realizowane w pierwszej kolejności równoległe z uzupełnianiem zabudowy w strefach I - III. Strefy te posiadają wystarczająco wykształcony układ komunikacyjny i infrastrukturę techniczną oraz znajdują się pod presją inwestycyjną. Stanowią naturalny kierunek rozwoju przestrzennego miasta. Zagospodarowanie tych terenów będzie zatem wymagało mniejszych nakładów finansowych miasta oraz zaspokoi potrzeby inwestorów w pierwszej fazie realizacji założeń zawartych w studium. Zainwestowanie strefy IVC będzie polegało na uzupełnieniu zabudowy na

pojedynczych działkach budowlanych. Strefa IVD będzie rezerwą (jako etap II rozwoju przestrzennego miasta), której zainwestowanie powinno rozpocząć się po ewentualnym wykorzystaniu istniejących zasobów, czyli przede wszystkim strefy IVA i IVB.

Obszary te przeznaczone są do rozwoju zabudowy z przewagą funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej uzupełnionej funkcją usługową;

- tereny rozwoju zabudowy z dominacją funkcji mieszkaniowej wielorodzinnej obejmujące strefy zlokalizowane w dwóch rejonach miasta: strefa VA - na zachód od strefy IIA oraz strefa VB - na południe od strefy zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (III).

Są to strefy intensywnych procesów urbanizacyjnych (zabudowa wielorodzinna), wymagająca stworzenia systemu obsługi w zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej, szczególnie w zachodniej części miasta. Strefa VA jest nową jednostką wykreowaną na terenach dotąd niezainwestowanych. Będzie stanowić punkt ciężkości w tej części miasta wraz z projektowanym w pobliżu kompleksem usługowym (w strefie VII). Strefa VA stanowi nową ofertę przestrzenną rozwoju zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (realizowana jako etap II rozwoju miasta), zlokalizowana jest na korzystnym pod względem fizjograficznym terenie. Zainwestowanie tej strefy powinno rozpocząć się po wykorzystaniu terenów strefy VB (rejon ul. Zawadzkiej i Sybiraków) oraz uzupełnieniu zabudowy strefy III. Strefa VB będzie natomiast uzupełnieniem już wykształconego systemu zabudowy wielorodzinnej strefy III i wskazana jest do zainwestowania w pierwszej kolejności. Jej chłonność jest ograniczona.

Strefy wymagają wyposażenia w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Uzupełnieniem zabudowy będzie funkcja usługowa służąca podstawowej obsłudze mieszkańców. Na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wskazane jest ograniczenie intensywności zabudowy w stosunku do zainwestowanej w podobnym charakterze strefy III;

- tereny przekształceń zabudowy z dominacją funkcji usługowej – strefa VI – obejmujące zabudowę usługową, w tym usług publicznych, obsługi komunikacyjnej, lokalnie zabudowy mieszkaniowej. Uzupełnienie stanowi funkcja produkcyjna, magazynowa i składowa.

Strefa ma charakter produkcyjno-składowo-usługowy. Centralne położenie strefy pomiędzy terenami zabudowy śródmiejskiej (strefa I), terenami kontynuacji i uzupełnień zabudowy (strefa II i III) oraz terenami rozwoju zabudowy (strefa IV) determinuje pełnienie dla tego terenu funkcji usługowej, również o znaczeniu ponadlokalnym – w tym zintegrowane centrum komunikacyjne, kampus uczelni wyższych, obszar wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Dodatkowym atutem jest położenie między trzema ramami komunikacyjnymi miasta, dzięki czemu zwiększa się jej dostępność komunikacyjna i atrakcyjność inwestycyjna.

Należy dążyć do przekształceń zabudowy w kierunku funkcji usługowych, w tym o znaczeniu ponadlokalnym, w niewielkim stopniu uzupełnionych zabudową mieszkaniową. Strefa stanowić będzie obszar rozwoju usług terenochłonnych, jak również obsługi podróży, w tym lokalizacji węzła komunikacyjnego przesiadkowego (integracyjnego) wraz z wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi;

- tereny kontynuacji i uzupełnień zabudowy z dominacją funkcji produkcyjnej, składowej i usługowej – strefa VII – obejmujące tereny lokalizacji przemysłu, zakładów produkcyjnych, składów, magazynów, uzupełnionych zabudową usługową i marginalnie mieszkaniową.

Strefa charakteryzuje się zdecydowaną przewagą zabudowy składowej, przemysłowej, produkcyjnej i usługowej. Ze względu na istniejące zainwestowanie, wyposażenie w infrastrukturę techniczną i dostępność komunikacyjną przewiduje się rozwój strefy w oparciu o istniejący i projektowany układ komunikacyjny, co ułatwi obsługę terenów inwestycyjnych bez konieczności wprowadzania ruchu do

centrum miasta. Strefa stanowi największy obszar inwestycyjny Łomży i w okresie kierunkowym będzie wyznaczała potencjał gospodarczy miasta.

Strefę wskazuje się do wzmocnienia i rozwoju, jak również przekształceń funkcjonalnych. Uzupełnienie stanowić będzie zabudowa usługowa. W strefie przewiduje się także lokalizację wielkopowierzchniowych obiektów handlowych;

- tereny Doliny Narwi obejmujące dwie strefy - strefę VIIIA i VIIIB położone w północnej części miasta wraz z obszarem obejmującym stadion i Bulwary Nadnarwiańskie. Sąsiaduje z terenami kontynuacji i uzupełnień zabudowy oraz terenami zabudowy śródmiejskiej.

Strefy położone są na terenie szczególnego zagrożenia powodziowego (o prawdopodobieństwie raz na 100 lat - Q1%) i są objęte formami ochrony przyrody (obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000). Strefa VIIIA pełni funkcję ekologiczną i jest ważnym elementem systemu przyrodniczego miasta. Są to tereny o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Charakteryzuje się ponadto trudnymi warunkami fizjograficznymi. Strefa VIIIB zlokalizowana jest w centralnym – miejskim odcinku doliny Narwi (pomiędzy dwoma mostami na Narwi i dalej na wschód wzdłuż ul. Zdrojowej do granic miasta) – w sąsiedztwie Starego Miasta.

Strefy stanowią bufor przyrodniczy między obszarami zurbanizowanymi Łomży i rolniczymi gm. Piątnica, w którym rozwijać się będzie funkcja rekreacyjna, sportowa i turystyczna (Bulwary Nadnarwiańskie, plaża, stadion, szlaki piesze i rowerowe). Dolina Narwi jest głównym elementem systemu przyrodniczego miasta, na który składać się będzie również system zieleni strefy IX oraz tereny rolne i otwarte strefy X wraz ze swoimi powiązaniem.

Obszar ten jest predysponowany do pełnego wykorzystania turystyczno-rekreacyjnego;

- tereny Doliny Łomżyczki – strefa IX – obejmują tereny jednego z głównych elementów przyrodniczych miasta zlokalizowanych w zwartej strukturze miasta stanowiącej naturalną granicę przestrzenną między strefą produkcyjno-składowo-usługową, a terenami o mniej uciążliwym użytkowaniu. Granice tej strefy delimitują również obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz zalewu powodziowego, na których możliwości zainwestowania są ograniczone.

Dolina Łomżyczki jest obszarem wymagającym ochrony ze względu na uwarunkowania fizjograficzne: stanowi korytarz ekologiczny przecinający miasto, pełni rolę dla gospodarki wodno-ściekowej miasta. Strefa nie jest wskazana do zainwestowania;

- tereny otwarte i rolne – strefa X – obejmujące wschodnie, południowe i zachodnie krańce miasta, stanowiące rolniczą przestrzeń produkcyjną oraz kompleksy zielni nieurządzonej. Zlokalizowane pomiędzy obszarami intensywnej urbanizacji miejskiej i ekstensywnej zabudowy obszarów wiejskich gminy Łomża.

Tereny te posiadają zróżnicowane warunki fizjograficzne (wschodnia część o znacznych deniwelacjach terenu), stanowią strefę przejściową między zwartą zabudową miejską i bardziej ekstensywną zabudową gmin sąsiednich.

Są to obszary wskazane do maksymalnego ograniczenia zainwestowania i są rozumiane jako obszar ograniczonej zabudowy;

- tereny kontynuacji i uzupełnień zabudowy z dominacją funkcji produkcyjnej, składowej i usługowej – strefa XI – obejmujące tereny położone między ul. Meblową i ul. Wojska Polskiego, a granicą miasta.

Strefa wskazana jest do rozwoju zabudowy składowej, przemysłowej, produkcyjnej i usługowej wraz z obiektami handlowymi o powierzchni sprzedaży powyżej 2 000 m². Celem wyznaczenia strefy jest umożliwienie realizacji zabudowy komercyjnej o wyższych, względem innych części miasta, parametrach

zabudowy. Strefa predestynowana jest do utworzenia dużego centrum logistycznego, które mogłoby przyczynić się do stworzenia większego kompleksu działalności gospodarczej lub utworzyć załączek nowego klastra gospodarczego.

Dokumentem wyznaczającym ramy i przesądającym o gospodarce przestrzennej gminy jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Celem tego dokumentu jest efektywne ukształtowanie: organizacji, struktury i funkcjonowania obszaru, dla którego został sporządzony, czyli uzyskanie określonego stanu ładu przestrzennego. Ustalenia planu miejscowego kształtują, wraz z innymi przepisami, sposób wykonywania prawa własności nieruchomości. Art. 6 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stanowi, że każdy ma prawo, w granicach określonych ustawą, do zagospodarowania terenu, do którego ma tytuł prawny, zgodnie z warunkami ustalonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli nie narusza to chronionego prawem interesu publicznego oraz osób trzecich, a także do ochrony własnego interesu prawnego przy zagospodarowaniu terenów należących do innych osób lub jednostek organizacyjnych.

Na obszarze Łomży obowiązuje 34 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które pokrywają ok 897 ha terenu, co stanowi niespełna 28% powierzchni ogólnej miasta. Jednocześnie, plany miejscowe obejmują ok 44% powierzchni stref funkcjonalno-przestrzennych, które w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostały wyznaczone jako strefy urbanizacji, tj. strefy I, II, III, IV, V, VI, VII i XI. Polityka przestrzenna określona w studium w zakresie określenia obszarów, dla których zamierza się sporządzić miejscowe plany zagospodarowania wskazuje potrzebę ich opracowania dla terenów obejmujących strefy kontynuacji, przekształceń oraz rozwoju zabudowy, wraz z proponowanymi generalnymi założeniami ukierunkowującymi sposób zagospodarowania oraz istotne elementy i zagadnienia do uwzględnienia i rozwiązania.

Tabela 18 Obszary miasta wskazane do objęcia planami miejscowymi

Obszary wskazane do objęcia MPZP	Założenia i wytyczne polityki przestrzennej
1) tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowej strefy IIB, wzdłuż ul. Nowogrodzkiej, w tym doliny Łomżyczki	<ul style="list-style-type: none"> - uporządkowanie struktury zabudowy - wskazanie przekształceń z powiązaniem z elementami systemu przyrodniczego Łomży
2) tereny usług strefy III, w rejonie skrzyżowania ul. Zawadzkiej i al. Piłsudskiego	<ul style="list-style-type: none"> - wykreowanie centrum usługowego południowej części miasta o randze ponadlokalnej - dostosowanie aktualnego użytkowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (realizacja wielkopowierzchniowych obiektów handlowych)
3) tereny zabudowy mieszkaniowej strefy IVB, VB na wschód od przedłużenia ul. Zawadzkiej i południe od strefy III	<ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie ekstensywnych wskaźników zabudowy i zagospodarowania terenu, obsługi komunikacyjnej, realizacji lokalnego centrum osiedlowego

	<ul style="list-style-type: none"> - wykreowanie elementów systemu powiązań zieleni miejskiej
4) tereny zabudowy mieszkaniowej strefy IVD, VA, położonych na zachód od os. Maria i na północ od os. Narew	<ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie terenów realizacji celów publicznych: komunikacji, ciągów ekologicznych, cmentarza - potrzeba kształtowania terenów zieleni osiedlowej, - wyznaczenie odpowiedniej ilości miejsc parkingowych i obsługi komunikacyjnej obszaru
5) tereny zabudowy produkcyjno-usługowej i usługowej strefy VI pomiędzy Łomżyczką, al. Legionów i al. Piłsudskiego	<ul style="list-style-type: none"> - realizacja inwestycji ponadlokalnych celów publicznych, zabudowy usługowej o znaczeniu ponadlokalnym uzupełnionej zabudową produkcyjną z preferencją wykorzystania nowoczesnych technologii, a także - stworzenie kompletnej oferty inwestycyjnej w ramach strefy ekonomicznej. - wykreowanie terenów powiązań systemu zieleni miejskiej - wzmocnienia obsługi komunikacyjnej i powiązania jej z istniejącym układem
6) tereny zabudowy usługowej strefy VI pomiędzy linią kolejową i al. Legionów oraz wzdłuż al. Piłsudskiego	<ul style="list-style-type: none"> - realizacja inwestycji ponadlokalnych celów publicznych, zabudowy usługowej o znaczeniu regionalnym - realizacja centrum komunikacyjnego (węzła integracyjnego wraz z częścią handlowo-usługową) - przekształcenia zabudowy i poprawa atrakcyjności funkcji usługowej zlokalizowanej przede wszystkim wzdłuż al. Legionów
7) tereny niezabudowane w rejonie ul. Wąskiej, pomiędzy Szosą Zambrowską i granicami miasta	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy, ze względu na niekorzystne warunki fizjograficzne i trudności w realizacji elementów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej
8) tereny zabudowy produkcyjnej i usługowej strefy VII, w rejonie ulicy Poznańskiej	<ul style="list-style-type: none"> - uporządkowanie struktury przestrzennej i przekształceń w kierunku usługowym wzdłuż ul. Poznańskiej - ochrona doliny rzeki Łomżyczki jako elementu systemu ekologicznego miasta

9) tereny produkcyjne i produkcyjno – usługowe strefy VII, po zachodniej stronie III ramy komunikacyjnej	- przekształcenia w strukturze zagospodarowania terenu w kierunku przemysłowym i produkcyjnym
10) tereny zabudowy produkcyjno – usługowej strefy VII, pomiędzy ulicami Wojska Polskiego, Poznańską i Ciepłą	- weryfikacja ustaleń obowiązującego planu miejscowego dla zabudowy usługowej, w tym wielkopowierzchniowych obiektów handlowych
11) tereny usług sportu i wypoczynku, w tym Bulwarów Nadnarwiańskich w strefie VIII B	- realizacja inwestycji celu publicznego obejmująca tereny rekreacji, turystyki i sportu (m.in. stadion miejski, bulwary, plaża, grodzisko) - uporządkowanie istniejącego zagospodarowania wzdłuż ul. Rybaki

Źródło: Opracowanie własne

Sporządzanie lub zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego powinny być realizowane sukcesywnie w zależności od potrzeb i w tych obszarach, gdzie przewiduje się największy ruch inwestycyjny. Wskazano jest, aby sporządzane plany obejmowały swymi granicami spójne jednostki przestrzenne, wykluczając mikroplany (pojedyncze działki rozproszone w obszarze gminy), co znacznie będzie sprzyjać uporządkowaniu przestrzeni miasta oraz kształtowaniu i zachowaniu ładu przestrzennego.

Każdy uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niesie ze sobą szereg zobowiązań dla miasta w zakresie realizacji infrastruktury technicznej. Mając na uwadze fakt, że większość wniosków o zmianę lub sporządzenie planu miejscowego dotyczy możliwości realizacji zabudowy (mieszkaniowej, usługowej, przemysłowej), wybór obszarów, dla których sporządzane będą plany lub ich zmiany winny w pierwszej kolejności dotyczyć obszarów już częściowo zainwestowanych, gdzie infrastruktura techniczna jest w pełni lub w części zrealizowana, co umożliwi minimalizowanie kosztów związanych z realizacją planu miejscowego. Docelowo należy dążyć do objęcia planami miejscowymi całego obszaru miasta, w tym również obszarów stanowiących tereny otwarte. Objęcie planami miejscowymi terenów otwartych pozwoli na ograniczanie rozprzestrzeniania się i rozpraszania zabudowy realizowanej na podstawie decyzji o warunkach zabudowy.

Polityka rewitalizacyjna określona została w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Łomża na lata 2017 – 2023, który został przyjęty Uchwałą Nr 371/XLII/17 Rady Miejskiej Łomży z dnia 12 lipca 2017 r. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Łomża na lata 2017 – 2023 został zaktualizowany na podstawie Uchwały Nr 94/IX/19 Rady Miejskiej Łomży z dnia 29 maja 2019 r.

Dokument ten, jako jeden z programów operacyjnych miasta, określa cele, działania i projekty wpisujące się w politykę rozwojową samorządu. Jego cele są spójne z celami: Programu Rozwoju Miasta Łomża do roku 2020 Plus, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Łomża na lata 2016–2021 i Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łomży.

W LPR, jako obszary rewitalizacji, będące tożsame z obszarami zdegradowanymi określono obszary 5 osiedli tj.:

- osiedle nr 4 obejmujące ulice: Feliksa Bernatowicza, Długą, Dworną - od ul. Giełczyńskiej do Al. Legionów, Farną, Jatkową, Kanalną, Kolegialną, Krótką, 3 Maja, Nadnarwiańską, Nowogrodzką - od ul. Wiejskiej do ul. Zygmunta Glogera, Ogrodową, Piękną, Pl. Pocztowy, Pl. Tadeusza Kościuszki, Pocztarską, Stacha Konwy, Pl. Stary Rynek, Rządową, Wiejską, Zamiejską;
- osiedle nr 5 obejmuje ulice: Dworną - od ul. Giełczyńskiej do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Giełczyńską, Jana z Kolna, Kapucyńską, Kaznodziejską, Krzywe Koło, Pl. Zielony, Radziecką, Rybaki, Senatorską, Szkolną, Woziwodzką, Zatylną, Zieloną, Zjazd, Żydowską;
- osiedle nr 7 obejmujące ulice: Al. Legionów - od ul. Polowej do ul. Gen. Władysława Sikorskiego (bez budynku przy Al. Legionów 5), Romana Dmowskiego, Marii Skłodowskiej Curie, Polową - od ul. Wojska Polskiego do Al. Legionów, Wojska Polskiego - od Pl. Tadeusza Kościuszki do ul. Romana Dmowskiego - numery nieparzyste i od Placu Tadeusza Kościuszki do ul. Zygmunta Glogera - numery parzyste;
- osiedle nr 9 obejmuje ulice: Cegielnianą, Cichą, Fabryczną, Jasną, Krzywą, Kwadratową, łączną, Nowoprojektowaną, Stanisława Ogrodnika, Piaskową, Rotmistrza Witolda Pileckiego, Poprzeczna, Al. Józefa Piłsudskiego - od ul. Spokojnej do Al. Legionów, Poznańską – od ul. Wojska Polskiego do wiaduktu kolejowego, Rzemieśniczą, Spokojną, Mariana Wojciecha Śmiarowskiego, Towarową, Wesołą - od ul. Wojska Polskiego do ul. Spokojnej, Żabią;
- osiedle nr 15 obejmuje ulice: Al. Legionów - od ul. Polowej do ul. Dwornej, Budynek przy Al. Legionów 5, Mikołaja Kopernika, Nową, Os. Bohaterów Monte Cassino, Pl. Papieża Jana Pawła II, Polową - od Al. Legionów do Pl. Niepodległości, Pl. Niepodległości, Projektowaną, Sadową, Henryka Sienkiewicza, Gen. Władysława Sikorskiego - od Al. Legionów do Szosy Zambrowskiej, Starą, Szosę Zambrowską - od Pl. Niepodległości do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Zawadzką - od Pl. Niepodległości do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Zautek Cmentarny.

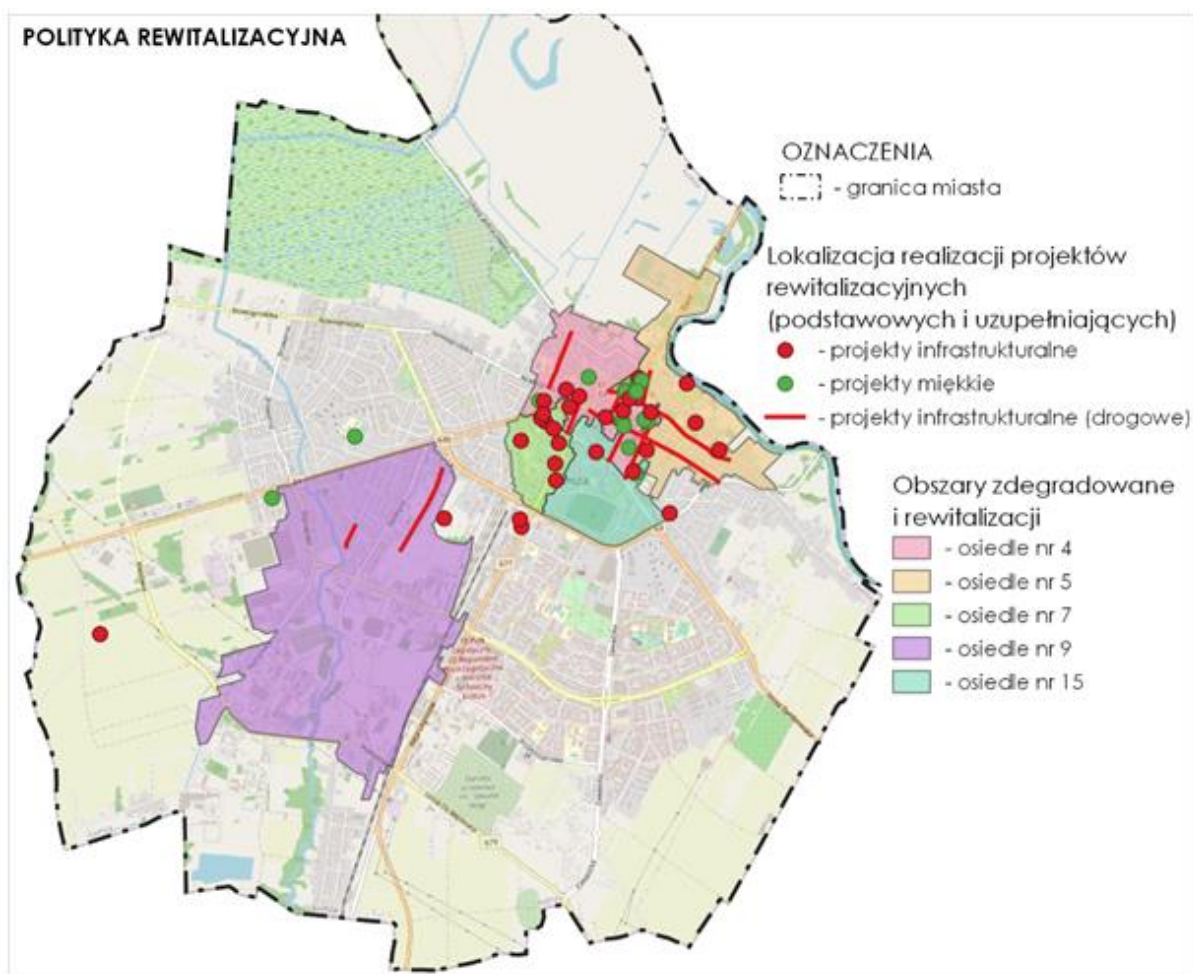
Osiedla nr 4, 5, 7 i 15 stanowią zwarty obszar wokół centrum miasta, tworząc podobszar I rewitalizacji. Natomiast osiedle nr 9 położone jest w południowo-zachodniej, zurbanizowanej części miasta i tworzy podobszar II.

Zgodnie z wizją stanu obszaru po przeprowadzeniu zaplanowanego procesu rewitalizacji obszar rewitalizacji „to miejsce zamieszkiwane przez aktywne i zadowolonych mieszkańców. Charakterystyczną cechą jest to, że wszystkie grupy mieszkańców angażują się w życie społeczne. Mieszkańcy obszaru rewitalizacji są ze sobą zintegrowani, na szczególną uwagę zasługuje wysoki poziom integracji międzypokoleniowej oraz tożsamości z miejscem zamieszkania. Seniorzy uczą młodych, młodzi uczą seniorów. Mieszkańcy chętnie korzystają z bogatej oferty spędzania czasu wolnego, odnowionych przestrzeni publicznych oraz obiektów infrastruktury społecznej. Realizacja działań rewitalizacyjnych pozwoliła aktywizować osoby, które szczególnie narażone są na wykluczenie społeczne. Osoby zagrożone tworzą grupy formalne i nieformalne, których celem jest ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji. Poprawa stanu infrastruktury drogowej, w tym modernizacja oświetlenia znacząco poprawiła poziom bezpieczeństwa użytkowników obszaru rewitalizacji. Doposażanie przestrzeni w małą architekturę poprawiło znacznie jej funkcjonalność. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji oparty jest o lokalne potencjały. Na udostępnionych terenach inwestycyjnych powstają nowe budynki mieszkalne i usługowe. Dzięki aktywności lokalnych przedsiębiorców poziom bezrobocia został znacząco zredukowany. Obszar rewitalizacji w Łomży to obszar tętniący życiem”. Osiągnięciu tego stanu służą zdefiniowane cele rewitalizacji, tj.:

- cel nadrzędny   Obszar rewitalizacji w Łomży to miejsce, które jest atrakcyjne do zamieszkania, pracy i wypoczynku
- cel strategiczny   1. Wysoki poziom kapitału społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji
- cele operacyjne   1.1.   Zmniejszenie bezrobocia na rewitalizowanym obszarze

- 1.2. Aktywizacja społeczna osób narażonych na wykluczenie społeczne
  - 1.3. Wyższy poziom bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji
  - 1.4. Zwiększenie poziomu integracji wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar rewitalizacji
  - 1.5. Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji
- cel strategiczny
    - cele operacyjne
2. Wysoki poziom funkcjonalności przestrzeni publicznie dostępnej
    - 2.1. Modernizacja i doposażenie obiektów infrastruktury społecznej
    - 2.2. Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej, w tym drogowej
    - 2.3. Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej, w tym drogowej
- cel strategiczny
    - cele operacyjne
3. Wyższy poziom rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji
    - 3.1. Wykorzystanie potencjału turystycznego do ożywienia gospodarczego obszaru rewitalizacji
    - 3.2. Wykorzystanie potencjału turystycznego do ożywienia gospodarczego obszaru rewitalizacji

Rysunek 33 Polityka rewitalizacji

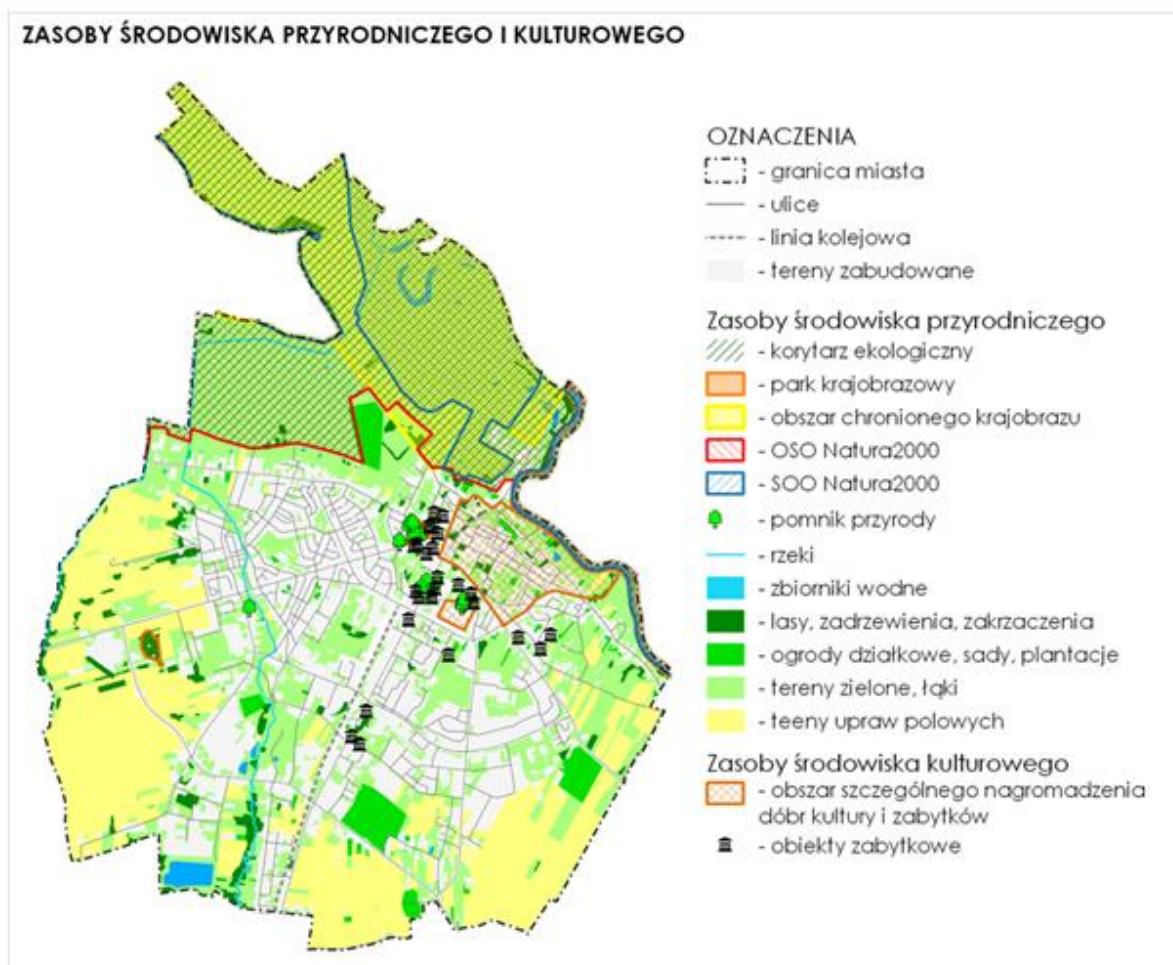
Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

Powyższy rysunek przedstawia przestrzenne rozmieszczenie tych projektów rewitalizacyjnych podstawowych i uzupełniających, zarówno miękkich, jak i infrastrukturalnych (twardych), których realizacja planowana jest w określonej lokalizacji. Realizacja części z nich zaplanowana została poza granicami obszarów rewitalizacji, na co zezwalają unormowania formalne i są kluczowe dla osiągnięcia celów rewitalizacyjnych. Zdecydowana większość lokalizacji projektów rewitalizacyjnych, zarówno miękkich, jak i infrastrukturalnych (twardych) skupia się na terenie podobszaru I-go rewitalizacji, tj. na terenie osiedli nr: 4, 5, 7 i 15 stanowiących centralne dzielnice miasta. W podobszarze II zaplanowano realizację dwóch projektów uzupełniających mających na celu poprawę infrastruktury drogowej oraz dostępności komunikacyjnej, a także ożywienie inwestycyjne obszaru rewitalizacji. Charakter działań rewitalizacyjnych został opracowany w oparciu o zdiagnozowane problemy i potrzeby rewitalizacyjne i mają na celu zmniejszenie zjawisk kryzysowych (wykluczenia społecznego, bezrobocia, przestępczości itp.). Efekty ich realizacji są skierowane w pierwszej kolejności do mieszkańców obszarów rewitalizacji, jednakże z realizowanych działań będą mogły korzystać szersze grupy mieszkańców, a tym samym zrealizowane projekty będą oddziaływały na obszary miasta położone poza obszarami rewitalizacji. Zaproponowane projekty uzupełniają się wzajemnie i zostały opracowane w sposób gwarantujący spełnienie wyznaczonych celów w odniesieniu do sfer rewitalizacji.

Na zasoby i walory przyrodnicze miasta składają m. in. się obszary i obiekty, które są objęte ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody oraz przepisów odrębnych. Ponadto na terenie miasta występują obiekty i obszary, które również stanowią cenny zasób przyrodniczy i środowiskowy miasta, kształtując także strukturę Łomży. Do grupy tych obiektów i obszarów zaliczają się:

- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi
  - Utworzony w 1994 r., jego granica przebiega wzdłuż rzeki Narew, po północnej granicy miasta, powierzchnia parku w granicach miasta wynosi 20,6 ha i zgodnie z rejestrem gruntów stanowi jedynie wody płynące; celem powołania parku była ochrona terenów zalewowych doliny Narwi, która wyróżnia się występowaniem wielu rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt oraz unikatowych wartości krajobrazowych; na obszarze parku występuje 735 gatunków roślin naczyniowych, w tym 25 gatunków objętych ścisłą ochroną, 10 ochroną częściową i 94 gatunki uznane jako rzadkie. Ponadto na terenie parku występuje 41 gatunków ssaków, 180 gatunków ptaków (w tym 8 podlegających ochronie), 4 gatunki gadów i 12 gatunków płazów.
  - Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi
- Ustanowiony w 1982 r.. Położony w północnej części miasta, w strefie VIIIA powyżej Grobli Jednaczewskiej, powierzchnia OCK w granicach miasta zajmuje 675,5 ha (ok. 2% powierzchni miasta); utworzony w celu zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów o różnych typach ekosystemów z licznymi meandrami i starorzeczami.
  - Obszary Natura 2000 położone w dolinie rzeki Narew i częściowo w granicach miasta
- Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014) – obszar specjalnej ochrony ptaków, w granicach miasta obejmuje obszar łąk potocznie zwany Pulwy, położony między ulicą Zjazd, Groblą do Lasu Jednaczewskiego i zajmuje obszar 624,5 ha.
- Ostoja Narwiańska (PLH 200024) – specjalny obszar ochrony siedlisk, obszar o znaczeniu wspólnotowym, obejmujący kilka płatów: w granicach administracyjnych miasta obejmuje obszar łąk potocznie zwany Pulwy, odcinek rzeki Narew i jej dopływu – rzekę Łomżyczka oraz odcinek rzeki Narew wzdłuż granicy Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Dolina Narwi.

Rysunek 34 Zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

Przełomowa Dolina Narwi (PLB 200008) – obszar specjalnej ochrony ptaków, którego granica przebiega północną granicą miasta, na rzece Narew.

- ✓ Na terenie miasta znajdują się 22 obiekty uznane za pomniki przyrody i są to zarówno pojedyncze drzewa, jak i grupy drzew; niemal wszystkie – poza jednym (pojedyncze drzewo) – znajdują się w centrum miast, w strefie śródmiejskiej, tj. na terenie Starego Cmentarza, w rejonie parku im. Jakuba Wagi i Parku Ludowego.
- ✓ Lasy występują głównie wzdłuż koryta Łomżyczki i Strugi Lepackiej; miasto od północy graniczy z dużym kompleksem leśnym – Lasem Jednaczewskim, charakteryzującym się bardzo dobrymi warunkami do rekreacji; lasy spełniają funkcje glebochronne, wodochronne i klimatyczne oraz podnoszą walory krajobrazowe, a ich funkcja gospodarcza jest znikoma.
- ✓ Zieleń urządzoną tworzą parki (im. Jakuba Wagi, Ludowy, im. Jana Pawła II), skwery, zieleń wzdłuż ciągów spacerowych, zieleń osiedlowa itp., których powierzchnia ogólna jest niewystarczająca w stosunku do powierzchni całkowitej miasta, zwłaszcza na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, a istniejąca zieleń osiedlowa jest w młodym wieku, ale nie zawsze w odpowiedniej kondycji; tereny zieleni urządzonej podnoszą walory krajobrazowe, tworzą klimat miasta, pełnią funkcje wypoczynkowe i rekreacyjne.
- ✓ Niewielki odsetek terenów zieleni w mieście jest rekompensowany łatwym dostępem do okolicznych terenów otwartych, które posiadają wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jednak należy mieć na uwadze fakt, że to właśnie śródmiejskie tereny zieleni odpowiednio

urządzone i pielęgnowane, podkreślają atrakcyjność krajobrazu miejskiego, tworzą klimat miasta i w zasadniczy sposób kształtują jego wizerunek.

Na krajobraz kulturowy Łomży składają się przede wszystkim obiekty i obszary świadczące o historii miasta ukształtowane na przestrzeni wieków (obiekty zabytkowe, zabytkowa zieleń) oraz powiązania pomiędzy strukturą przyrodniczą, a historycznym rozplanowaniem i kształtem struktury osadniczej. Krajobraz kulturowy wyraża się między innymi historyczną i zabytkową zabudową, układem urbanistycznym oraz tłem krajobrazowym wyznaczonym przez rzekę Narew i jej dolinę. Zachowanie tych elementów tworzących walory krajobrazu kulturowego podkreśla wizerunek miasta oraz stanowi o unikalności, wyjątkowości oraz regionalnej odrębności na tle innych jednostek osadniczych ukształtowanych historycznie. Wśród obiektów zabytkowych, które występują głównie w centralnej części miasta, w strefie śródmiejskiej, znajdują się zarówno obiekty użyteczności publicznej, kościoły, obiekty mieszkalne, ale również parki oraz układ urbanistyczny Starego Miasta (układ urbanistyczny wraz z obiektami zabytkowymi). Na tożsamość i dziedzictwo kulturowe miasta składają się przede wszystkim:

- ✓ zabytkowe elementy i układy świadczące o tożsamości miasta, tj.: zespół grodziska w Starej Łomży, teren założenia średniowiecznego miasta wyróżniający się prostokątnym układem ulic i bloków zabudowy, teren Nowego Rynku, historyczne place targowe (Nowy Rynek, Stary Rynek, Plac Niepodległości, Rynek Wołowy), przebieg historycznych traktów (droga św. Wawrzyńca, przebieg ul. Nowogrodzkiej dawniej tzw. „Różańcowej Grodzi”, droga do Giełczyna, trakt do Zambrowa tzw. gościniec zambrowski, ulica Sikorskiego tzw. Szosa Obwodowa, dawny trakt petersburski, historyczna droga do Śniadowa), drogi mające duże znaczenie w rozwoju przestrzennym miasta, historyczna wieś Stara Łomża z ulicówką i zachowaną częściowo zabudową o charakterze wiejskim (w ostatnich latach nabierająca charakteru dzielnicy podmiejskiej),
- ✓ dominujące zespoły obiektów sakralnych i użyteczności publicznej, tj.: zespół katedry i pałacu biskupiego, zespół Kapucynów, zespół Benedyktynki, zespół cerkwi, zespół poczty i kamienic mieszczańskich tworzące fragmenty pierzei ul. 3 Maja i ul. Polowej,
- ✓ historyczne zasoby zieleni chronionej i walory krajobrazowe, tj.: Park im. Jakuba Wagi, Park Ludowy przy ul. Legionów, zespół cmentarzy wyznaniowych: rzymskokatolickiego, ewangelickiego, prawosławnego, fragment historycznej alei prowadzącej na cmentarz, na osi bramy głównej, skarpa nadnarwiańska jako element historycznej panoramy Łomży (lokalizacja średniowiecznego grodu książęcego na skarpie sprawiła, że panorama miasta stała się znakiem rozpoznawczym i wizytówką miasta),
- ✓ niematerialne wartości kulturowe, tj.: stołeczność Łomży (stolica ziemi, guberni, województwa), siedziba biskupstwa diecezji, postaci historyczne i miejsca z nimi związane, cmentarze jako miejsca pamięci, miejsca pamięci narodowej, miejsca związane z historycznymi wydarzeniami, wielokulturowość i wielowyznaniowość miasta, historyczne nazwy ulic i dzielnic miasta.

W granicach miasta wyznaczone zostały strefy ochrony konserwatorskiej, na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i decyzji WKZ, tj.:

- ✓ strefa ochrony konserwatorskiej zabytkowego cmentarza żydowskiego w granicach nowego cmentarza żydowskiego przy ul. Wąskiej,
- ✓ strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji zabytkowego układu urbanistycznego Łomży w granicach terenu pomiędzy nowym cmentarzem żydowskim przy ul. Wąskiej, a ulicą Wąską; obejmuje wybrane kierunki i punkty widokowe, rejon skarpy miejskiej i podskarpia,
- ✓ strefa ochrony konserwatorskiej fortu Nr 4 w granicach działki nr 30383,
- ✓ strefa ochrony konserwatorskiej otoczenia i ekspozycji fortu Nr 4 w granicach otoczenia fortu o szerokości ok. 100 m oraz teren od strony drogi do Ostrołęki (ul. Wojska Polskiego),
- ✓ strefa „W” archeologicznej ochrony konserwatorskiej relikwów ratusza w granicach części działki nr 10392 na Starym Rynku,

- ✓ strefa „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej reliktyw ratusza obejmująca wnętrze Starego Rynku.

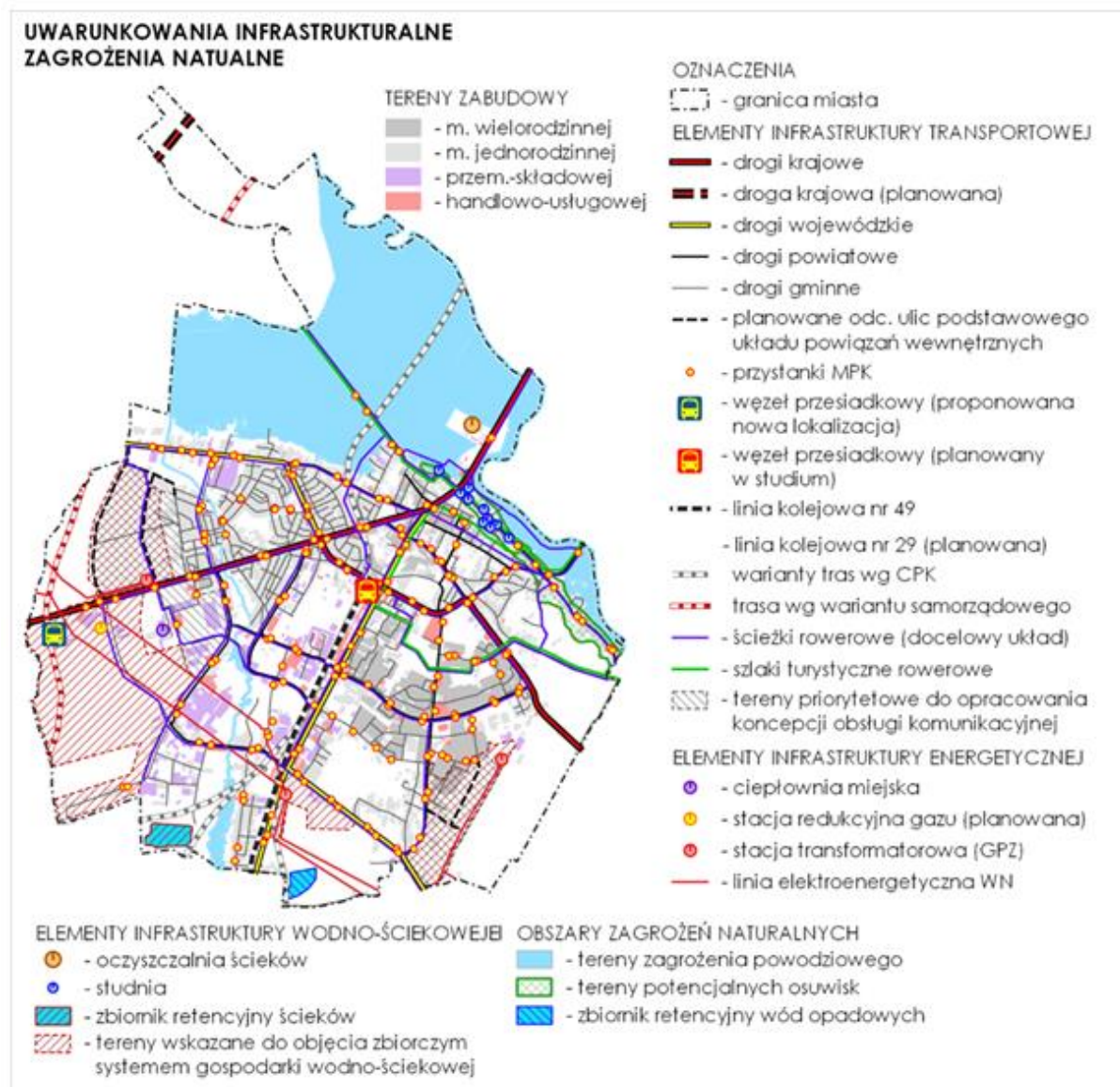
Na sieć drogową Łomży ma wpływ układ zewnętrznych powiązań komunikacyjnych miasta, na który składają się drogi i ulice łączące miasto z głównymi miastami województwa i kraju, a także krajami europejskimi. Oba układy się uzupełniają i przenikają dopełniając wykształcony już w znacznym stopniu promienisto-obwodowy system komunikacyjny miasta. Sieć drogową miasta i tym samym sieć powiązań wewnętrznych stanowią ulice miejskie. Układ ten dzieli się na podstawowy (o charakterze ogólnomiejskim) oraz uzupełniający. Sieć podstawowego układu powiązań wewnętrznych tworzą:

- ✓ obwodnica wewnętrzna Łomży, łącząca ul. Nowogrodzką, ul. Wojska Polskiego z ul. Meblową, ul. Poznańską i dalej Szosą do Mężenina, ul. Zawadzka połączenie ul. Zdrojowej, Szosy Zambrowskiej i Szosy do Mężenina (konceptyjnie);
- ✓ drogi i ulice miejskie o klasie technicznej Z istniejące: Browarna, Strzelców Kurpiowskich, Wesoła, Przykoszarowa, Sikorskiego (odcinek), Nowogrodzka (odcinek), Polowa, Rządowa, Spokojna, Pileckiego, Wesoła, Kazańska i projektowane: al. Piłsudskiego (odcinek), przedłużenie ul. Modrzewiowej (strefa VA), przedłużenie ul. Kazańskiej do łącznika Szosy do Mężenina i ul. Zdrojowej, połączenie ul. Nowogrodzkiej z ul. Wojska Polskiego (strefa IVD i VA);
- ✓ drogi i ulice miejskie o klasie technicznej L istniejące: ul. Giełczyńska i Stary Rynek, ul. Księżnej Anny, ul. Sikorskiego, ul. Nadnarwiańska, ul. Lipowa, ul. Łukasińskiego, ul. Małachowskiego, ul. Niemcewicza, ul. Rycerska, ul. Senatorska, ul. Strażacka, ul. Stacha Konwy, ul. Wąska oraz projektowane: sieć ulic na terenach przewidzianych pod rozwój – głównie w strefach: IVB, IVD, VA, VB, VI, VII, XI.

Sieć uzupełniającego układu powiązań wewnętrznych tworzą pozostałe istniejące i projektowane drogi i ulice miejskie o klasie technicznej L i D oraz ulice wewnętrzne oraz ciągi pieszo-jezdne i piesze, a także pozostałe ciągi komunikacyjne.

Rysunek 35 Uwarunkowania infrastrukturalne zagrożenia naturalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów planistycznych

W granicach miasta przebiega odcinek linii kolejowej nr 49 Śniadowo – Łomża, która realizuje jedynie połączenia towarowe. Trwają próby przywrócenia ruchu pasażerskiego do Łomży, co wymaga współpracy samorządowej i dużych nakładów finansowych. Zgodnie z PZPWP powinno się dążyć do reaktywacji ruchu pasażerskiego na tej linii. Zadanie to wymaga przebudowy tej linii, rejonu dworca kolejowego, w tym stworzenie węzła przesiadkowego (integracyjnego). W przypadku rezygnacji z reaktywacji ruchu pasażerskiego na tej linii i ewentualnej jej likwidacji wyznaczono alternatywny kierunek zagospodarowania – jako tereny usługowe, które będą stanowiły uzupełnienie funkcji sąsiednich.

W ramach kolejowych inwestycji towarzyszących Centralnego Portu Komunikacyjnego w obszarze miasta planowana jest realizacja nowego odcinka linii kolejowej nr 29. Wskazane w Strategicznym Studium Lokalizacyjnym Inwestycji Centralnego Portu Komunikacyjnego 3 warianty przebiegu linii kolejowej, przebiegają po śladzie istniejącej linii oraz przez teren „rezerwy kolejowej”. Istniejący pas terenu kolejowego przebiega w bardzo bliskiej odległości od zabudowy jedno i wielorodzinnej, przez tereny silnie zurbanizowane i zagospodarowane. Planowana kontynuacja linii kolejowej przez teren miasta, w bezpośrednim sąsiedztwie bloków mieszkalnych może spowodować, podczas realizacji inwestycji, jak

i późniejszej eksploatacji linii kolejowej, uszkodzenie sąsiadujących zabudowań, np. poprzez przenoszenie drgań.

W związku z powyższym, aby uniknąć ryzyka związanego z powstaniem konfliktów społecznych, a także generowaniem znacznych kosztów (przebudowy ulic i infrastruktury, wysiedleń, zaawansowanych prac ziemnych i inżynierskich) związanych z bezpieczeństwem mieszkańców, został zaproponowany przez samorząd miasta mniej konfliktogenny wariant przebiegu odcinka nowej linii w granicach miasta i jego obszaru funkcjonalnego. W wariantcie tym, trasa linii kolejowej CPK przebiega przez zachodnie dzielnice miasta, pomiędzy ulicami Meblową i Elbląską, a granicą administracyjną miasta. W tym rejonie proponowana jest także nowa lokalizacja dworca przesiadkowego.

Na terenie miasta oraz terenów sąsiednich funkcjonuje komunikacja zbiorowa, której podstawą jest komunikacja autobusowa. Sieć komunikacji miejskiej jest dostosowywana do potrzeb mieszkańców, układu wewnętrznych powiązań komunikacyjnych. Trasy linii autobusowych, a tym samym lokalizacja przystanków zapewniają obsługę terenów zurbanizowanych: mieszkaniowych, przemysłowo-produkcyjnych, handlowo-usługowych. Założenia rozwojowe przyjęte w studium zakładają dalszy rozwój systemu poprzez zapewnienie obsługi na terenach rozwojowych, stałą modernizację taboru, w tym dostosowywanie do norm ochrony środowiska, modernizacja przystanków, nadanie priorytetu komunikacji autobusowej w ruchu ulicznym, przestrzenną i organizacyjną integrację węzłów przesiadkowych komunikacji miejskiej i pozamiejskiej (autobusowej i kolejowej), dostosowanie ulic układu wewnętrznego do prowadzenia ruchu autobusowego.

Sieć ścieżek rowerowych na terenie miasta nie jest wystarczająco rozwinięta, a istniejące odcinki nie tworzą pełnego, jednolitego systemu ścieżek rowerowych. W granicach miasta wyznaczony jest szlak rowerowy o randze międzynarodowej Euro Velo R-11 Zambrów – Wygoda – Łomża – Wizna, a także trasa rowerowa stanowiąca element systemu połączeń rowerowych Polski Wschodniej w ramach programu „Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej - Green Velo”. Założenia rozwojowe przyjęte w studium zakładają budowę m. in.:

- systemu ścieżek rowerowych w oparciu o istniejący i projektowany układ drogowy miasta oraz przestrzenie wewnątrz kwartałów zabudowy,
- dróg rowerowych do obsługi ruchu w dojazdach do pracy i usług z ograniczeniem kolizyjności z ruchem samochodowym,
- dróg rowerowych do obsługi ruchu rekreacyjnego – dojazd do terenów rekreacyjnych i ogródków działkowych,
- parkingów/stanowisk parkingowych dla bezpiecznego przechowywania rowerów w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów przesiadkowych (integracyjnych) komunikacji zbiorowej (dworców, przystanków), parkingów, obiektów użyteczności publicznej (urzędów, obiektów nauki i oświaty),
- miejsc obsługi rowerzystów, szczególnie na szlakach turystycznych.

Łomża zasilana jest w wodę pitną z ujęć zlokalizowanych na terenie miasta (ujęcie i stacja uzdatniania wody „Rybaki”) oraz gminy wiejskiej Łomża (ujęcie i stacja uzdatniania wody „Podgórze” zlokalizowane w pobliżu wsi Podgórze). Dodatkowo na terenie miasta zlokalizowanych jest kilkanaście ujęć wody użytkowanych przez pozostałe podmioty. Swoje ujęcia wody posiadają m.in.: browar, szpital wojewódzki, rozlewnia gazu i inne. Gospodarka wodna miasta jest dobrze rozwinięta, a stopień zwodociągowania miasta wynosi 99 %. Stan techniczny sieci wodociągowej jest bardzo zróżnicowany, głównie ze względu na wiek. Kierunki działań w zakresie systemu zaopatrzenia w wodę określone w polityce przestrzennej miasta, obok działań modernizacyjnych obejmują m. in.:

- rozbudowę i budowę nowych magistralnych sieci wodociągowych wraz z przyłączami na terenach zainwestowanych (m.in.: os. Łomżyca, tereny w okolicach dworca) oraz przeznaczonych pod rozwój (głównie strefy: IV, V, VI, VII, XI),
- rozbudowę w okresie kierunkowym ujęcia Podgórze jako głównego ujęcia dla miasta (poprzez wykonanie nowych odwiertów, budowę zbiorników retencyjnych i rozbudowę pompowni wraz z drugą rezerwową nitką prowadzącą do miasta),
- zabezpieczenie alternatywnego ujęcia wody „Jantar” składającego się z czterech studni zlokalizowanych w Łomży między ul. Wyszyńskiego i ul. Reymonta.

Wody opadowe z terenu miasta odprowadzane są przez dwa systemy kanalizacji – Stare Miasto obsługuje system ogólnospławny, zaś pozostałe tereny kanalizacja deszczowa. Ścieki z kanalizacji deszczowej odprowadzane są do rowów melioracyjnych, stanowiących dopływ Łomżyczki. Wody z północno-wschodniej części miasta odprowadzane są bezpośrednio do Narwi. W południowej części miasta planowany jest zbiornik retencyjny wód opadowych. Wody opadowe odprowadzają we własnym zakresie niektóre zakłady produkcyjne, np. browar, zakłady przemysłu spożywczego.

Poziom skanalizowania Miasta Łomża wynosi 95%. Do istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej podłączone są głównie budynki mieszkaniowe i wielorodzinne oraz zakłady produkcyjne i instytucje. Zdecydowana większość terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej posiada kanalizację sanitarną. Do sieci miejskiej podłączona jest także sieć kanalizacyjna wsi Stare Kupiski, Nowe Kupiski, Konarzyce, miejscowości gm. Piątnica. W rejonach, w których nie ma sieci, ścieki bytowe odprowadzane są do przydomowych szamb i wywożone wozami asenizacyjnymi do punktu zlewnego miejskiej oczyszczalni ścieków. System odprowadzania ścieków funkcjonuje w oparciu o istniejącą oczyszczalnię ścieków w Łomży przy ul. Zjazd, w sąsiedztwie Narwi, która jest odbiornikiem ścieków. Na terenie miasta funkcjonuje ponadto oczyszczalnia ścieków Przedsiębiorstwa Przemysłu Spożywczego „PEPEES S.A.”. Teren miasta (z wyłączeniem części południowo-wschodniej oraz terenów nadnarwiańskich – wyłączonych spod zabudowy) oraz miejscowości sąsiednie: Jednaczewo, Stare i Nowe Kupiski, Chojny, Boguszyce, Giełczyn, Podgórze, Starą Łomżę, Piątnicę i Jeziorko objęte zostały aglomeracją ściekową Łomża o RLM 95 tys. Aglomeracja funkcjonuje w oparciu o oczyszczalnię ścieków miasta Łomża.

Kierunki działań w zakresie systemu gospodarki ściekowej określone w polityce przestrzennej miasta, obok działań modernizacyjnych obejmują m. in.:

- objęcie systemem kanalizacji sanitarnej obszaru aglomeracji ściekowej Łomża,
- rozbudowę systemu kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenach zainwestowanych (w tym zachodnia część miasta, osiedla zabudowy jednorodzinnej południowo-wschodniej części Łomży),
- budowę nowych sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenach wskazanych w studium pod rozwój, w tym wyposażenie terenów inwestycyjnych strefy IVB, VA i VB, częściowo leżących obecnie poza granicami aglomeracji,
- rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków zgodnie z obowiązującymi normami, w tym budowa zbiornika retencyjnego dla ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi,
- ograniczenie oddziaływania na środowisko emisji odorów w oczyszczalni ścieków,
- rozwiązanie problemu odprowadzania wód opadowych z południowej części miasta, nachylonej w kierunku południowym poprzez budowę zbiornika retencyjnego na wody opadowe.

Łomża zasilana jest w energię elektryczną z trzech Głównych Punktów Zasilania 110/15kV: GPZ I przy al. Legionów, GPZ II przy ul. Woj. Polskiego i GPZ III na os. "Południe". Odbiorcy końcowi na terenie miasta obsługiwane są siecią 15 kV oraz 0,4 kV (w formie napowietrznej i kablowej) poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV słupowe, wieżowe i parterowe. Dla istniejących i planowanych sieci wysokiego

i średniego napięcia obowiązują strefy ochronne (pasy technologiczne) o określonej minimalnej szerokości, uwzględniające przepisy ochrony środowiska: dla sieci 110 kV – 35 m (2 x 17,5 m po każdej stronie od osi linii), dla sieci 15 kV – 15 m (2 x 7,5m po każdej stronie od osi linii).

Miasto zaopatrywane jest w gaz sieciowy poprzez stację redukcyjno-pomiarową I° z gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 od strony Zambrowa. Zlokalizowana jest przy granicy Łomży, przy drodze krajowej nr 63. Lokalizacja drugiej stacji redukcyjno-pomiarowej I° przewidziana jest w dzielnicy przemysłowej, przy ul. Wojska Polskiego. Gaz rozprowadzany jest poprzez stację redukcyjno-pomiarową II° przy ul. Zawadzkiej. Druga przewidywana jest w rejonie ul. Długiej, w celu zasilania w gaz budownictwa wielorodzinnego w starej części miasta. Gaz przewodowy dostarczany do budownictwa jednorodzinnego rozprowadzany jest siecią gazową średniego ciśnienia.

Miejski system ciepłowniczy obejmuje generalnie teren miasta pomiędzy Szosą Zambrowską i ul. Spokojną z odgałęzieniem do ul. Poznańskiej oraz centrum miasta od ul. Szkolnej do ul. Pięknej. Funkcjonuje on w oparciu o ciepłownię miejską, w której źródłem energii jest miat węglowy. Głównym odbiorcą energii cieplnej jest budownictwo wielorodzinne (Spółdzielnia „Perspektywa”, ŁSM - ok. 66%), MPGKiM (9%), instytucje publiczne (15 %) oraz budownictwo jednorodzinne (osiedle „Medyk”, „Narew”) i przemysł (stanowiący razem ok. 10 %). Oprócz ciepłowni miejskiej, w granicach miasta, znajduje się ponad 100 kotłowni zakładowych i indywidualnych., w tym największa kotłownia zakładowa Zakładów Przemysłu Spożywczego. Istniejąca sieć ciepłownicza obejmuje ok. 75% mieszkańców. Kierunki działań w zakresie systemu ciepłowniczego określone w polityce przestrzennej miasta, obok działań modernizacyjnych, zakładają objęcie systemem ciepłowniczym większej części zabudowy, głównie wielorodzinnej.

W obszarze miasta można wskazać obszary występowania konfliktów funkcjonalnych, problemów i barier rozwojowych, które stanowią tereny występowania zjawisk z zakresu gospodarki przestrzennej lub konfliktów przestrzennych. Obszary te wymagają podjęcia działań mających na celu eliminację lub minimalizowanie skutków występowania tych niekorzystnych zjawisk i konfliktów.

W związku z występowaniem w granicach miasta obszarów szczególnego zagrożenia powodzią (tj. obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% oraz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%) występuje konflikt funkcjonalny pomiędzy tymi obszarami, a terenami zabudowy zlokalizowanymi w ich zasięgu – obszar problemowy. Zagrożenie powodziowe na terenie miasta występuje głównie w miesiącach wiosennych i związane jest z szybkim topnieniem śniegu i spływem wód roztopowych zlewni rzeki Narwi oraz Łomżyczki. Zagrożenia lokalnymi podtopieniami występują również w okresie nagłych i obfitych opadów deszczu, dotyczy to głównie sąsiedztwa rzeki Łomżyczki. Obszarem narażonym na niebezpieczeństwo powodzi jest teren w bezpośrednim sąsiedztwie koryt rzek oraz tereny stanowiące część zlewni tych rzek. Zagrożone są pojedyncze zabudowania wzdłuż ulic: Zdrojowej, Rybaki, Nadnarwiańskiej i Zamiejskiej oraz tereny na południe od Grobli Jednaczewskiej (ul. Łąkowa, ul. Nowogrodzka). Tereny wzdłuż Łomżyczki posiadają zdecydowanie mniejszy (pod względem powierzchni) obszar narażony na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi, ale skutki ewentualnych podtopień są zdecydowanie większe ze względu na bliskość zabudowy (głównie przy ul. Browarnej i ul. Poznańskiej). Zgodnie z przepisami prawa wodnego, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy:

- wykonywania urządzeń wodnych i wznoszenia innych obiektów budowlanych,
- sadzenia drzew i krzewów, z wyjątkiem plantacji na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej,

- zmiany ukształtowania terenu, składowania i wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z utrzymaniem, przebudową i rozbudową wałów przeciwpowodziowych wraz z ich infrastrukturą.

Dolina Narwi i jej bezpośrednie sąsiedztwo – w północno-wschodniej części miasta – strefa krawędziowa wysoczyzny, to kolejny obszar problemowy związany z występowaniem potencjalnych terenów osuwiskowych obejmujących tzw. skarpę nad rzeką Narew. Zlokalizowane są w sąsiedztwie Starego Miasta, w pobliżu ulicy Rybaki oraz po wschodniej stronie miasta, wzdłuż ul. Zdrojowej. Polityka przestrzenna określona w studium wskazuje ograniczenie zainwestowania, zarówno na obszarach szczególnego zagrożenia powodziowego, jak i na obszarach osuwiskowych i przeznaczenie ich na tereny zielni, a tym samym obszary te nie powinny stanowić rezerw terenowych pod zabudowę.

Kolejnym obszarem problemowym związanym z wkraczaniem zabudowy w obszar dolin rzecznych, jest zmniejszanie drożności korytarzy ekologicznych. W Łomży zjawisko to ma miejsce w odniesieniu do doliny Łomżyczki, gdzie miejscami dolina niebezpiecznie się zwęża, co można obserwować na odcinku od Al. Józefa Piłsudskiego do ul. Browarnej. Grozi to dużym ograniczeniem ciągłości korytarza, a w ekstremalnych przypadkach może doprowadzić do jej przerwania – takim newralgicznym odcinkiem doliny jest odcinek pomiędzy ul. Wojska Polskiego a ul. Browarną.

Obszarem występowania konfliktów funkcjonalnych są trasy przebiegu linii elektroenergetycznych wysokich napięć (WN), w sąsiedztwie których występuje promieniowanie elektromagnetyczne. Ich lokalizacja wraz z pasami ochronnymi stanowią barierę w racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią. Zagospodarowanie przestrzeni w granicach tych stref ochronnych jest ograniczone przepisami odrębnymi i przez to nie wpływa korzystnie na strukturę przestrzenną miasta. Dotyczy to w szczególności obszarów przeznaczonych pod rozwój zabudowy mieszkaniowej w strefach IVB, VA i VB, a także w mniejszym stopniu w strefach IID i VI.

W granicach miasta obszarami problemowymi są również tereny położone w południowej i wschodniej części miasta. Występujące tu niekorzystne warunki fizjograficzne dla rozwoju zabudowy (duże deniwelacje, dynamiczna rzeźba, niekorzystne warunki topoklimatyczne) w powiązaniu z wysokimi kosztami realizacji obsługi komunikacyjnej i wyposażenia w infrastrukturę techniczną powodują, że te części miasta (zgodnie z polityką przestrzenną określoną w studium) nie są wskazane do zainwestowania.

Terenami występowania konfliktów funkcjonalnych są również obszary w sąsiedztwie tranzytowych tras komunikacyjnych (dróg krajowych, wojewódzkich) oraz obszary na styku terenów zabudowy mieszkaniowej i przemysłowo-produkcyjnej. Zgodnie z Programem ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami L_{dwn} i L_n dla odcinków dróg krajowych nr 61 (cały odcinek w granicach miasta) i 63 (od ul. Gen. W. Sikorskiego do Alei J. Piłsudskiego oraz od ul. Szosa Zambrowska do ul. Wojska Polskiego), drogi wojewódzkiej 677 (od granicy miasta do Placu T. Kościuszki) odnotowano naruszenie dopuszczalnych wartości poziomu hałasu L_{dwn} i L_n po lewej stronie drogi w zakresie do 10 dB.

Środowisko naturalne i infrastruktura

Komunikacja i transport

Na terenie Miasta Łomży zlokalizowane są ważne szlaki komunikacyjne tworzące fragment dróg dojazdowych do „Zielonych Płuc Polski”, które prowadzą ruch turystyczny po obszar Mazur. Ciągi

komunikacyjne stanowią znaczną część krajowego ruchu tranzytowego do krajów nadbałtyckich oraz międzynarodowego ruchu tranzytowego w kierunku granicy państwa z Litwą. Na poniższym rysunku przedstawiono mapę drogową Łomży.

Rysunek 36 Mapa drogową Miasta Łomża

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81om%C5%BCa>

Łomża obecnie nie stanowi istotnego węzła kolejowego wojewódzkiego, czy międzynarodowego. Od roku 1993 wszelkie połączenia kolejowe z Łomżą zostały zawieszane. Występujący na terenie Miasta jednotorowy szlak kolejowy nr 49 Łomża – Śniadowo został sklasyfikowany na mapach jako towarowy. Nie współtworzy zatem sieci połączeń pasażerskich.

Miasto Łomża posiada dobrze rozwinięty system transportu publicznego, którego operatorem jest Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji w Łomży Sp. z o.o. MPK w Łomży w roku 2020 obsługiwało 17 linii autobusowych, w tym 8 linii wybiegających poza granice miasta, obejmując teren gmin: Łomża, Piątnica, Nowogród, Wizna, Zbójna. Na koniec roku 2020 długość linii autobusowych wynosiła 221 km, a długość tras 119 km. W roku 2020 autobusy MPK przewiozły ok. 2,3 mln osób, przejeżdżając ok. 1,56 mln wozokilometrów. W związku z ograniczeniami wynikającymi z okresu epidemicznego wraz z ograniczeniami nauki szkolnej zostały ograniczone kursy autobusowe do rozkładu wakacyjnego.

W granicach miasta Łomża nie funkcjonuje lotnisko.

W 2020 roku w Łomży zarejestrowanych było 38 443 pojazdów samochodowych oraz ciągników, w tym 30 212 samochodów osobowych (480,0 na każdy 1000 mieszkańców - znacznie mniej od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski), 4 958 samochodów ciężarowych (85,9 - wartość porównywalna do wartości dla województwa oraz znacznie mniej od wartości

dla całego kraju), 226 autobusów (3,6 - znacznie więcej od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski), 451 ciągników siodłowych (7,2 - znacznie mniej od wartości dla województwa oraz znacznie mniej od wartości dla kraju) oraz 1 564 motocykli (24,8 - znacznie mniej od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski).

Na omawianym terenie znajduje się bardzo uboga infrastruktura rowerowa. Obecnie w Łomży znajdują się pojedyncze trasy rowerowe, na podstawie danych Miasta Łomża (stan na 31.12.2020r.) stanowią one 38,9 km. Miasto dokłada wszelkich starań w celu rozbudowy infrastruktury sieci ścieżek rowerowych, zachęcając do częściowej rezygnacji z transportu samochodowego. W związku z czym powinny być planowane działania w zakresie rozbudowy ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, tj. polepszenie oznaczeń tras, realizacja programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w zakresie ruchu rowerowego, oraz stworzenie i wdrożenie spójnego, zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych i wypożyczalni rowerów.

Nieruchomości

W 2020 roku w Łomży oddano do użytku 227 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano, więc do użytku 3,63 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w Łomży to 24 045 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypadają zatem 382 mieszkania. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa podlaskiego oraz porównywalna do średniej dla całej Polski. 52,0% mieszkań zostało przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem, 27,3% na mieszkania spółdzielcze, 20,7% jako cele indywidualne. Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w Łomży to 4,07 i jest porównywalna do przeciętnej liczby izb dla województwa podlaskiego oraz większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w Łomży to 80,60 m² i jest znacznie mniejsza od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa podlaskiego oraz mniejsza od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce. Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 99,63% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 98,96% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 97,67% mieszkań posiada łazienkę, 96,36% korzysta z centralnego ogrzewania, a 22,77% z gazu sieciowego.

Gospodarka odpadami

Według informacji zawartych w Planie gospodarki odpadami województwa podlaskiego Miasto Łomża przynależy do –zachodniego regionu gospodarki odpadami (Obszar Czartoria). Region ten wyposażony jest m.in.: w instalację do mechaniczno –biologicznego przetwarzania odpadów, instalacje przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz składowisko odpadów.

Główną instalacją do przetwarzania i unieszkodliwiania odpadów komunalnych na terenie Obszaru Czartoria jest Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii. Na terenie Miasta Łomża nie istnieją instalacje do składowania i odzysku odpadów komunalnych. Składowanie i odzysk odpadów odbywa się poza terenami miasta.

Obecnie podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gospodarki odpadami w Mieście Łomża jest Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o.. Na terenie Miasta Łomża funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów, do którego właściciele nieruchomości mogą oddawać selektywnie zebrane odpady. Składowisko odpadów dla Łomży znajduje się poza terenem miasta w miejscowości Czartorii.

W Łomży w latach 2010–2020 masa zebranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca spadła z 295,9 kg. do 253,5 kg. Warto podkreślić, że w badanym okresie wartości powyższego wskaźnika były wyższe niż w przypadku całego powiatu łomżyńskiego jak i średniej dla województwa podlaskiego. Z zestawienia poniższego wynika, że gospodarka odpadami na terenie miasta uległa poprawie.

Tabela 19 Odpady na terenie Miasta Łomża w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku								2 644,82	3 204,71	3 892,16	5 510,80
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku	18 726,94	17 431,34	17 841,50	20 312,48	20 317,35	17 146,17	17 678,73	17 882,98	17 896,19	17 847,38	15 920,10
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca	295,9 0	276,0 0	283,4 0	323,7 0	324,0 0	273,3 0	281,9 0	284,6 0	283,7 0	283,4 0	253,5 0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Priorytetowym zadaniem na lata następne jest dalsze uświadamianie mieszkańców miasta w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi w celu ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów komunalnych oraz racjonalnego sortowania odpadów komunalnych w celu osiągnięcia określonych przez Unię Europejską poziomów odzysku i recyklingu odpadów. Realizacja zaproponowanych działań i potrzeb inwestycyjnych może pozwolić na prowadzenie racjonalnej gospodarki odpadami komunalnymi oraz bilansowanie się całego systemu.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa

Zadania z zakresu gospodarki wodno-kanalizacyjnej, oczyszczania ścieków realizowane są przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Łomży. Pod zarządem MPWiK Sp. z o.o. w 2020 r. było:

- 21,6 km sieci wodociągowej magistralnej
- 89,7 km przyłączy wodociągowych
- 129,9 km sieci wodociągowej rozdzielczej
- 13,4 km sieci tłocznej
- 4,9 km kanalizacji ogólnospławnej
- 117,4 km kanalizacji sanitarnej
- 66,0 km przyłączy sanitarnych
- 6004 szt. wodomierzy

Mieszkańcy Łomży zaopatrywani są w wodę pochodzącą ze studni głębinowych z ujęć: „Rybaki” i „Podgórze”. Ujęciami Rybaki i Podgórze ujmowane są wody podziemne z II i III warstwy wodonośnej. Warstwy wodonośne, z których pobierana jest woda posiadają uwarunkowania naturalne i gospodarcze chroniące czystość wód. Posiadają one nakład od powierzchni terenu w formie utworów piaszczystych i trudno przepuszczalnych. Eksploatowane warstwy są izolowane warstwami glin o miąższości 35-60 m.

Czerpane wody charakteryzują się dobrymi wskaźnikami jakości. Natomiast jak większość wód na terenach nizinnych zawierają ponadnormatywne ilości żelaza i manganu, posiadają podwyższoną mętność, dlatego wymagają uzdatniania. Na w/w ujęciach funkcjonują stacje uzdatniania Rybaki i Podgórze, które są wyposażone w nowoczesne obiekty i urządzenia do natleniania, filtracji, retencjonowania i wtłaczania wody do sieci.

- Stacja Rybaki o wydajności 400 m³/h wyposażona jest w wieże napowietrzania, filtry ciśnieniowe, zbiorniki do magazynowania wody uzdatnionej, pompownię II-go stopnia.
- Stacja Podgórze o wydajności 800 m³/h posiada aeratory, zbiorniki kontaktowe, zbiorniki retencyjne, filtry pionowe odkryte o ciągłej filtracji, pompownię II-go stopnia, lampę UV do dezynfekcji wody.

Uzdatnianie wody przebiega w sposób naturalny bez użycia środków chemicznych. Woda surowa oczyszczana jest tylko z nadmiernej ilości związków żelaza i manganu w procesie uzdatniania poprzez napowietrzanie, a następnie filtrację oraz poddawana dezynfekcji promieniami UV.

MPWiK w roku 2020 dostarczał wodę na terenie Miasta Łomża do:

- 463 punktów w zabudowie wielorodzinnej
- 4615 odbiorców indywidualnych
- 831 pozostałym punktów poboru wody

Na terenie Miasta Łomża jest zlokalizowana jedna oczyszczalnia ścieków. Przedmiotowa oczyszczalnia ścieków jest w trakcie gruntownej przebudowy w ramach projektu pn. „Rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków oraz uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Łomży”. Szczegółowe informacje o przedmiotowym projekcie są udostępnione przez MPWiK w Łomży na stronie internetowej

<http://mpwik.lomza.pl/index.php/fundusze-ue/>. Przedmiotowy projekt przyczyni się do poprawy jakości systemu wodno-kanalizacyjnego w aglomeracji w tym m.in. dostosowanie gospodarki ściekowej aglomeracji do wymogów prawa polskiego i unijnego, szczególnie do Dyrektywy Rady 91/271/EWG. Na terenie Miasta Łomża występuje sieć gazowa. Z tabeli poniższej wynika, że odsetek osób korzystający z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej jest znacznie wyższy niż w powiecie łomżyńskim oraz w województwie podlaskim.

Tabela 20 Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w latach 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Łomża										
Wodociągi	97,0%	97,1%	97,1%	97,1%	97,2%	97,3%	97,3%	97,3%	97,3%	97,3%
Kanalizacja	93,3%	93,5%	93,6%	93,7%	93,8%	93,9%	94,0%	94,1%	94,2%	94,2%
Gaz	17,5%	17,9%	20,5%	20,7%	20,5%	20,5%	20,7%	20,7%	21,8%	22,8%
powiat łomżyński										
Wodociągi	74,0%	74,3%	75,1%	75,9%	80,8%	81,4%	81,7%	81,8%	82,2%	82,2%
Kanalizacja	17,8%	18,9%	19,0%	19,2%	19,9%	20,1%	20,2%	20,3%	20,5%	20,7%
Gaz	1,1%	1,2%	1,3%	1,4%	1,5%	1,5%	1,9%	1,9%	1,7%	1,8%
województwo podlaskie										
Wodociągi	87,6%	87,9%	88,0%	88,2%	90,3%	90,4%	90,6%	90,6%	90,7%	90,8%
Kanalizacja	60,0%	61,0%	61,5%	62,1%	63,2%	63,6%	64,1%	64,3%	64,5%	64,8%
Gaz	26,9%	27,0%	27,7%	28,1%	28,1%	28,1%	28,3%	28,4%	28,7%	29,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL.

Infrastruktura energetyczna i ciepła

W latach 2010–2020 w Łomży możemy zauważyć wzrost zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca. Podobna tendencja występuje w powiecie łomżyńskim oraz województwie podlaskim. Warto podkreślić jednak, że wzrost tego wskaźnika jest niższy w analizowanym okresie niż wzrost dla powiatu oraz województwa i wynosi 0,35%. Zrozumienie, ile zużywa się energii elektrycznej jest niezbędne, aby skutecznie zarządzać wytwarzaniem, zużyciem i oszczędzaniem energii elektrycznej. Tereny mieszkaniowe są jednym z głównych odbiorców energii elektrycznej i użytkowników z nią związanych. Wszelkie formy energii elektrycznej mają pewien poziom wpływu na środowisko.

Tabela 21 Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych w latach 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Łomża											
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca	627,61	635,78	619,38	620,51	610,28	596,99	597,49	600,6	600,65	606,32	629,79
powiat łomżyński											
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca	697,91	698,55	707,89	716,89	707,43	685,49	683,31	728,33	739,77	714,19	724,03
województwo podlaskie											
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca	655,53	649,51	640,93	641,51	636,51	630,44	624,82	640,16	645,41	643,05	669,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. odpowiada za dostarczanie energii ciepłej na terenie Miasta Łomża. Źródłem wytwarzanej energii jest 91% paliwo węglowe, 9 % paliwo biomasowe a moc instalacji wynosi 138,5MW. Sieć ciepłownicza liczy 79,54 km i jest o pojemności zładu ok. 6 005 m³. System ciepłowniczy jest całkowicie zautomatyzowany w zakresie rozliczania sprzedaży energii ciepłej. Ponadto system zapewnia pełną kontrolę pracy węzłów ciepłowniczych, których jest 881. Pod koniec roku 2020 podmiot zarządzający siecią ciepłowniczą prace, które zmierzają do zwiększenia udziału biomasy w produkcji energii ciepłej oraz dodatkowo umożliwią produkcję energii elektrycznej.

Internet

Internet pełni rolę ważnego narzędzia, umożliwiającego szeroki dostęp do wiedzy i informacji. Rozwój technologii wykorzystujących Internet (ICT) umożliwia zdalny dostęp do wielu sfer życia społecznego i gospodarczego. Wraz z rozwojem e-usług coraz więcej spraw można zrealizować bez konieczności bezpośredniego kontaktu, co staje się szczególnie ważne w okresie zagrożenia pandemią COVID-19. Internet i technologie ICT usprawniają funkcjonowanie zarówno mieszkańców (szczególnie osobom niepełnosprawnym) jak i przedsiębiorstw. Wykorzystanie narzędzi ICT sprzyja obniżeniu kosztów działalności firm i administracji. Z tego powodu wydajność infrastruktury cyfrowej oraz e-usług jest kluczowa dla prawidłowego rozwoju Miasta Łomża.

W Łomży Internet obsługiwany jest przez ogólnopolskie sieci kablowe, satelitarne i komórkowe oraz firmy świadczące usługi Wi-Fi. Z danych gromadzonych i udostępnionych przez Urząd Komunikacji Elektronicznej wynika, że na terenie Miasta Łomża występują „białe plamy”. Ograniczenia w dostępie do szerokopasmowego internetu są barierą rozwojową Miasta Łomża.

Potencjał i wykorzystanie oze

Na potencjał związany z wykorzystywaniem Odnawialnych Źródeł Energii składa się m.in. energia uzyskiwana ze spalania biomasy, energia wiatru, energia promieniowania słonecznego, energia wody oraz energia geotermalna.

Na terenie Miasta Łomża, realizowane są działania mające na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz redukcji zużycia energii finalnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej. Średnioroczna suma promieniowania słonecznego dla Miasta Łomży wynosi ponad 1000kWh/m². Pod względem warunków wiatrowych, Miasto Łomża leży w strefie IV, która jest niekorzystna. Na omawianym terenie zasoby wód geotermalnych należy ocenić na niewystarczające do podjęcia działań z tego zakresu. Wody geotermalne tego terenu prezentują najniższe temperatury z zakresu od 20-40°C. W związku z tym rozwój OZE w Mieście Łomża powinien skupić się na wykorzystaniu energii słonecznej oraz spalaniu biomasy.

Należy podkreślić, iż w ostatnich latach możemy zauważyć wzrost udziału energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych spowodowane nowymi inwestycjami mieszkańców Łomży w zakresie Odnawialnych Źródeł Energii.

Stan i jakość powietrza

Istotnym problemem w wymiarze środowiskowym w Łomży jest niezadowalająca jakość powietrza, szczególnie w okresie zimowym. W Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łomża, wskazano jakość powietrza jako obszar problemowy. W wyniku pomiarów dokonanych przez Wojewódzki Inspektorat

Ochrony Środowiska (WIOŚ) w 2018 r., na terenie Łomży stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego poziomu średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} i PM₁₀, co w konsekwencji zaklasyfikowało obszar do klasy C. Za przekroczenia dopuszczalnego poziomu średniorocznego stężeń odpowiedzialne jest zjawisko tzw. niskiej emisji, wynikające ze spalania drewna w kominkach oraz piecach kaflowych na cele grzewcze oraz emisja z transportu przy niesprzyjających warunkach meteorologicznych tj. niska temperatura i mała prędkość wiatru. Jakość powietrza w Łomży, zwłaszcza pod kątem pyłów PM₁₀ jest gorsza niż w strefie podlaskiej, która jako całość została ujęta w klasie A. Ponadto w Łomży notuje się niedotrzymywanie obowiązujących standardów dla B(a)P zawartego w PM₁₀ oraz przekroczenia dla ozonu (poziom celu długoterminowego). Zanieczyszczenie powietrza ma zdecydowanie negatywny wpływ na zdrowie mieszkańców i jakość życia w mieście.

Według ustaleń PGN duże natężenie ruchu w centrum Miasta jest nie tylko bezpośrednio uciążliwe dla płynności ruchu samochodowego, ale również w dużym stopniu wpływa na natężenie hałasu, przekroczenia stężeń zanieczyszczeń oraz obniża atrakcyjność turystyczną Miasta. Emisja z transportu również przyczynia się do występowania przekroczeń stężeń zanieczyszczeń w powietrzu. W zakresie transportu duże znaczenie mają ograniczenia wynikające ze struktury przestrzennej Miasta – w centrum ulice są wąskie i nie ma łatwych możliwości wydzielenia dodatkowych dróg.

Zagrożenie powodzią

W granicach miasta występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Zagrożenie powodziowe na terenie miasta występuje głównie w miesiącach wiosennych i związane jest z szybkim topnieniem śniegu i spływem wód roztopowych zlewni rzeki Narwi oraz Łomżyczki. Zagrożenia lokalnymi podtopieniami występują również w okresie nagłych i obfitych opadów deszczu, dotyczy to głównie sąsiedztwa rzeki Łomżyczki. Obszarem narażonym na niebezpieczeństwo powodzi jest teren w bezpośrednim sąsiedztwie koryt rzek oraz tereny stanowiące część zlewni tych rzek. Zagrożone są pojedyncze zabudowania wzdłuż ulic: Zdrojowej, Rybaki, Nadnarwiańskiej i Zamiejskiej oraz tereny na południe od Grobli Jednaczewskiej (ul. Łąkowa, ul. Nowogrodzka). Tereny wzdłuż Łomżyczki posiadają zdecydowanie mniejszy (pod względem powierzchni) obszar narażony na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi, ale skutki ewentualnych podtopień są zdecydowanie większe ze względu na bliskość zabudowy (głównie przy ul. Browarnej i ul. Poznańskiej). Zgodnie z przepisami prawa wodnego, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy:

- wykonywania urządzeń wodnych i wznoszenia innych obiektów budowlanych,
- sadzenia drzew i krzewów, z wyjątkiem plantacji na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej,
- zmiany ukształtowania terenu, składowania i wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z utrzymaniem, przebudową i rozbudową wałów przeciwpowodziowych wraz z ich infrastrukturą.

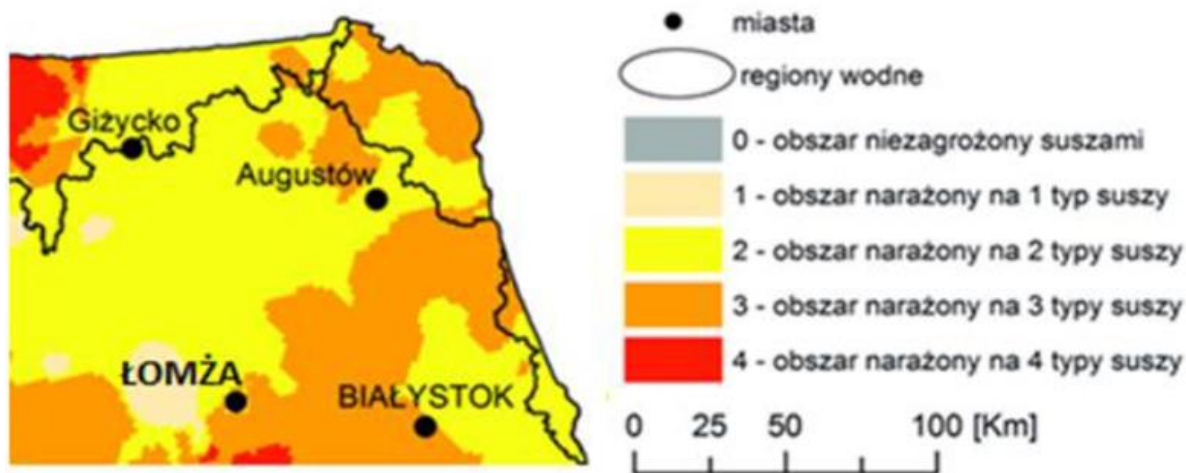
Na obszarach, których występuje duże zagrożenie powodziowe zaleca się pełną kontrolę i ograniczenie procesów urbanizacyjnych.

Zagrożenie suszą

W ostatnich latach zjawiskiem występującym z większą częstotliwością niż powódzie, czy podtopienia, jest susza.

Rysunek 37 Obszary zagrożone występowaniem różnych typów suszy

Źródło: Opracowanie na podstawie RZGW w Warszawie (http://warszawa.rzgw.gov.pl/__data/assets/image/0004/8896/Obszary-zagrozzone-susza.jpg)

Susza niezależnie od jej intensywności i czasu trwania dzieli się na cztery typy. Pierwszym etapem suszy jest susza atmosferyczna, określana jako niedostatek lub całkowity brak opadów. Kolejnym etapem jest susza glebowa (rolnicza). Jest to rodzaj suszy, podczas którego dochodzi do wysychania gleby, a co skutkuje ograniczeniem dostępności wody dla roślin. Następnie dochodzi do suszy hydrogeologicznej, której początkiem jest obniżenie zwierciadła wód podziemnych. Ostatnim etapem suszy jest susza hydrologiczna (rzeczna), w wyniku której następuje wysychanie źródeł cieków oraz samych cieków.

Z przedstawionego rysunku wynika, że Miasto Łomża jest zagrożone ryzykiem suszy typu 3. Charakterystyczna i istotna z perspektywy gospodarki wodami opadowymi jest dla Łomży rzeźba terenu. Rzeźba terenu miasta jest wynikiem działalności akumulacyjnej najpóźniejszego stadiu zlodowacenia środkowopolskiego oraz działalności akumulacyjno – erozyjnej wód zlodowacenia bałtyckiego. Procesy geologiczne klimatu peryglacjalnego spowodowały pewne złagodzenie rzeźby terenu, objawiające się obniżeniem wzniesień i złagodzeniem stoków. Na obszarze miasta dominującą formą rzeźby terenu jest wysoczyzna morenowa falista, wznosząca się na wysokość około 110 – 145 m n.p.m. W północno – wschodniej części miasta wysoczyzna morenowa opada stromą krawędzią w stronę doliny Narwi, a na zachodzie i południowym – zachodzie opada (łagodnym stokiem) do doliny Narwi i do doliny Łomżyczki. Układ urbanistyczny Łomży jest jednym z nielicznych w województwie podlaskim zachowanych do dzisiaj układów przestrzennych miasta wykształconych w średniowieczu. Dominującą formę użytkowania gruntów w mieście stanowią użytki rolne (56% powierzchni miasta) oraz tereny zabudowane i zurbanizowane, w tym komunikacji (39% powierzchni miasta). Powierzchnia terenów zurbanizowanych lub przeznaczonych do zabudowy w mieście powiększa się regularnie poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydawanie decyzji o warunkach zabudowy. Dalszy rozwój przestrzenny nie zmieni silnie tych proporcji (nastąpi oczywiście wzrost terenów zurbanizowanych i komunikacji, może nastąpić wyrównanie wskaźnika z powierzchnią użytków rolnych), ponieważ ze względów fizjograficznych, w tym występowania form ochrony przyrody presja urbanizacyjna północnej części miasta będzie ograniczona. Na części terenów Łomży obserwuje się skutki intensywnej zabudowy, co prowadzi do uszczelniania powierzchni przepuszczalnych i biologicznie czynnych i ograniczenie występowania tego rodzaju powierzchni. W konsekwencji zwiększa się spływ powierzchniowy i ryzyko przeciążenia instalacji zbierania i odprowadzania wód opadowych w trakcie deszczy nawalnych i jednocześnie zwiększa się ryzyko suszy, gdyż spływająca woda nie jest akumulowana w gruncie. Wody opadowe z terenu miasta odprowadzane są przez dwa systemy kanalizacji. Stare Miasto

obsługuje system ogólnospławny, zaś pozostałe tereny kanalizacja deszczowa. Ścieki z kanalizacji deszczowej wpadają 22 wylotami do rowów melioracyjnych, stanowiących dopływy Łomżyczki. Wody z północno – wschodniej części miasta odprowadzane są bezpośrednio do Narwi (4 wyloty). Wody opadowe odprowadzają we własnym zakresie niektóre zakłady produkcyjne, np. browar, zakłady przemysłu spożywczego. Z punktu widzenia łagodzenia skutków suszy duże znaczenie mogą mieć obszary podmokłe, które gromadzą znaczne ilości wody, spowalniają odpływ wód opadowych oraz mogą stanowić rezerwę wód na okres pojawienia się zjawiska suszy. W związku z tym samorząd zachęca mieszkańców do gromadzenia wody. Zebraną wodę można używać do podlewania trawnika, roślin w ogrodzie, na balkonie oraz w domu. Dzięki zbieraniu, magazynowaniu i gospodarowaniu wodą można zadbać o środowisko i zabezpieczyć się na wypadek suszy. W południowej części miasta planowany jest zbiornik retencyjny wód opadowych.

Obszary przewidziane do rewitalizacji

Obszar rewitalizacji w Łomży obejmuje 5 osiedli: nr 4, 5, 7, 9 i 15 .

Osiedla nr 4, 5, 7 i 15 stanowią zwarty obszar wokół centrum miasta tworząc podobszar I rewitalizacji.

Osiedle nr 4 obejmuje ulice: Feliksa Bernatowicza, Długa, Dworna -od ul. Giełczyńskiej do Al. Legionów, Farna, Jatkowa, Kanalna, Kolegialna, Krótka, 3 Maja, Nadnarwiańska, Nowogrodzka -od ul. Wiejskiej do ul. Zygmunta Glogera, Ogrodowa, Piękna, Pl. Pocztowy, Pl. Tadeusza Kościuszki, Poczarska, Stacha Konwy, Pl. Stary Rynek, Rządowa, Wiejska, Zamiejska położone jest w północno-wschodniej zurbanizowanej części Łomży. Osiedle zamieszkiwane jest przez 4130 mieszkańców (6,90% całej populacji Łomży). Powierzchnia osiedla wynosi 62,26ha, co stanowi 1,91% powierzchni całego miasta.

Osiedle nr 5 obejmuje ulice: Dworna -od ul. Giełczyńskiej do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Giełczyńska, Jana z Kolna, Kapucyńska, Kaznodziejska, Krzywe Koło, Pl. Zielony, Radziecka, Rybaki, Senatorska, Szkolna, Woziwodzka, Zatylna, Zielona, Zjazd, Żydowska. Osiedle zamieszkiwane jest przez 1616 mieszkańców (2,70% całej populacji Łomży). Powierzchnia osiedla wynosi 84,02 ha, co stanowi 2,58% powierzchni całego miasta.

Osiedle nr 7 obejmujące ulice: Al. Legionów -od ul. Polowej do ul. Gen. Władysława Sikorskiego (bez budynku przy Al. Legionów 5), Romana Dmowskiego, Marii Skłodowskiej Curie, Polowa -od ul. Wojska Polskiego do Al. Legionów, Wojska Polskiego -od Pl. Tadeusza Kościuszki do ul. Romana Dmowskiego - numery nieparzyste i od Placu Tadeusza Kościuszki do ul. Zygmunta Glogera -numery parzyste. Osiedle zamieszkiwane jest przez 2365mieszkańców (3,95% całej populacji Łomży). Powierzchnia osiedla wynosi 27,39 ha, co stanowi 0,84% powierzchni całego miasta.

Osiedle nr 15 obejmuje ulice: Al. Legionów -od ul. Polowej do ul. Dwornej, Budynek przy Al. Legionów 5, Mikołaja Kopernika, Nowa, Os. Bohaterów Monte Cassino, Pl. Papieża Jana Pawła II, Polowa -od Al. Legionów do Pl. Niepodległości, Pl. Niepodległości, Projektowana, Sadowa, Henryka Sienkiewicza, Gen. Władysława Sikorskiego -od Al. Legionów do Szosy Zambrowskiej, Stara, Szosa Zambrowska - od Pl. Niepodległości do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Zawadzka -od Pl. Niepodległości do ul. Gen. Władysława Sikorskiego, Zaułek Cementarny. Osiedle zamieszkiwane jest przez 2801 mieszkańców (4,68% całej populacji Łomży). Powierzchnia osiedla wynosi 46,61 ha, co stanowi 1,43% powierzchni całego miasta.

Łącznie podobszar zamieszkiwany jest przez 10912 osób, co stanowi, 18,23% całej populacji Łomży i obejmuje powierzchnię 220,28 ha (7% powierzchni całego miasta).

Osiedle nr 9 położone jest w południowo-zachodniej zurbanizowanej części miasta i tworzy podobszar II. Osiedle nr 9 obejmuje ulice: Cegielniana, Cicha, Fabryczna, Jasna, Krzywa, Kwadratowa, Łączna, Nowoprojektowana, Stanisława Ogrodnika, Piaskowa, Rotmistrza Witolda Pileckiego, Poprzeczna, Al. Józefa Piłsudskiego -od ul. Spokojnej do Al. Legionów, Poznańska –od ul. Wojska Polskiego do wiaduktu kolejowego, Rzemieślnicza, Spokojna, Mariana Wojciecha Śmiarowskiego, Towarowa, Wesoła - od ul. Wojska Polskiego do ul. Spokojnej, Żabia.

Osiedle 9 stanowiące podobszar II zamieszkiwane jest przez 2088 mieszkańców (3,49% całej populacji Łomży). Powierzchnia osiedla wynosi 295,60 ha, co stanowi 9,08% powierzchni całego miasta.

Obszary strategicznej interwencji

Miasto Łomża zaliczane jest do dwóch obszarów strategicznej interwencji wyznaczonych w Strategii Podlaskie 2030 :

OSI Ośrodki subregionalne – w tym obszarze powinny być realizowane następujące cele strategiczne Strategii Podlaskie 2030: Przemysły przyszłości; Kompetentni mieszkańcy; Przestrzeń wysokiej jakości; wszystkie cele operacyjne celu strategicznego Partnerski region;

OSI Miasta powiatowe – w tym obszarze strategicznej interwencji szczególnie istotna będzie realizacja celów: Lokalna przedsiębiorczość; Kompetencje mieszkańców; Aktywizacja mieszkańców; Przestrzeń wysokiej jakości.

Miasto Łomża również zostało wyznaczone jako miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Dla tego typu miast, regionalna polityka rozwoju programuje wsparcie o charakterze komplementarnym w stosunku do wsparcia określonego w krajowych strategiach rozwoju.

Szczegółowe informacje dotyczące obszaru strategicznej interwencji przedstawiono w rozdziale Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne niniejszego opracowania.

WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

Miasto Łomża znajduje się w północno-wschodniej części Polski, w województwie podlaskim nad rzeką Narew i jest trzecim co do wielkości ośrodkiem subregionalnym województwa podlaskiego i głównym centrum gospodarczym, edukacyjnym i kulturowym ziemi łomżyńskiej. Jego obszar obejmuje 33 km² - ok. 0,2% powierzchni województwa podlaskiego, a w 2020 roku zamieszkiwało je ponad 62,5 tys. mieszkańców.

Miasto Łomża zlokalizowane jest w regionie o charakterze rolniczo-leśniczym, mającym potencjał do rozwoju branż nieuciążliwych ekologicznie, takich jak przemysł spożywczy, browarnictwo, elektronika, przemysł materiałów budowlanych, drzewny, meblarski, produkcja i przetwórstwo owocowo-warzywne, a także turystyka i rekreacja. Szczególnie dwie ostatnie branże zasługują na uwagę ze względu na fakt, że ziemia łomżyńska, jako teren o cennych walorach krajobrazowych, stanowi część obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”.

Również pod względem komunikacji położenie miasta stanowi jego cenny atut. Łomża zlokalizowana jest przy ważnych szlakach komunikacyjnych:

- drodze ekspresowej 61 (tzw. Via Baltica), co umożliwi wymianę handlową z krajami Europy Zachodniej oraz Krajami Bałtyckimi,
- korytarzu transportowym DK63, DK61, istotnym pod względem ruchu turystycznego,
- w niedużej odległości od trasy Via Carpathia, stanowiącej szlak transportowy ciągnący się od Europy Wschodniej do Azji wzdłuż wschodniej granicy Unii Europejskiej.

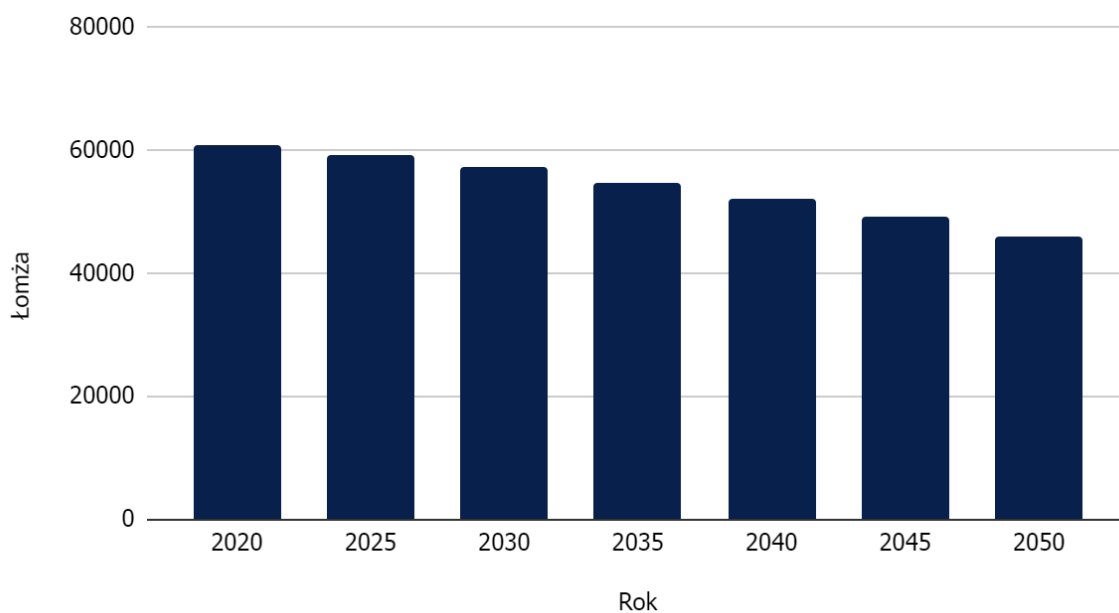
Powyższe czynniki wskazują na, co najmniej dwa kierunki rozwoju gospodarczego - możliwość wykorzystania atutów krajobrazowych Miasta Łomża w kontekście turystyki i rekreacji oraz wykorzystanie potencjału komunikacyjnego regionu w ramach działalności gospodarczej, m.in. w branżach powiązanych z obszarem logistyki, fulfillment, transportu.

POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY

Od kilku lat obserwuje się niekorzystne tendencje w kontekście sytuacji demograficznej Miasta Łomża. Najistotniejsze czynniki mające wpływ na tę sytuację to spadek liczby ludności, zjawisko stopniowego starzenia się społeczeństwa oraz ujemne saldo migracji.

Od roku 2010 spadek ludności według danych GUS wyniósł ok. 1,05%, jednak prognozy wskazują na to, że będzie się on stopniowo pogłębiał. W porównaniu do roku 2020 prognozowany spadek w perspektywie do roku 2035 wynosi -9,7%, zaś w perspektywie do roku 2050 - aż -24,17%.

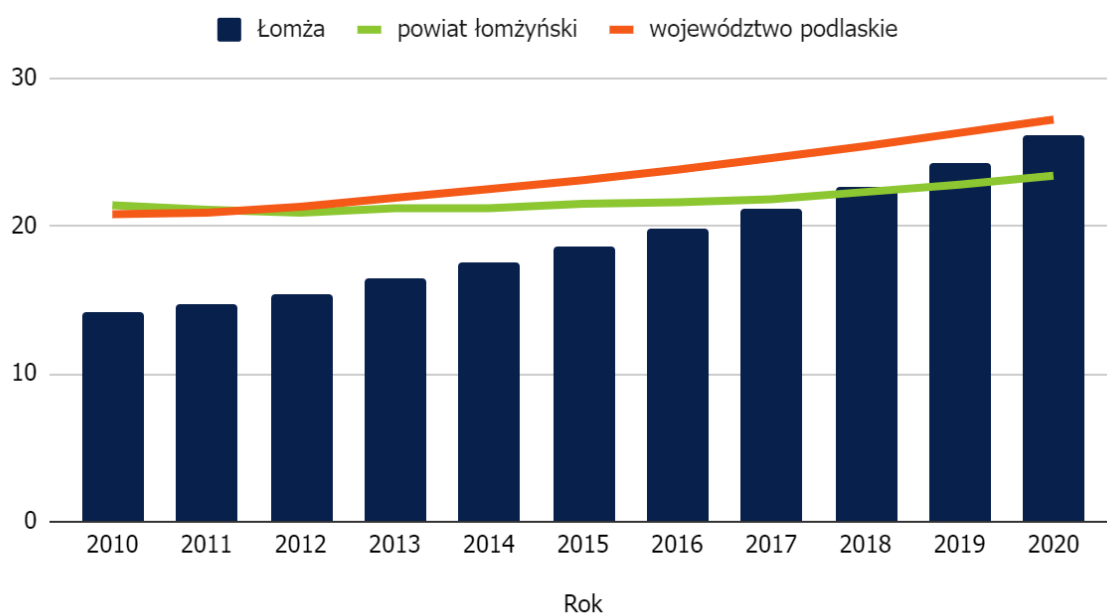
Rysunek 38 Prognoza ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Saldo migracji Miasta Łomża oraz powiatu łomżyńskiego jest ujemne i rokrocznie rośnie. Podczas gdy w roku 2016 dla Miasta Łomża odnotowano saldo migracji na 1000 osób na poziomie -0,04, w roku 2019 saldo wynosiło już -4,56, co wskazuje, że więcej osób wyjeżdża niż osiedla się na terenie miasta i tendencja ta narasta wraz z kolejnymi latami. W związku z tym należy podjąć wysiłki na rzecz nie tylko próby zatrzymania zjawiska wyjazdu, zwłaszcza młodych osób, co jest bardzo trudne, ale też działania zmierzające do przyjazdów i osiedlania się na terenie miasta nowych mieszkańców.

Rysunek 39 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W kontekście rozkładu ludności w podziale na płeć i wiek w Mieście Łomży obecna sytuacja przedstawia się podobnie, jak w innych miastach w Polsce. W latach 2010-2020 odnotowano jednak wzrost liczby osób w wieku

65 lat i więcej na 100 osób w wieku 15-64 lata. Tendencja ta wskazuje na starzenie się społeczeństwa i wiąże się z koniecznością zwiększenia zakresu działań dotyczących opieki senioralnej, ale również wskazywania ofert zamieszkania i pracy dla osób w wieku produkcyjnym.

Wymienione powyżej zjawiska wskazują na konieczność prowadzenia polityki społecznej na rzecz zwiększenia liczby ludności oraz stworzenia atrakcyjnych warunków zamieszkania i zatrudnienia dla osób w wieku produkcyjnym, a także konieczność intensyfikacji świadczonych usług opiekuńczych dla osób starszych.

POTENCJAŁ KULTURALNY

Miasto Łomża wyróżnia się spośród innych ośrodków regionu pod względem rozbudowanej struktury organizacyjnej instytucji kultury - miasto posiada 5 instytucji kultury, w tym dwie artystyczne. Instytucje te oferują szeroką gamę wydarzeń kulturalnych, niektóre z nich są o ponadlokalnym zasięgu. Z roku na rok zauważa się wzrost liczby osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych.

Zaspakajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców Miasta Łomża realizuje poprzez dotacje podmiotowe i celowe dla instytucji kultury, dla których jest organizatorem, dotowanie zadań z zakresu kultury realizowanych przez organizacje pozarządowe, finansowanie własnych przedsięwzięć kulturalnych (organizowanych przez Urząd Miejski) oraz wspieranie znaczących inicjatyw organizowanych przez inne podmioty.

Potencjał kulturalny miasta jest z sukcesem rozwijany już od lat 70-tych, co skutkuje szeroką gamą wydarzeń kulturalnych oraz bogatą listą zabytków, a także wzrostem liczby osób zainteresowanych udziałem w organizowanych przedsięwzięciach.

SPORT I REKREACJA

Głównym animatorem życia sportowego jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Łomży. Prowadzi on działalność na rzecz mieszkańców miasta w zakresie rozpowszechniania sportu i rekreacji na bazie posiadanych obiektów, jak również szeroko pojętej rozrywki. Mieszkańcy Łomża mają do dyspozycji 27 obiektów.

W latach 2010 - 2020 odnotowano spadek liczby członków klubów sportowych, osób ćwiczących ogółem oraz sekcji sportowych. Liczba osób ćwiczących ogółem zmniejszyła się w podanym przedziale czasowym o ok. 10%. Wśród osób ćwiczących dominują osoby poniżej 18 roku życia (ok. 86% osób ćwiczących to osoby niepełnoletnie).

Liczba osób uprawiających sport w Mieście Łomża zmniejsza się na przestrzeni lat. Zdecydowana większość osób uprawiających sport to osoby poniżej 18 roku życia - osoby pełnoletnie są zdecydowanie mniej aktywne.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Wskaźnik wykrywalności przestępstw dla Miasta Łomży wynosi ogółem 80,3% i jest porównywalny do wskaźnika wykrywalności dla województwa podlaskiego oraz wyższy od wskaźnika dla całej Polski. Bardzo ważną funkcję społeczną spełnia Państwowa i Ochotnicza Straż Pożarna w Łomży oraz Komenda Policji w Łomży, które decydują o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego, nie tylko podczas pożarów, ale również akcji kryzysowych, drogowych itp.

W roku 2020 na 100 000 ludności przypadały 24,0 wypadki drogowe, natomiast na 100 000 pojazdów odnotowano 2,6 ofiar śmiertelnych oraz 46,8 ofiar rannych - wartości te są znacznie niższe od przeciętnych wartości dla Polski.

W tym samym roku na 1000 mieszkańców miasta przypadało 16,82 przestępstw - w porównaniu do województwa podlaskiego jest to wartość wyższa, jednak w porównaniu z całością Polski - zdecydowanie niższa niż w innych obszarach.

Liczba wypadków oraz przestępstw w Mieście Łomży jest zdecydowanie niższa od przeciętnej w Polsce, zaś wskaźnik ich wykrywalności - wyższy.

POLITYKA SPOŁECZNA I OPIEKA ZDROWOTNA

Miasto Łomża mierzy się z kilkoma wyzwaniami w zakresie polityki społecznej oraz opieki zdrowotnej, m.in. z rosnącą liczbą emerytów i rencistów korzystających ze wsparcia opieki społecznej, deficytem mieszkań, w tym mieszkań komunalnych oraz problem z dostępnością do służby zdrowia. Na terenie miasta od początku pandemii COVID 19 funkcjonuje Szpital COVIDOWY, który zapewnia opiekę nie tylko w stosunku do mieszkańców miasta, ale również sąsiednich gmin.

Działalność w zakresie pomocy społecznej należy do zakresu odpowiedzialności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomży oraz jednostek współpracujących.

Na przestrzeni lat 2010-2019 odnotowano zauważalny spadek beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej - wyniósł on 36,45%, co stanowi korzystny wynik w porównaniu do powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego. Z drugiej strony nieznacznie rośnie liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej, prawdopodobnie na skutek starzejącego się społeczeństwa.

Na terenie Miasta Łomży odnotowuje się problemy związane z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych, które dotyczą głównie młodych rodzin o niskich i średnich dochodach. Istotnym wyzwaniem jest także niedostateczna liczba mieszkań komunalnych, co wiąże się z długą listą osób oczekujących na przyznanie mieszkania.

Funkcjonowanie służby zdrowia na terenie miasta nie odbiega od przeciętnej w Polsce, przejawiając się kolejkami do lekarzy, czy problemami z dostępem do specjalistów.

Kluczowymi problemami w zakresie polityki społecznej i zdrowotnej jest obecnie zjawisko starzenia się społeczeństwa skutkujące w konieczności zapewnienia większej liczby świadczeń emerytom i rencistom oraz poważny deficyt mieszkaniowy.

EDUKACJA I WYCHOWANIE

W Łomży mieszczą się ośrodki dydaktyczne odpowiadające różnym etapom kształcenia: od żłobków, przez przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe po uczelnie wyższe.

Liczba dzieci przebywających w żłobkach w Mieście Łomża wzrosła niemal 2-krotnie w porównaniu z rokiem 2014 (w 2014 w żłobkach przebywało w ciągu roku 103 dzieci, a w 2020 roku już 216 dzieci), choć należy zaznaczyć, że jest to wartość niższa niż przeciętna dla całego województwa.

W 2020 roku liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego była większa od liczby dzieci w wieku przedszkolnym, co oznacza, że dla każdego dziecka w tym wieku na terenie Miasta Łomża jest dostępne miejsce w przedszkolu - w przeciwieństwie do całego powiatu oraz województwa.

Średnie wyniki absolwentów szkół podstawowych nie odbiegają od przeciętnych wyników w województwie, czy kraju, choć są mocno zróżnicowane w zależności od szkoły.

Łomża może pochwalić się bogatą ofertą szkolnictwa ponadpodstawowego - funkcjonuje w niej 6 zespołów szkolnych oraz 3 licea ogólnokształcące. Oferta kształcenia w szkołach technicznych i branżowych jest stosunkowo bogata. Wyniki egzaminów maturalnych nie odbiegają znacząco od średniej w grupie porównawczej.

W Łomży funkcjonuje jedna publiczna szkoła wyższa oraz 4 uczelnie niepubliczne. Największą z nich jest Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości, o bogatej i nowoczesnej infrastrukturze, realizująca działalność dydaktyczną oraz naukową.

Oferta szkolnictwa w Łomży jest bogata i ma potencjał. Zasadne wydaje się wspieranie kształcenia i szkolenia w zawodach i kwalifikacjach wpisujących się w te sekcje gospodarki, które po pierwsze: wyróżniają miasto na tle województwa, po drugie posiadają znaczący udział w tworzeniu miejsc pracy, zaś tworzenie środowiska naukowego w mieście przyczynia się do podnoszenia jakości kapitału ludzkiego. Należy jednak zwrócić uwagę, że inwestycja w pewne kierunki kształcenia może przyczynić się do nasilenia zjawiska „drenażu mózgów”.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Na terenie Miasta Łomża na koniec 2020 roku funkcjonowało 211 organizacji pozarządowych. Współpracuje z nimi Centrum Organizacji Pozarządowych, którego rolą jest rozwój współpracy Miasta Łomża z organizacjami pozarządowymi w zakresie efektywnej realizacji zadań publicznych na rzecz zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Liczba organizacji zwiększa się z roku na rok, w szczególności stowarzyszeń zwykłych, których liczba wzrosła ponad czterokrotnie na przestrzeni 3 lat.

Liczba organizacji pozarządowych na terenie Łomży nieznacznie wzrasta z roku na rok. Jednak zaobserwowano brak współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi. Wskazać należy podjęcie szeregu działań, których celem będzie zwiększenie roli NGO w życiu miasta i wsparcie funkcjonowania Centrum Organizacji Pozarządowych w Łomży.

GOSPODARKA LOKALNA I RYNEK

Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Mieście Łomża w liczbie 6 599 stanowią 6,0% wszystkich podmiotów

PRACY

gospodarczych zarejestrowanych na terenie województwa podlaskiego.

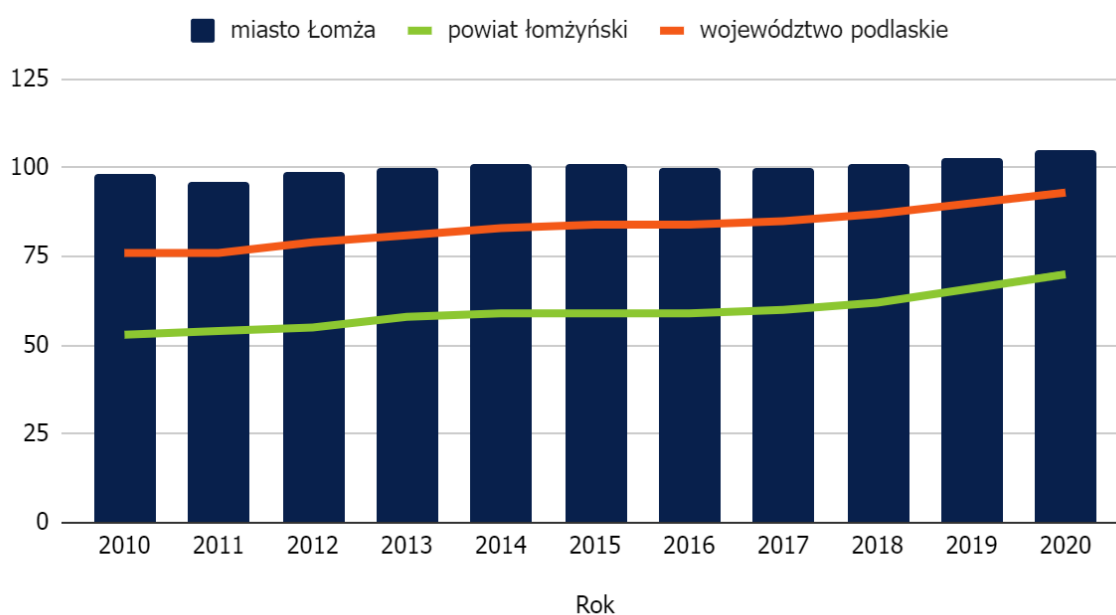
W latach 2010-2020 można było zaobserwować wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą na terenie Miasta Łomża, jednak dynamika wzrostu przedsiębiorczości w stosunku do powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego jest niska - liczba podmiotów zarejestrowanych w Mieście Łomża w roku 2020 w stosunku do 2010 wzrosła o 6,67%, podczas gdy w powiecie łomżyńskim wartość ta wyniosła 28,74%.

W strukturze przedsiębiorstw dominują podmioty zatrudniające mniej niż 10 osób (96,3%), zaś podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób funkcjonowało jedynie 176 - 2,7% ogółu.

Biorąc pod uwagę zebrane dane na temat profilu przedsiębiorstw, zauważa się wyższy poziom przedsiębiorstw prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną w stosunku do innych, podobnych jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.

Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności w Mieście Łomża jest wyższa od wskaźników dla powiatu łomżyńskiego i całego województwa podlaskiego. Podobnie ma się rzecz w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Rysunek 40 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

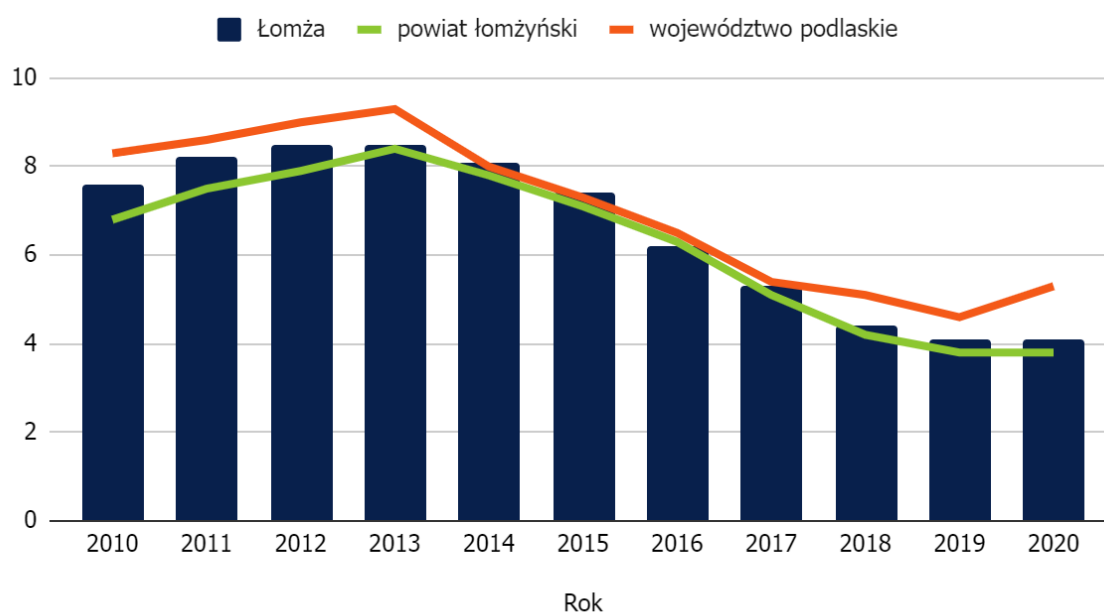
Miasto Łomża podejmuje działania na rzecz rozwoju podmiotów gospodarczych, w tym organizuje śniadania biznesowe, konferencje gospodarcze, prowadzi szeroko zakrojoną promocję miasta, promuje postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży licealnej. W mieście funkcjonuje Łomżyńska Strefa Inwestycji, którą tworzą Podstrefa Łomża Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i wolne tereny inwestycyjne obejmowane decyzją o wsparciu w ramach Polskiej Strefy Inwestycji. Inicjatywy te nie przekładają się jednak na podnoszenie się dynamiki wzrostu przedsiębiorczości. Sama ilość przedsiębiorstw, która nieznacznie rośnie - w 2020 roku 6599, nie ilustruje zjawiska przedsiębiorczości, które jest obszarem bardzo rozległym. Ponad 90% REGONÓW w mieście Łomża, to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Bardzo niewielka ilość to przedsiębiorstwa zatrudniające więcej niż 9 osób, to jedynie 241 podmiotów gospodarczych, czyli 4% wszystkich zarejestrowanych podmiotów. Ponadto na przestrzeni ostatnich 10 lat, rok 2020 to najmniejsza ilość

zarejestrowanych podmiotów - jedynie 267, wobec 654 zarejestrowanych w 2010 roku. Przedsiębiorczość to również działalność innowacyjna i taka, która kieruje lokalną gospodarkę w stronę przemysłu 4.0, a także zarządzania opartego o kapitał intelektualny. Na tym polu należy zwiększyć wykorzystanie potencjału intelektualnego młodzieży oraz studentów uczelni łomżyńskich, którzy w wyniku „drenażu mózgow” wyjeżdżają najczęściej do Warszawy, Białegostoku. Jednocześnie należy wykorzystać pojawiające się szanse wynikające m.in. z Via Baltica w celu pozyskania i osiedlenia się przedsiębiorców, mogą pracować zdalnie dla dużych korporacji znajdujących się w Warszawie. W zamian miasto powinno oferować np. dobrą jakość powietrza, dostęp do przedszkoli, żłobków.

Miasto nie posiada własnych terenów inwestycyjnych, jednak przygotowuje teren pod ulokowanie dużych i średnich podmiotów.

Niezmiennie, problemem miasta pozostaje bezrobocie. Na koniec 2020 roku stopa bezrobocia w Łomży stanowiła 135,5% średniej wartości krajowej, bezrobocie zaś w większości ma charakter strukturalny. Jako główne powody wskazuje się pandemię COVID-19 oraz - w szerszej perspektywie - niedostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

Rysunek 41 Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W strukturze wiekowej bezrobotnych dominują osoby młode, które nie ukończyły 35 roku życia. Czas pozostawania bez pracy w przypadku osób do 30 roku życia jest zdecydowanie dłuższy niż dla bezrobotnych w pozostałych grupach wiekowych.

Pomimo podejmowanych przez miasto licznych działań, współczynnik dynamiki wzrostu przedsiębiorczości w Mieście Łomży jest stosunkowo niski. Natomiast wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności jest stosunkowo wysoki. W szczególności na terenie miasta brak podmiotów średnich i dużych - brak posiadania odpowiednich terenów inwestycyjnych przez Miasto Łomża o powierzchni powyżej 1 ha może sprawić, że stopa bezrobocia będzie nadal rosła. Istotnym czynnikiem jest także kształcenie - pomimo bogatej oferty dydaktycznej, wśród osób bezrobotnych dominują osoby młode, co może wskazywać na niedopasowanie oferty kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.

FINANSE SAMORZĄDOWE

W latach 2010-2020 można było zaobserwować znaczny wzrost ogólnych dochodów budżetu Miasta Łomża, o 85,9%). Jednocześnie, w ślad za wzrostem dochodów budżetowych, rosły także ogólne wydatki budżetu miasta.

W 2010 r. dochody miasta wyniosły ponad 248,8 mln zł, a w 2020 r. już ponad 462,4 mln zł (wzrost o 85,9%). Wydatki zaś w 2010 r. wynosiły ponad 273,9 mln zł, a w 2020 r. już ponad 486,8 mln zł (wzrost o 77,7%). W analizowanym okresie, w Mieście Łomża, nastąpił także wzrost wartości wskaźnika dochodów ogółem na 1 mieszkańca. W 2010 r. było to 3 931,56 zł, a w 2020 r. – 7 365,15 zł.

Dotacje ogółem w analizowanym okresie wzrosły z 27% w roku 2010 do 30% w roku 2020. Za taki stan rzeczy w największym stopniu odpowiadały dotacje na realizację programu „Rodzina 500+” oraz dotacje na realizację projektów współfinansowanych ze środków europejskich - w latach 2010-2020 miasto pozyskało w sumie ponad 295,7 mln zł w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych.

W każdym z analizowanych lat w budżecie wystąpiły nadwyżki operacyjne, co uznać należy za pozytywny aspekt planowania i wykonywania dochodów i wydatków budżetowych w mieście.

ŚRODOWISKO NATURALNE I INFRASTRUKTURA

Na terenie miasta funkcjonuje scentralizowana sieć ciepłownicza oraz trwa rozbudowa sieci gazowej. Niemal wszyscy mieszkańcy podłączeni są do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Badania jakości wody wykazały brak istotnych zagrożeń dla zdrowia konsumentów korzystających z wody z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia na terenie miasta. Miasto Łomża posiada zadowalający stan sieci energetycznej oraz uporządkowany system gospodarki odpadami.

Miasto Łomża nie współtworzy sieci pasażerskich w ramach transportu kolejowego i nie jest istotnym węzłem w transporcie towarów kolejją. System transportu publicznego jest dobrze rozwinięty, w jego ramach funkcjonuje 17 linii autobusowych, zaś na 1000 mieszkańców przypada 3,6 autobusów - wartość wyższa niż przeciętna w województwie podlaskim oraz w Polsce). Infrastruktura rowerowa miasta jest bardzo uboga - pojedyncze trasy rowerowe mają łącznie 38,9 km. Na jednego mieszkańca przypada mniej samochodów osobowych niż przeciętnie na terenie Polski.

Na terenie miasta istnieją ograniczenia w dostępie do internetu szerokopasmowego.

Stan infrastruktury miasta można uznać za zadowalający. Brak dostępu do internetu szerokopasmowego może stanowić poważną przeszkodę w rozwoju gospodarczym obszaru.

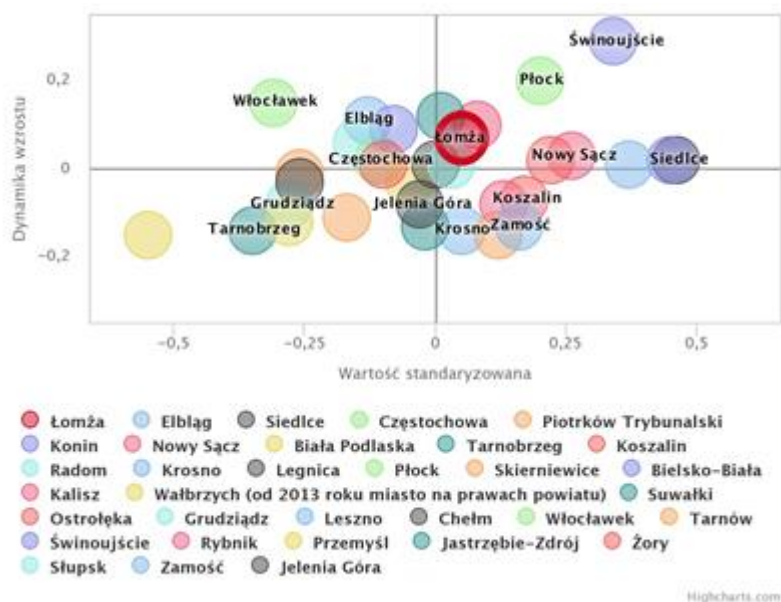
Analiza porównawcza

Poniżej zaprezentowano informacje z wykorzystaniem narzędzia Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL), które zostało opracowane przez Związek Miast Polskich i jest rekomendowane przy tworzeniu strategii rozwoju. Monitor Rozwoju Lokalnego pozwala na ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego i przestrzennego gminy w czasie i relacji do innych jednostek. MRL wykorzystuje wyłącznie oficjalne dane statystyczne, których źródłem jest Główny Urząd Statystyczny lub Ministerstwo Finansów³.

³ <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego> [dostęp: 16 listopada 2021].

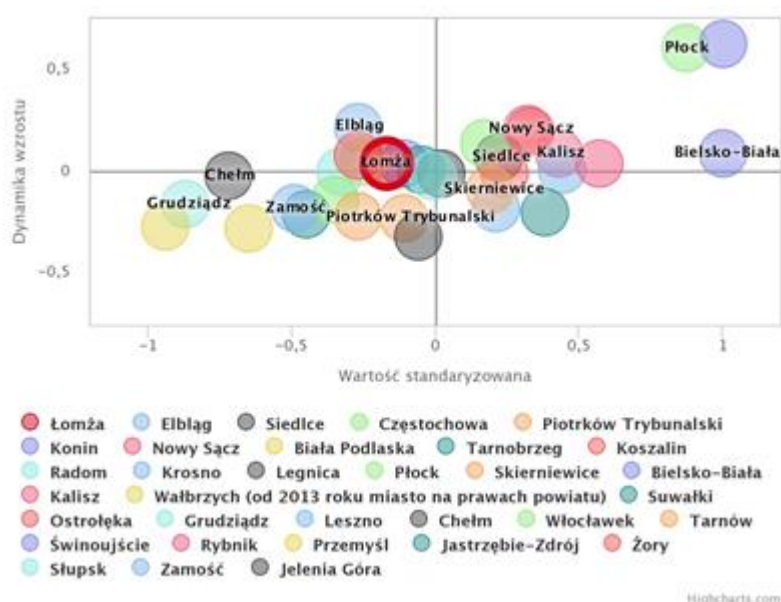
W analizie porównawczej przedstawiono dynamikę wzrostu oraz wartość standaryzowaną w obszarze: gospodarczym, środowiskowym, społecznym i ogólnym dla Miasta Łomża w porównaniu do innych miast w Polsce o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju⁴. Analiza porównawcza wskazuje na mniej korzystną sytuację Miasta Łomża w wymiarze gospodarczym. Na tle grupy porównawczej widoczna jest konieczność podjęcia działań w zakresie finansów lokalnych, rozwoju przedsiębiorczości i sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz dostępności do usług i zasobów mieszkaniowych.

Rysunek 42 Ogólny Wskaźnik Rozwoju

Źródło: www.systemanaliz.pl

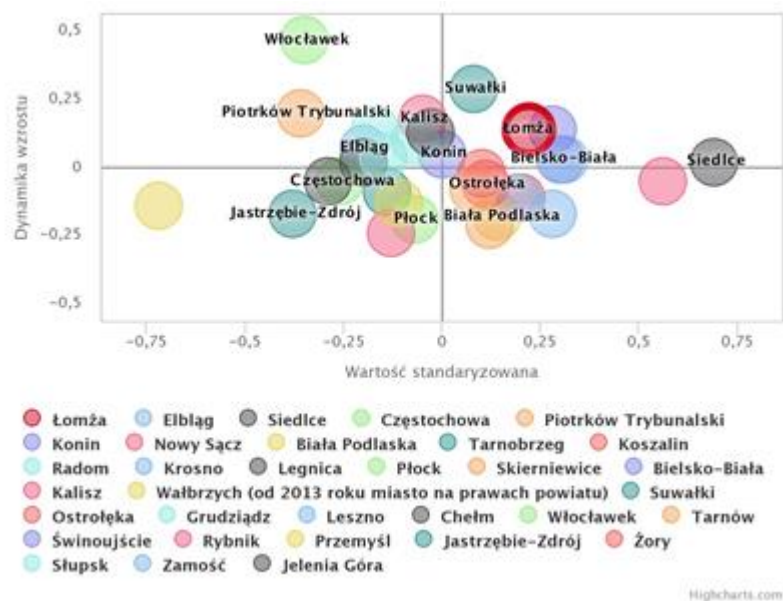
Rysunek 43 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar gospodarczy

⁴ Grupa miast na prawach powiatu: rdzenie OF miast subregionalnych. Wydzielenia grup porównawczych dokonano na podstawie opracowania zrealizowanego w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk przez profesorów P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego, którzy wydzieliли 10 grup funkcjonalnych gmin. Na ten podział Związek Miast Polskich nałożył siatkę podziału gmin na poszczególne ich typy i w ten sposób uzyskano 24 grupy porównawcze, które pozwalają na poprawne stosowanie wielkości statystycznych (średnia, mediana, odchylenie standardowe itp.).

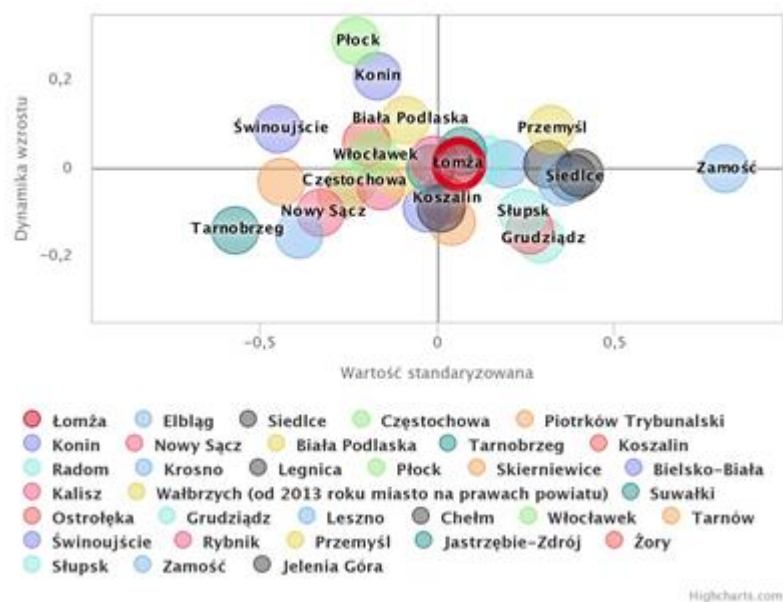
Źródło: www.systemanaliz.pl

Rysunek 44 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar społeczny

Źródło: www.systemanaliz.pl

Rysunek 45 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar środowiskowy

Źródło: www.systemanaliz.pl

WNIOSKI Z BADAŃ ANKIETOWYCH

W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Miasta Łomża wzięło udział 195 respondentów, natomiast wśród mieszkańców gmin sąsiednich 34 respondentów. Ogólne wnioski z badań ankietowych korespondują z informacjami zawartymi we wnioskach z diagnozy sytuacji społecznej, przestrzennej i gospodarczej. Respondenci w szczególności zwrócili uwagę na:

- A. W wymiarze gospodarczym
  - a. pożądaný kierunek rozwoju miasta - rozwój pod kątem przedsiębiorczości, atrakcyjności dla inwestorów, tworzenia nowych miejsc pracy
  - b. bardzo niekorzystne warunki w kontekście rynku pracy i możliwości zatrudnienia
  - c. umiarkowana dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje
  - d. niską atrakcyjność miasta dla turystów
  - e. stosunkowo niski stopień rozwinięcia innowacji w przedsiębiorstwach
  - f. bardzo niski wskaźnik atrakcyjności miejsc pracy w przemyśle
  - g. wysokie zagrożenie problemem bezrobocia
  - h. brak wykwalifikowanych pracowników
  - i. poważny brak atrakcyjnych miejsc pracy
- B. W wymiarze przestrzennym
  - a. doskonałe walory krajobrazowe miasta
  - b. dobry dostęp do infrastruktury komunalnej
  - c. dobry dostęp do transportu publicznego
  - d. dobry stan bezpieczeństwa publicznego
- C. W wymiarze społecznym
  - a. niską dostępność i jakość opieki zdrowotnej
  - b. dobrą jakość i dostępność szkolnictwa
  - c. stosunkowo wysokie zagrożenie problemem ubóstwa
  - d. stosunkowo wysokie zagrożenie alkoholizmem
  - e. wysokie zagrożenie związane ze wzrostem liczby osób starszych

Jako 3 kluczowe priorytety, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Miasta Łomża w latach 2021-2030, respondenci wskazali przede wszystkim:

1. Sprowadzenie do miasta dużego inwestora (60,51%)
2. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej (31,79%)
3. Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje) (30,77%)

Szczegółową analizę dotyczącą badań ankietowych przedstawiono w załącznikach:

1. Raport z badania ankietowego Ankieta dotycząca „Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030”
2. Raport z badania ankietowego Ankieta dotycząca „Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030” - gminy sąsiednie

Spis rysunków

Rysunek 1 Stan ludności Miasta Łomża w latach 2010-2020	7
Rysunek 2 Piramida wieku – stan na 31.12.2020r.....	8
Rysunek 3 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w latach 2010-2020	9
Rysunek 4 Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2013-2019	10
Rysunek 5 Saldo migracji na 1000 osób w latach 2016-2019.....	11
Rysunek 6 Prognoza ludności Miasta Łomża w latach 2020-2055	12
Rysunek 7 Przestępstwa stwierdzone w Łomży w latach 2012-2020	22
Rysunek 8 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	23
Rysunek 9 Rodziny objęte pomocą społeczną.....	23
Rysunek 10 Liczba dzieci ogółem przebywających w rodzinach zastępczych w Mieście Łomża w latach 2012-2020.....	24
Rysunek 11 Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym.....	27
Rysunek 12 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na 1 miejsce w placówce wychowania przedszkolnego.....	27
Rysunek 13 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w bazie REGON na terenie Miasta Łomża w latach 2010-2020 – ogółem, podmioty nowo rejestrowane oraz podmioty wyrejestrowywane.....	35
Rysunek 14 Podmioty wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD w Mieście Łomża w 2020 roku	38
Rysunek 15 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w Mieście Łomża w latach 2010-2020 ..	39
Rysunek 16 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2010-2020	39
Rysunek 17 Fundacje, stowarzyszenie i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w Mieście Łomża w latach 2010-2020.....	40
Rysunek 18 Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna w Podstrefie Łomża	41
Rysunek 19 Wyniki budżetowe Miasta Łomża w latach 2010-2020.....	59
Rysunek 20 Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Mieście Łomża, powiecie łomżyńskim oraz województwie podlaskim w latach 2010-2020	60
Rysunek 21 Struktura dochodów budżetu Miasta Łomża w latach 2010-2020	61
Rysunek 22 Struktura wydatków budżetu Miasta Łomża w latach 2010-2020.....	61
Rysunek 23 Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia dla Miasta Łomża w latach 2021-2030	62
Rysunek 24 Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych dla Miasta Łomża w latach 2010-2020	63
Rysunek 25 Schemat powiązań funkcjonalnych województwa podlaskiego	64
Rysunek 26 Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze.....	65
Rysunek 27 Subregionalne ośrodki wzrostu oraz Obszary Strategicznej Interwencji - Miasta powiatowe	66
Rysunek 28 Uwarunkowania zewnętrzne – społeczno-gospodarcze i infrastrukturalne.....	71
Rysunek 29 Uwarunkowania zewnętrzne – środowisko przyrodnicze i kulturowe	74
Rysunek 30 Stan zagospodarowania	78
Rysunek 31 Rezerwy terenów inwestycyjnych.....	80
Rysunek 32 Struktura stref funkcjonalno-przestrzennych i tereny objęte MPZP	83
Rysunek 33 Polityja rewitalizacji	91
Rysunek 34 Zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego	93
Rysunek 35 Uwarunkowania infrastrukturalne zagrożenia naturalne	96
Rysunek 36 Mapa drogowa Miasta Łomża.....	101
Rysunek 37 Obszary zagrożone występowaniem różnych typów suszy	111
Rysunek 38 Prognoza ludności	116
Rysunek 39 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi.....	116
Rysunek 40 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	120
Rysunek 41 Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym.....	121
Rysunek 42 Ogólny Wskaźnik Rozwoju	123
Rysunek 43 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar gospodarczy	123
Rysunek 44 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar społeczny	124
Rysunek 45 Wskaźnik Rozwoju - Wymiar środowiskowy	124

Spis tabel

Tabela 1 Zabytki w Mieście Łomża	13
Tabela 2 Sport w Mieście Łomża	21
Tabela 3 Opieka na dziećmi do 3 lat w Mieście Łomża w latach 2014-2020.....	26
Tabela 4 Wyniki z egzaminu ósmoklasisty.....	28
Tabela 5 Zdawalność egzaminów maturalnych.....	29
Tabela 6 Obywatelski oraz Młodzieżowy Budżet Obywatelski w Łomży.....	32
Tabela 7 Podmioty zarejestrowane w bazie REGON na terenie województwa podlaskiego, powiatu łomżyńskiego oraz Miasta Łomża w latach 2010-2020.....	34
Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Mieście Łomża w latach 2010-2020	36
Tabela 9 Struktura przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Miasta Łomża wg liczby zatrudnianych osób w latach 2010-2020.....	37
Tabela 10 Noclegi udzielone turystom zagranicznym (nierezydentom) w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2010-2020.....	43
Tabela 11 Poziom bezrobocia rejestrowanego w Mieście Łomża w latach 2010-2020	44
Tabela 12 Stopa bezrobocia w Mieście Łomża w latach 2011-2020	46
Tabela 13 „Napływ” i przyczyny „odpływu” z bezrobocia w Mieście Łomża w latach 2011-2020.....	48
Tabela 14 Struktura bezrobotnych w Mieście Łomża w latach 2011-2020.....	51
Tabela 15 Liczba bezrobotnych i bezrobotnych do 30 roku życia oraz stopa bezrobocia w latach 2009-2020 .	54
Tabela 16 Struktura bezrobotnych do 30 roku życia wg czasu pozostawania bez pracy, wykształcenia i stażu pracy w latach 2011–2020	56
Tabela 17 Struktura użytkowania gruntów	77
Tabela 18 Obszary miasta wskazane do objęcia planami miejscowymi.....	87
Tabela 19 Odpady na terenie Miasta Łomża w latach 2010-2020	104
Tabela 20 Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w latach 2010-2019.....	107
Tabela 21 Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych w latach 2010-2020	109

Załączniki

1. Raport z badania ankietowego Ankieta dotycząca „Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030”
2. Raport z badania ankietowego Ankieta dotycząca „Strategii Rozwoju Miasta Łomża do roku 2030” - gminy sąsiednie